

Domenico Ghirlandaio – *Nunta Mariei*

3	Editorial
Urciorul de Oboga
C. VOINESCU	14	Calendar
Iulie	29	Un poem de...
Virgil DUMITRESCU
4	Paradigma
De la nevroză la
insomnie. G. Bacovia
și E. Cioran
Cornel NICULAE	15	Proză
Cubul de sticlă
Liliana HINOVEANU	30	Poesis
Traian ȘTEF
8	Poesis
George Nina ELIAN	17	Poesis
Anca ZECIU	32	Limba noastră
Opinii privind relațiile
româno-albaneze
de la traco-iliri
până la cercetarea
substratului comun
de limbă
Oana Anca Mihaela GLASU
10	Interviu
Frați de iubire.
Simona Dumitrache
de vorbă
cu Paul ARETZU	19	Soresciana
Trei dinți din față,
un mic muzeu
al geniului românesc
Maria IONICĂ	37	Meridiane lirice
César Molina
Consuegra
12	Critice
Poezia lui Virgil
Dumitrescu –
sub semnul mitic-
astral al marginii
de timp
C. VOINESCU	25	Historia
Moralistul bine
temperat
Florin POPESCU	40	Raftul cu cărți
Adrian Michiduță
și preistoria
creștinismului
românesc
Ionel NECULA
		27	Vitralii
Mănăstirea Căluu,
reper de spiritualitate
românească
Aurelia GROSU		

SUMAR

iulie-septembrie 2016

43	Poesis
Vali ORȚAN	65	Teatru
Să nu le spui lor
Dumitru BĂLUȚĂ
45	Universală
Cyrano de Bergerac
– între imaginar
și real
Luminița MIȘU	69	Poesis
Nicolae Petre
VRÂNCEANU
51	Vestigii
Veșminte,
încălțăminte,
podoabe și coafuri
reprezentate
în plastica neolitică
și eneolitică
din Oltenia
Iohana POPESCU	71	Note de lector
Profesorul Nelu
Barbu și Moștenirea
vrâncenilor
Ioan Șt. LAZĂR
54	Calendar
August	73	Evocări
Iuliu Moșil
Iulian NEGRILĂ
55	Eminesciana
Eminescu – incorect
politic
Teodor PRACSIU	76	Rememorări esențiale
Un mesaj
de la „Capu' lu' 41”:
„Te-am respectat,
Mihai!”
Ciprian CHIRVASIU
58	Poesis
Lidia LAZU	80	Poesis
Lucian SANDU
60	Eseu
Simezele ființei
Liuța SCARLAT	82	Blocnotes
Nicolae Drăghici
și sindromul
singurătății
baconskian
Victor IACOBESCU
62	Etnografica
Rusaliile – un
monument
important în marele
ciclu al obiceiurilor
de peste an
Claudia BALAȘ	83	Eveniment
„Academia
de la Bondrea” –
un festin spiritual
Teodor PRACSIU
64	În sotto voce
De la sine
George Nina ELIAN	85	Proză
Ciuleandra
Nicu PETRIA
		86	Calendar
Septembrie
		87	Poesis
Adrian GAVRILĂ

oltart

Redacția

Redactor-șef: **C. VOINESCU**
Redactor-șef adj.: **Victor TIȚA**
Secretar de redacție: **Cosmin BARCAN**
Colegiul de redacție:
Paul ARETZU, Aurelian Titu
DUMITRESCU, Felicia FILIP, Dorin
POPESCU, Cornel NICULAE, Maria
IONICĂ, Virgil DUMITRESCU
Tehnoredactare: **Hoffman Design**
hoffmandesign@yahoo.com

Adresa

Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44,
Slatina,
județul Olt
Cod poștal: 230076
Telefon: 0723 638 840

Articolele pentru numărul 17 al
revistei, redactate în MS Word, cu
diacritice, format A4, la un rând,
corectate, vor fi trimise pe adresa
oltart@yahoo.com.

Întreaga responsabilitate pentru
conținutul articolelor aparține
autorilor.
Revista publică articole conținând
doar contribuții originale, din diverse
domenii ale culturii.

© OltArt, 2016

Toate drepturile rezervate. Nicio
parte din această ediție nu poate
fi copiată prin orice formă sau
prin orice mijloace, electronic sau
mecanic, incluzând fotocopiarea,
înregistrarea sau orice alt suport de
stocare-redare, fără acordul scris al
autorilor.

Revistă editată
de **Asociația Culturală OltArt**
Proiect sponsorizat
de **Editura Hoffman**
Tiparul realizat la imprimăria
editurii Hoffman
www.EdituraHoffman.com
www.LibrariaHoffman.ro
Tel./fax: 0249 460 218
0740 984 910
ISSN 2285 – 598X
ISSN-L 2285 – 598X

C. VOINESCU

Grigore Ciungulescu a fost un poet sensibil și desăvârșit al lutului.

A venit însă vremea, ca, odată, pe la culesul viilor, Dumnezeu să-l cheme la El, să-i împodobească Raiul cu taiere, urcioare și străchini și să deseneze Pomul Vieții pe cer.

El a fost ultimul din generația de mari olari de Oboga și de Româna a lui Murgășanu, Trușcă, Răducanu... Olari de viță veche, trăindu-și traiul în lut și nemurirea tot în el.

Poeemele lui Ciungulescu, dintre care cel mai aproape de Dumnezeu mi se pare Urciorul de Oboga, au fost scrise pe roata ducând în cârcă domol cocoloșul de pământ, descântat într-o noapte cu lună plină, mijind rotund din undă de Olteț.

Nea Grigore căuta lutul poemelor sale ceramice pe sub maluri de râu, îl lua cu vorba și îl ducea acasă.

Îl omenea cu talentul său lăsat sfântă moștenire de strămoșii obogeni, îl dospea ca pe pâinea albă de sub țest, îl cocea la foc purificator și îl scotea din cuptor pe la cântători, taier mândru de Oboga, gătit cu gaița.

Pe la târguri și expoziții, Urciorul de Oboga se întâlnea deseori cu Cocoșul de Hurez, meșteșugul de taină al olarilor obogeni se întâlnea cu harul Vicșorenilor și al Ogrezenilor, ca să dovedească lumii că ceramică măiastră ca-n Oltenia alta nu-i.

Nea Grigore Ciungulescu a fost o mână de om, parcă îl văd învelit în palton și cu căciulă semeată pe cap, cu o privire blândă și o vorbă mereu șoptită convingător.

În atelierul său, cu mânecile sumese înalt și cu pieptarul deschiat, trona pe scaunul zvelt, de unde arunca lutul pe roată, pentru a-i da expresie și sens. Cu piciorul învârtea hora de lut a prefacerii miraculoase a acestuia în artă.

Lutul se abandona definitiv mâinilor sale pământii, se înfiora de noul chip, dobânda zveltețe, se primenea, creștea, cânta, dansa și nemurea.

În toamna lui 2008, nea Grigore s-a reîntors în lutul din care s-a fost zămislit în urmă cu peste opt decenii.

Sufletul lui însă a pornit într-o nesfârșită călătorie spre Dumnezeu, pentru a întâlni în cale-i alte motive stelare, din alte lumi și din alte galaxii, cu care să decoreze, cine știe, poate că alte taiere, ulcele, străchini și urcioare.

Nea Grigore nu a luat cu el nimic acolo, sub lutul unde odihnește.

În bățatură a lăsat cuptorul miracolelor de Oboga, în atelier – roata, într-o odaie diplomele, medaliile, premiile și trofee dobândite de-a lungul vieții.

Dumnezeiescu-i meșteșug l-a lăsat fiului, nurorii și nepotului său.

La Oboga, roata lui nea Grigore se învârtește...

DE LA NEVROZĂ LA INSOMNIE. G.BACOVIA ȘI E.CIORAN

Cornel NICULAE

I. În loc de introducere – stanțe medicale

G. Bacovia: *Și apoi n-am fost niciodată prea sănătos.*

O undă de ftizie a străbătut și corpul meu și viața se scurge lent.

Iată, vine și primăvara și nicio floare nu mă va mângâia.

E. Cioran: *Mi-am petrecut dimineața întrebându-mă dacă am nebuni în familie.*

Dacă am înțeles câte ceva, meritul revine exclusiv curenților sănătății mele.

Îi răspund că sunt rezultatul infirmităților mele [...]. Viziunea mea despre lume precedă formarea mea intelectuală.

II. Nevroză și insomnie

Scrie Cioran undeva: *Nicio diferență între ființă și neființă, dacă ți le apropii cu egală intensitate.* Iar eu spun: nicio diferență între Bacovia și Cioran, dacă ți-i apropii cu egală intensitate.

În ce sens? În sensul că, de din deal de scrisul lor, stă maladia. Este amorsa care grăbește explozia lirică. Avaria biologică-psihică arde sensibilitatea și o transformă în luciditate barocă. Neiertătoare.

La Cioran, decisivă este insomnia teribilă din tinerețe (20-25 de ani), care-i mută inima în disperare, lăsându-l orfan de amăgiri (de orice fel!) și de speranțe. Foarte devreme metamorfozele suferite din cauza psihicului incendiat de nesomn îl amplasează într-o stare de clarvăzător existențial lipsit de confortul atât de omenesc al iluziei.

Două dosare existențiale. Două cazuri. Același delir negator al lui a fi în lume; constatarea singurătății absolute, oroarea de a suporta materia cu stările ei, trupul ca materie bolnavă.

O meteorologie a sentimentelor care-i

scoate din lume, deșeuri care arată opera eșuată a lui Dumnezeu. Acești oameni nu se simt bine în a fi, pentru că viața nu e legată de nimic în Univers. Pur și simplu nu are sens. Un univers gol, în care, după toate aparențele existențiale, Dumnezeu lipsește. Iar dacă acesta ar exista – crede Cioran – nu s-ar justifica moral, date fiind istoria abominabilă a omului, destinul său destrăcător etc.

III. Plânsul valah al lumii fără rost. Bocetul. Doina. Jalea metafizică

Boala scurtează drumul către esențe, fiindcă suferința dezvăluie lumi pe care normalitatea nu le va vizita niciodată. Bucuria de a trăi învăluie și ferește.

Scurtcircuitul ființei pulverizează amăgirile, fetișurile. Zeii devin neputincioși. Suferința te face ad-hoc filosof al vieții, te presează să răspunzi la întrebarea: are viața (mea) un rost sau nu?

Bacovia explorează prin vers, Cioran prin proză, dar o proză de un lirism rafinat. Ei doi exprimă în cuvânt ceea ce deja găsiseră în tăcerea cenușii sufletului carbonizat de veghea propriilor infirmități. Experiențele lor subiective sunt extrase din datele obiective ale trupului. Grila biologică o condiționează și o inspiră pe cea poetică – metafizică. Ei văd și concep lumea prin ochelarii translucizi ai disperării.

Din scrisul lor curg către noi două atitudini care, dacă le privești de aproape, se sublimează într-una singură: jalea metafizică a celui ce a văzut adevărul.

Există plânsul – ca abandon în situație, la Bacovia. Bocet liric.

Există răzvrătirea romantică, la Cioran, împotriva realității omului, care, de fapt, n-are nicio consistență. Tot un bocet. Dor întors. Un bocet metafizic. Sau, poate, o doină a vreunui

cioban din Rășinariii Sibiului. Tot ceea ce scrie Cioran (ceea ce francezii etc. nu vor simți niciodată) vine, ca și la Goga, dintr-o jale valahă a omului neîmplinit, nerostuit pe acest pământ. Este stratul de profunzime al mesajului bacovian și cioranian, pe care-l simțise și Eminescu, atunci când scria că: „Numai omu-i schimbător,/ Pe pământ rătăcitor” (Revedere).

Prin urmare: de la trup (materie), cu consistență alterată, la conștiință, la spiritul care contemplă plângând (exact ca-n biblicul „șezum și plânsem”) dezastrul vieții în Univers.

IV. Pulvis sau despre țărână

Faptul că totul se termină cu moartea exprimă dezamăgirea poetului: *Imensitate, veșnicie,/ Pe când eu tremur în delir,/ Cu ce supremă ironie/ Arăți în fund un cimitir* (PULVIS).

Până la cimitir însă, expun câteva accente ale disperării, file de plâns, care marchează, la Bacovia, o psihologie a omului care, ca și Cioran, a înțeles ce-nseamnă trecerea prin lume: *Pe zări argintii,/ În vastul cavou... (AMURG)// Și de lume tot mai singur, mai barbar, – (GRI)// Pustiu adânc... și-ncepe a-nnopta, ... Și gem și plâng, și râd în hî, în ha... (AMURG DE TOAMNĂ)// Spre abator vin lupii licărind (TABLOU DE IARNĂ)// Pe drumuri delirând,/ Pe vreme de toamnă,/ Mă urmărește-un gând/ Ce mă îndeamnă:/ – Dispari mai curând! (SPRE TOAMNĂ)// Tovarăș mi-i râsul hidos, și cu umbra.../ Sunt solitarul pustiiilor piețe/ Cu jocuri de umbră ce dau nebunie,/ Pălind în tăcere și-n paralizie, – (PĂLIND)// Negru, numai noian de negru (NEGRU)// Și plâng și eu, și tremurând/ Pe umeri pletele-i resfir.../ Afară târgul stă pustiu,/ Și ninge ca-ntr-un cimitir. (NEVROZĂ)// Și-s umezi păreții/ Și-un frig mă cuprinde –/ Cu cei din morminte/ Un gând mă deprinde... (MOINĂ)// Ascultă cum greu, din adâncuri,/ Pământul la dânsul ne cheamă... (MELANCOLIE)// Plouă, plouă, plouă,/ Vreme de beție/ Și s-ascuți pustiu,/ Ce melancolie! (RAR)// Îmi vine să râd fără sens,/ Și-i frig, și burează. (NERVI DE TOAMNĂ)// Barbar, cânta femeia-aceea,/ Și-n jur era așa răscoală.../ Și nici nu ne-am mai dus acasă,/ Și-am plâns cu frunțile pe masă, (SEARĂ TRISTĂ)// Vânt*

Gustave Moreau – Elefantul sacru

de gheață s-a pornit,/ Iar sus crengile schelete, –/ Hohot de smintit. (OH, AMURGURI)// C-un zmeu copiii aleargă,/ Copil, ca ei, te vezi,/ Și plângi... și-i frig de toamnă... (ALEAN)// Pe catafalc, de căldură-n oraș, –/ Încet, cadavrele se descompun.../ Cei vii se mișcă și ei descompuși,/ Cu lutul de căldură asudat; (CUPTOR)// Iubito, și iar am venit.../ Dar astăzi, de-abia mă mai port – (TRUDIT)// Nimic. Pustiul tot mai larg părea.../ Omul începuse să vorbească singur... (ALTFEL)// Pustiu... (FINIS)// Stau și moina cade, apă, glod.../ Să nu mai știu nimic, ar fi un singur mod... (NOCTURNĂ)// Durere fără nume/ Pe om... (LARGO)// ... Și cum să nu plângi în abise,/ Da, cum să nu mori și nebun. (PLOUĂ)// — Odaie, plină de ecouri,/ Când plânsu-ncepe să mă prindă, (SINGUR)// Și plâng, și cu plânsul în noapte/ Răchita de-afară mi-i soră (MIEZUL NOPTII)// Eu plâng în parcul de mult părăsit... (ECOU DE SERENADĂ)// Plângeam și rătăceam pe stradă (FANFARĂ)// Că plâng, și nu știu unde să mă duc. (NOCTURNĂ)// Te pierzi în golul singurătății,/ O, suflet, mereu de lume fugar;/ E ora când Petru plânge amar –/ Ascultă... e ora

lașității... (NOCTURNĂ)// În cercul lumii comun și avar... Mă zguduie de mult un plâns intern/ Și-acest fel (de-a fi) va fi etern.../ Dar vai, acei învinși, pe veci pierduți.../ Și-acei nebuni, rătăcitori, tăcuți,/ Gesticulând pe bulevarde... (VOBISCUM)// Eu trebuie să beau, să uit ceea ce nu știe nimeni/ Ascuns în pivnița adâncă, fără a spune un cuvânt/ Singur să fumez acolo neștiut de nimeni/ Altfel, e greu pe pământ... (POEMĂ FINALĂ)// Aici sunt eu –/ Un solitar/ Ce-a râs amar/ Și-a plâns mereu./ Cu-al meu aspect/ Făcea să mor,/ Căci tuturor/ Păream suspect (EPITAF)// Mai citesc, și-mi pare că sunt viu –/ Cine iar aprinde lampa/ Când e prea târziu? (TĂCERE)// Când iar nebun și bolnav,/ Prin sanatorii, sau spitale,/ Voi sta privind/ Al vieții vals/ Și câte sunt, – ca un adio... (ELEGIE)// Filosofia vieții mi-a zis:/ Undeva este, cu mult mai departe... (REQUIEM)// Ce fără rost/ Trăind,/ Gândind,/ De n-ai fi fost./ Și ce cuvânt.../ Mister,/ În cer,/ Și pe pământ. (NIHIL)// Ca în tăcerea gravă-a unui dom,/ Viața pare-a trece fără niciun sens... (VERITAS)// Oamenii.../ Cum i-am iubit.../ Dar ei/ Nu m-au voit./ Din singurătatea/ Vieții/ În singurătatea/ Morții, și nimeni/ Nu înțelege/ Acest adânc... (SINGURĂTATE, NU TE-AM VOIT).

Iată-l pe Bacovia:

- plâns, nebunie, delir, râs bolnav, tremur, frig, zăpadă, ploaie cotropitoare, pustiu. Cum zice el: *E tuse, e plânset, e gol* (NERVI DE TOAMNĂ);
- prezența nimicului (nihil);
- tentația sinuciderii;
- lipsa de sens a vieții, nevoia de filozofie ca suport pentru rezistența în fața vieții;
- dorința de reintegrare în mineral;
- imposibilitatea de a lupta, naufragiul: veșnicia transformă viața în nebunie și cimitir;
- totul plânge: chiar și materia.

Un om sănătos – perfect sănătos – ar fi avut acces la astfel de versuri? Greu de admis. Crizele repetate îl pun în fața unei înțelegeri a vieții de un patetism care întrece Eclesiastul. Este un bocet al lui a fi. Admirabil în sinceritatea sa frustă, directă, fără zorzoane stilistice. El nu pune clopoței neantului. Suficient pentru ca târgul moldovenesc să fie ridicat, în circuitul mondial al valorilor, la rangul de topos exemplar

al suferinței Ființei.

II. Cioran: „Eu mă consider un epileptic frustrat”

E greu să nu-l înțelegi pe Cioran când spune:

1. *Suferința adevărată izvorăște din boală [...]. Nu devii liric decât în urma unei afectări organice și totale;*

2. *bestialitatea vieții m-a călcat și m-a apăsât, mi-a tăiat aripile în plin zbor și mi-a furat toate bucuriile la care aveam dreptul;*

3. *îmi vine să mă întreb dacă omul nu este un animal ce nu poate deveni [...]. Nu există [...], în scara întregii vieți animale, în afară de om, un singur animal care să vrea să doarmă și să nu poată.*

Câteva texte, doar, din *Pe culmile disperării*, relevante pentru luciditatea cu care Cioran își privește scrisul prin prisma binefacerilor suferinței organice.

Ceea ce am mai bun în mine dătoresc suferinței, – spune el în aceeași carte – dar și ceea ce am pierdut din viață nu mai puțin ei i se datorește. Iar în Caiete III, asemenea lui Bacovia, se abandonează bocetului: *Cât de părăsit sunt de Dumnezeu... și el trăiește un exil, un exil metafizic.* Dar, față de Bacovia, care caută filosofia, Cioran renunță la ea, pentru că nu duce nicăieri: n-am nicio aptitudine pentru filozofie, nu mă interesează decât atitudinile și aspectul patetic al ideilor (Caiete I).

După Cioran, a fi sănătos înseamnă să nu-ți conștientizezi condiția de om. A dormi, zic eu, la fel ca floarea învăluită în tăcere de parfumul frumuseții ei, neștiind că moartea pândește liniștită între petalele sale. Soarele care i-a dat viață o va uide.

Aceasta este frumusețea scrisului lui Cioran: descrierea vieții prin naufragiul ei. A trăi viața la maximum, dar, ca și Bacovia, din interiorul cimitirului. Scrisul său este o superbă pledoarie pentru viața scrisă cu lacrimi găsite de el în primele zile ale Creației, când Dumnezeu, în iluzia sa, a zis că lumea e bună.

Bacovia se ascunde în pivniță să uite „ceea ce nu știe nimeni”, Cioran se așază în

pivnița inimii pentru a trăi viața necenzurată de ipocrizie.

Amândoi scriu din subterana unui trup marcat de boli, a unui suflet care mai bine nu s-ar fi născut. De aici, plânsul, bocetul. Uneori ni se pare că Cioran îl explică pe Bacovia și-i rafinează nevroza până la ultimele consecințe. N-are importanță dacă l-a citit sau nu.

Cioran parcă vorbește pentru amândoi când, la șaptezeci de ani, îi scrie unei femei (iubite!) mult mai tinere, Friedgard Thomas: *Deși am iubit viața pătimăș, am găsit-o totuși lipsită de sens.*

Închei cu gândul: doar cine iubește în mod absolut viața, chiar în suferință atroce, are dreptul, dacă nu obligația, la deznădejdea absolută. Cuvintele lor, pline de sângele alb al lacrimilor, se agață de coroana de spini a OMULUI. El – Împăratul iluziei.

P. S. La Bacovia și Cioran nu este o coborâre, ci o ridicare (în sens valoric-atitudinal) de la abstract, da, la concept, la viață, la trăire, la experiență și, de aici, autenticitatea. Porunca: când nu mai poți, scrie ce ai trăit tu, când viața, bună sau rea, trece prin tine și te consumă!

Pentru Cioran contează ex-centrul, cazul, naufragiul celor care au acumulat atâta viață cât nu încap în toate tratatele de filozofie.

Viața, viața adevărată, este plină de sânge și lacrimi, nu de concepte. Viața nu este în cărți, ci în pulberea lumii adunate în oasele unui destin.

În ceea ce-l privește pe Bacovia, el nu „luptă”, nu ridică pumnul la cer. Doar constată vidul, golul absolut, plânsul universal. Aceasta îl face de tot uman, cristic chiar. În orice caz, mai credibil decât Cioran. Expunerea suferinței este mai autentică. Cioran, totuși, prin analiza sa psihologică infailibilă, are aerul unui medic care exhibă boala, consecințele, situația omului, binele și răul, sensul, cu cinism. Este prea necruțător cu omul și cu toate ale lui. Cu Dumnezeu. Dar tot un bocet este în analizele sale pline de indignare față de ivirea omului în condiția lipsei lui Dumnezeu din Univers.

Criteriul suprem: sensul. Cioran simte că omul nu-și este sieși criteriu, că un Dumnezeu este necesar pentru a perpetua viața. Dar Cioran n-are vocație de credincios.

Bacovia însă, este un învins. Monoton ca și Cioran, omul unei singure idei-axă, în câteva cuvinte desenează pustiul. O excepțională vocație de esențializare lirică.

Dacă râsu'-plânsu' bacovian, dacă bocetul violet erau expuse cumsecade în lume, acoperirea Europa. Universul. Îngerii. Îngeri violeți...

Când fâlfâie, pe lume, violetul. (PLUMB DE IARNĂ)

Ce muritor a mai scris așa ceva de la facerea lumii?

Dacă Cioran se considera scepticul de serviciu al unei lumi în agonie, pe Bacovia îl consider prințul amurgului lumii – amurguri violete – , o lume aflată în hohot de smintit (OH, AMURGURI).

Nu e lumea de azi sub pecete bacoviană?

Cioran stilizează neantul, grotescul existenței, barbaria de a fi. La franțuzește. Le face să placă. Îmbracă Răul în Frumusețe. E un fel de exorcizare: prin frumusețe să anulezi grozăvia neantului. Cât de lucid ai fi, a vorbi cu „stil” despre „negrul” vieții este o modalitate de a ignora. Este orgoliul său. Înjură, chiar dacă știe că va pierde în cele din urmă.

Cioran anatemizează tot. Bacovia nu. Este direct. Separă. Răul de frumusețea aparentă pentru a se elibera. Arată Pustiul din el și din materie. N-are orgolii. Vrea doar să fie crezut. Atât. Are o anumită decență a suferinței. Nu expune (magistral) niciunde mai mult decât trebuie. Se acoperă precum Cezar cu toga în timp ce asasinii îl înjunghiau.

Ca la nimeni altul, din cuvintele sale curge sânge. Într-o imagine a lui, atât de modernă, în câteva minute spune Totul: *„Spre abator vin lupii licărind”*.

Abatorul și lupii. Iată Omul. Iată lumea. Se pare că *nimeni/ Nu înțelege/ Acest adânc*. Doar Bacovia și Cioran, din adâncul bolii lor pentru sănătoșii de noi...

George Nina ELIAN

Viitor. Celălalt anotimp

în zori va fi pace

(sufletele noastre se vor ridica
din trupuri
precum aburii din brazde primăvara)

Altceva decât

moartea se-apropie-atunci când nu-ți mai
descifrezi
propriile vorbe, propriul nume, globulele, când
îți
duci eul de căpăstru ca pe un cal de jucărie și nu
știi unde, probabil într-un loc
în care fiecare așteaptă altceva altceva decât
o plecare definitivă. viața e o plantă agățătoare
bătând fără voie-n retragere, trecând dintr-o
culoare în alta

dar tu să nu crezi nimic din toate acestea
doar să fii acolo:

acolo
aproape

Atât de bătrân încât nicio moarte...

dacă scurmi mai adânc sub propria piele,
vei da, mai întâi, de un strat de pământ

abia apoi îți vei dibui oasele

dincolo de oase vei descoperi cerul,
iar dincolo de cer – sufletul jucând ca o lacrimă
în ochiul unui copil
atât de bătrân încât nicio moarte nu-l mai poate
atinge

Ars a-poetica

poezia e suma amintirilor pe care
un suferind de maladia lui Alzheimer
le mai are despre propria viață

Autoportret în oglinda unui ecou

sunt fratele meu mort
ce mă strigă pe nume
din cealaltă viață a mea

Nimic

noaptea e pe sfârșite

visul sau viața – la fel

totul se pierde
totul se dizolvă-n lumina acidă,
în golul albicios și fără de capăt asemenea
frigului

e ziuă
și (o, da, știu) pe planetă nu se mai
poate întâmpla nimic, absolut nimic

(în afară de asta)

Lumina zilei

întâia oară când am zărit-o
era atât de subțire, atât de
firavă încât
semăna izbitor
cu începutul
unui
rid...

Galimatias

era vară. afară ninge.
ningea-n plină vară.
m-am dus la fereastră, am rupt o crenguță de
măr,
i-am ronțăit toți mugurii, apoi
mi-am zis:
nici gând să poți veni pe lume pe o vreme
ca asta
și m-am ascuns la loc,
sub faldurile reci-verzui ale apei
am mai zis: știu, nu mai e nimic
de făcut,
dar tu rămâi aici, lângă mine,
rămâi și mai spune-mi, te rog,
o poveste!...

atât
doar atât

21.

vântul de octombrie numără perii din blana
câinelui mort sub fereastră

blocul din față se proiectează pe cer ca o
efigie a supremei indiferențe

bate vântul
sufletul câinelui mort s-a mutat în viscerele
mele
și geme
și scâncește

subțire-subțire
aidoma sunetului scos de o frunză ce tocmai se
rupe și cade

prezentul e atât de vechi, atât de obosit încât
simt cum mă înnegresc ca o literă,
ca un țipăt de spaimă ce se destramă în vid

Căutându-te...

îmi lipisem obrazul de-al tău...

(am tresărit:
era cald ca o realitate...)

Fără alternativă

un poet nu poate
muri decât
prin implozie

Uneori

Pentru Sinéad Marie Bernadette O'Connor

uneori poezia e la fel de oripilantă și
de barbară
ca și gestul de-a sparge o vitrină
cu mâinile goale în văzul lumii

și poate chiar așa s-ar cuveni să debuteze
o lecție despre surâs:

întrebându-ți plânsul
sau firul de sânge:

Doamne,
Tu ești acela ce pleacă din mine clipă de clipă

ori sufletul?

FRAȚI DE IUBIRE

SIMONA DUMITRACHE DE VORBĂ CU PAUL ARETZU

1. *În vremea de azi, tradiția este ignorată, ba, pur și simplu, contestată, ca și cum ar fi o piedică în calea unei gândiri libere, desprinse de reguli. Este bună tradiția?*

Este esențială, atât în destinul omului, cât și al societății. Ea înseamnă acumulare, continuitate, selecție, erudiție (altfel, omul ar trebui să înceapă mereu de la zero, ar bate pasul pe loc în istorie). I s-a dat un sens greșit, definindu-se (numai) ca ritual (cadru formal), ca un corset, ca o prejudecată, ca o reminiscență, nesocotindu-se dimensiunea ei spirituală. Această reprezentare a lăsat puțin loc creativității.

Eu cred că tradiția este factorul de bază al modernității. Tradiția înseamnă cultură și o statornicie flexibilă, un fundament. Construcțiile se fac pe locurile altor construcții. Există invariabile fără de care progresul nu este posibil. Tradiția este chiar făgașul întregii omeniri. Ea împinge umanitatea mai departe. A refuza tradiția vie, generativă înseamnă pierdere de timp, disipare, lipsă de sens. Tradiția este genetică (ereditate). Moderniștii care resping tradiția sunt lipsiți de echilibru, dezamparați. Orice itinerariu existențial înseamnă o cale. Când nu mergi pe drumul bătut, bați coclaurile, te rătăcești. Tradiția este un principiu. Ea ține de definirea omului ca ființă rațională și culturală. În toate domeniile se valorifică tradiția. Nicio invenție, niciun avangardism nu se construiește pe un teren vid.

Tradiția are sacralitate, religiozitate. Spiritul tradiției luminează mintea și inima. Lipsa tradiției se manifestă prin ateism, prin absența principiilor creatoare, prin indiferență. Ateismul este urmarea sărăciei sufletești, a lipsei dimensiunilor multiple, refuzarea metafizicului, a transcendentului, a lumilor (paralele) care nu se văd. Dumnezeu, sufletul, mintea își au puterea în invizibil, în supra-natural. Ateul este un om deja mort, fără suflet (psyche). A nu avea

tradiție este a-ți desființa ancestralitatea. Numai oamenii suferinzi, fără relief, trăiesc (exclusiv) în fracțiunea infimă a prezentului, într-o fulgurație fără fond, lipsiți de trecut și de viitor. Tradiția este chiar ținta: pe trecut se construiește viitorul. Prezentul este o punte, pragul etern. Bolnavii de prezent se mulțumesc cu materialitatea vieții lor, cu efemeritatea. Prezentul, lipsit de trecut și de viitor, este o continuă moarte. Tradiția înseamnă cărți, cultură, civilizație, familie, iubire. A citi este tradiție. A nu citi înseamnă încremenire într-un prezent indiscernabil. Trebuie să învățăm alfabetul lumii în care trăim, să știm să o citim. Viața lipsită de bucuria contemplației este infernală, ține de zona de subsol a existenței, de partea de cădere a ființei.

2. *Un nou-născut are tradiție?*

Un nou-născut are părinți și lanțuri de bunici și străbunici, ducând până la începuturi. Un nou-născut este rezultatul unor înlănțuiri. Firav, aproape orb, neputincios, somnolent, un nou-născut ia treptat în primire lumea în care a venit. Tradiția lui există chiar din perioada uterină, când, încetul cu încetul, i s-au format celulele, organele, oasele, pielea, creierul, ochii, degetele. Tradiția lui este ontologică, este chiar momentul genezei.

3. *Dar un nou-născut nu are limbaj. Cum înțelege realitatea din jur?*

Realitatea nou-născutului vine din interiorul și din exteriorul său. Deși lumea din jur este nenumită (bebelușul nu știe nici măcar ce este tatăl și mama, deși le intuiește ca principii mângâietoare și de siguranță), în momentele când deschide ochii, când ascultă sunete, când atinge obiecte începe să-și fabrice propria lume. Într-adevăr, avem, de la început, fiecare, o lume personală. Pe dinafară, ea este aceeași pentru toți, ca o mânășă. Bebelușul este un imitator

perfect al întregii lumi, pe care o absoarbe și o prelucrează. Cel mai mare miracol de cunoaștere se petrece în primele zile de viață.

Fără tradiție, lumea ar fi o anarhie. Tradiția este elementul enzimatic. Dacă nu ar avea tradiție, un nou-născut nu ar ajunge niciodată om. Pentru un bebeluș, zestrea genetică, reacțiile chimice, fiziologiile, procesele de sinapsă dintre interior și exterior reprezintă lexiconul său. La fiecare vârstă, omul vorbește altfel de limbaj.

Limba este cea mai uimitoare formă de tradiție. Mulți nu o mai știu, o ignoră, o socotesc inutilă. Limba, în întregul și în splendoarea ei, cu arhaisme expresive, cu termeni din diferite domenii, cu poeticitatea immanentă, este cea mai spectaculoasă și fascinantă dovadă a tradiției. Neștiutorii de limbă sunt antitraditionaliști. Oratoria este, în general, un fals limbaj, o teatralizare lexicală. Limba copiilor este în întregime adevărată. Cu o logică imbatabilă, ei creează spontan cuvinte noi. Leagănul omenirii se află în mintea oricărui bebeluș. A ști să ne creștem copiii este semnul responsabilității față de umanitate.

Dumnezeire și umanitate sunt termeni complementari, de nedespărțit. Conceperea, nașterea, dezvoltarea copilului au loc prin Duh, prin bunătatea Mângâietorului. Nici nu se poate explica altfel dragostea care înviază și iar înviază lumea. Limba gângurelii este cea din Paradis.

4. Există vreo putere mai mare decât iubirea?

Cu siguranță, nu. Iubirea lui Dumnezeu și iubirea semenilor asanează răutatea omului, perversitatea, egoismul, vanitatea. Dragostea face ca tot existentul să fie roditor. Trăim într-o lume a miradelor de forme de iubire. Ura nu este inversul iubirii, ci neputința de a iubi, căderea din stadiul de umanitate. Nicio altă manifestare a existenței nu produce o mai mare satisfacție, o mai mare bucurie decât împlinirea prin iubire. Dacă omenirea ar vrea să progreseze, toată atenția, în școală, în societate, în cultură, în civilizație, ar trebui îndreptată către educația prin iubire. Când iubirea va fi transferată din cadrul familiei în cadrul societății, al națiunilor, al omenirii întregi, toți oamenii vor deveni frați de iubire.

Giorgione – Închinarea păstorilor

POEZIA LUI VIRGIL DUMITRESCU – SUB SEMNUL MITIC-ASTRAL AL MARGINII DE TIMP

C. VOINESCU

După cele zece volume anterioare, *Imperiul nostru de tandrețe* ni se înfățișează ca o sinteză poetică, în registru expresiv matur, a acumulărilor ontice ale lui Virgil Dumitrescu. Până și rezonanțele reflexivității lirice se acutizează parcă în spațiile generoase ale unor poeme cu metrică amplă, precum *Jumătate de timp nu erai, jumătate de timp nu am fost*, publicată în OLTART, spre vestirea apariției volumului, sau *Ape trecute prin mâl, rareori o sclipire de lună, poate cercelul tău din ureche*.

Meditația dobândește profunzime nu doar prin restricție tematică, ci și prin forța etică a sondării temei tutelare a acestui volum: trecerea ineluctabilă a timpului. Deși poetul rămâne fidel atitudinii sale lirice existențiale din volumele anterioare, este evident că acumulările vârstei reverberează acum în simboluri tandre, calme, livrești, care nu și-au pierdut de tot duhul ludic. Supus necondiționat temei, imaginarul poetic se constituie nu doar din rafinament stilistic, ci și dintr-o frapantă urzeală de contextuale conotații ale *timpului suveran*, cum este numit într-un poem.

Surprins în dimensiunea sa universală, timpul nu devine, din această perspectivă, apăsător, nu generează aprehensive trăiri, pentru că preocuparea eului nu mai este acum încremenirea faustică a clipei, ci eliberarea ei de materie: *S-a acoperit la loc palma de semnele veacului/ de curând și-a luat zborul tomnatic/ ultimul stol... o clipă, se vede clar linia vieții/ și*

clipa e totul, efendi. Combustie ezoterică a iubirii, timpul întreține viu misterul transcendent al sentimentului până la destrămarea, materiei-suport, drept care întrebarea *Mai știi ce ascunde iubirea?* nu este doar retorică, ci, în spiritul titlului volumului, tandră: *astăzi vom alergera după tot ce se îndepărtează/ de noi, după solstițiul de vară lăcrimând la sfârșit...*

Mai pregnantă mi s-a părut, mai ales în poemele retrobiografice, încercarea izbutită de panoramare confesivă a realului, prin epicizarea imaginativului și inducerea unei tente parabolice,

nu doar reflexiv-retorice, ca altădată: *... pe marele bulevard/ al micului oraș de provincie, disproporționat/ în ambițiile sale/ un tramvai abia trăgând își leagă pasagerii./ odată cu dimineața de toamnă totul/ alunecă/ spre teatrul de vară. Altădată numai/ ochi și urechi,/ orașul e orb și publicul surd,/ călătoria sfârșind*.

Altminteri, lui Virgil Dumitrescu nu-i lipsește deloc elanul imaginativ, atent modelat spre a nu aluneca în patetic și con-templație nostalgică, și turnat apoi în tipare lirice îndelung experimentate, din care

fervoarea amin-tirii și emotivitatea țâșnesc temperat: *Voi lua pe sus tihnitele coline, voi lua pe sus/ și oasele furtunii, copacii care n-au vrut/ să se ncline și ochii pân' la stele/ scoși de unii*.

Volumul putea purta titlul *Imperiul nostru de tandrețe*, **timpul**, devoalând *ab initio* intențiile auctoriale de subordonare succesiunii și simultaneității ireversibile ale unei realități obiectiv/subiective a unor teme adiacente,

care nu se mai dezvoltă independent, ci se supun riguros celor trei trepte categoriale: trecut, prezent și viitor. Iubirea, de pildă, temă autonomă altădată, și deloc neglijată nici în acest volum, nu se mai sustrage însă în niciun fel timpului. Nici celui scurs: *...eu,/ cel ce te caută ca un mod nesperat/ de a fi,/ îngropat sunt în vremurile când,/ pe fața nevăzută a lunii,/ așteptai fluturile care aprinde/ lumina*, nici celui prezent: *... dă-mi mâna, deci, așa căzut/ în transă. Cum stau, bolesc, tânjind dup-o/ aripă, nemierea se alege de cuvânt, iar carnea/ smulsă de pe mine țipă când vreau să mă/ ridic de la pământ. În foarte puține poeme, două-trei, timpul verbului sugerează și cealaltă treaptă a mării treceri blagiene, viitorul, nu însă fără a răspândi în juru-i o umbră de ironie amară: ... cum sfinxul meu prezis-a, te voi plimba/ sub stele pe tamisa. La buckingham, coroanele/ regale, se vor pleca pe rând/ măriei-tale.*

Vastul perimetru poetic existențial are frontiere temporale cuprinse între un îndepărtat trecut, generator de tandre trăiri *Timp ros/ în genunchi, timp căzut. Ape trecute prin mâl și un prezent fluid, răscolitor, apăsător de semnificații ... de acum calc pe/ viața mea ca pe limba unui șarpe exersându-și/ veninul.* În viziunea lirică a lui Virgil Dumitrescu, acest spațiu devine imperiu pentru că el include teritoriile cucerite și dominate de eul său, într-un parcurs existențial sinuos, dar trudnic creativ: iubirea, patimile, biruințele și înfrângerile, angoasele, logosul, greșelile, iertarea, împăcarea premergătoare trecerii dincolo de timp, liniștea. Iubirea nu iese nici ea din timp, se naște odată cu timpul, evoluează ca formă a cunoașterii poetice, dar rămâne încorsetată în clipă: *Zi în absență, alergare de clipe care-ncotro de când / s-au bruiat, fum iese din ele cum iese/ din pipe cu care iubirea/ se dedă la fumat.*

Imperiul vast al iubirii este guvernat de un eu liric dublat – *nostru* –, iubirea consumându-se, firesc, între cei doi actanți ai cuplului, denotația adjectivului susținând comuniunea de stări: *...umbrele noastre alungite în vară... caii albaștri sau verzi din desenele copiilor/ noștri etc.* Între *eu și tu* arde nestinsă iubirea: *Ca mine ești și tu, pământ și apă, și flacără/ pe dedesubt, cuptor.*

Dar, între *eu și tu*, Cronos marchează, de la start la finish, succesiunea trăirilor: *cum intră vremea/ în adânc și sapă, mai izvorâm și noi/ de două ori...*

Poetul lasă impresia că scrie la marginea timpului – *doar crângul rămâne înapoia păsării care/ a înnodat rădăcinile feluritelor/ anotimpuri* –, dar lasă și certitudinea că nu scrie împotriva timpului: *Întorc foaia ca unul care a prins vremurile./ recunoscător/ pentru că mai pot face asta. Cred însă că mesajul tășnește chiar din interiorul clipei ce își transferă scurtul și intensul zbucium în cuvântul complice cu poezia: ... poate am să mor puțin, cum/ zici, cucoană, la ceasurile dulci/ de dimineață.*

Urzită din sarcasm subtil și sagace – *s-au pus în vânzare biletele pentru stagiunea de toamnă, din voită deriziune: ce-a mai rămas/ până când o fereastră se va deschide cât să/ nu trezească reginele nopții, fă,/ boieroaico...* și din construcții metonimice, dând forță de expresie cuvântului întors pe dos: *Am iubit trandafirii, când, floribund printre alge și pești,/ cuțitele apusului de soare se-ndreptau către mine*, poezia dimitresciană din acest volum nu se dezvoltă sub semnul tenebros al lui Thanatos, ci, mai degrabă, sub semnul mitic-astral, de serenitate, al purtătorului de lumină, Luceafărul de seară. Deși zguduit de lăuntrice frământări ontologice *Imperiul de tandrețe* al poetului nu se lasă stăpânit de înverșunare și inflexibilitate, ci de liniște edenică, de calm angelic, de tandrețe terestră.

Dacă în volumele anterioare, construcția poetică se organiza cu parcimonie în jurul ideii, pe un spațiu mai îngust, persuadând prin concentrare și esențializare, acum perimetrul liric fiind mai generos, retorica ia amploare și își permite chiar divagații: *între timp, am privit unul spre/ celălalt. Tu ca la o amintire din viitor peste care a trecut/ un bulldozer, eu ca la un profil de noapte cu stele bună de citit/ gânduri.* Poate că aceasta este singura schimbare notabilă de fond poetic, dimpreună cu filtrarea tematică severă, pentru a subsuma timpului, ca formă de bază a existenței, orice ce altă idee cu tendințe de dezvoltare independentă. Și mai este una formală, dacă am înțeles bine intențiile

autorului: înlocuirea, uneori, a funcției stilistice a punctelor de suspensie cu suprimarea silabei finale a ultimului vers, demers fonetic marcat prin cratimă, implicând cititorul în continuarea ideii poetice.

Nu timpul fizic îl preocupă pe poet, măsura (*orele în stol, dimineața, clipa* etc.) sau măsurarea lui (*până spre ultima picătură de viață scheletică*), acestea fiind doar instrumente ale transgresării poetice, ci timpul uman ca formă de înțelegere rațională a raportului existență – timp – finalitate. Eul poetic există odată cu timpul – cel ce structurează chiar parcursul cunoașterii – și tot în timp își va cunoaște moartea: *ce dacă roțițele astea, care par că nu au vreun rost,/ se vor*

tot învăța o viață, ce dacă arcurile/ care par să țină alunecarea în loc sunt arcurile/ unui ceas privit cu luneta./ ce dacă urmașilor noștri nu le mai pasă de calul/ verde, nici de calul albastru, iar poetul/ dă bice metaforei.

Poezia lui Virgil Dumitrescu este una de esențe fine, supusă cu constantă acribie prelucrării estetice după formule proprii, croite în urmă cu zece volume. De aceea saltul calitativ din *Imperiul nostru de tandrețe* nu pare nici spectaculos, nici șocant, ci doar egal cu propriul crez artistic, nicicând trădat, pentru că un poet adevărat își urmează cu obstinație calea, împlinindu-și nu numai dorurile, ci și obsesiile.

IULIE

- 3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul **SEBASTIAN PANAIOT** (n. 15.03.1949, Iancu Jianu)
 3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **NICOLAE PAUL MIHAIL** (m. 19.03.2013, Sinaia)
 4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, poetul și gazetarul **VIRGIL DUMITRESCU**, pe numele adevărat **VIRGIL DUMITRU**
 5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (m. 11.10.1925)
 5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (m. 8.04.2012)
 6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, istoricul **MARIN FLORESCU** (m. 25.03.1986, București)
 8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul **PETRE PANDREA** (n. 26.06.1904, Balș)
 9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul **TRAIAN-MIRCEA BIJU** (m. 1989)
 11 iulie 1946 – s-a născut, la Fălcoiu, **CORNEL RUSU**, filolog, publicist și gazetar
 16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul **CAIUS TRAIAN DRAGOMIR**
 20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei-Corabia, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESU** (m. 23.07.1914, București)
 22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, istoricul literar **VASILE SANDU**
 23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul **EMILIAN NUȚU**
 23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov-Slatina, poetul și publicistul **CONSTANTIN SORESCU**

CUBUL DE STICLĂ

Liliana HINOVEANU

Se trezise brusc, izbindu-se de întunericul camerei. Oglinda de pe peretele din fața patului îi deforma chipul, dându-i dimensiuni de uriaș. Avea impresia că tălpile cu bocanci grei, cu ținte, îl urmăreau și acum, dar numai ca niște obiecte rupte de trup. Se izbeau sacadat de plafon și zgomotul devenea din ce în ce mai surd, până când dispărea cu totul. Era prima dată când visul i se prelungea în realitate și nu reușea să țină ochii deschiși. Ceva îl ținea în pat, nedându-i posibilitatea să se ridice. De afară se auzea zgomotul crengilor mișcate de vântul toamnei și, deși era noapte, lumina lunii începuse să pătrundă printre jaluzele, dând impresia de zi. Încercă să găsească un post cu muzică, dar îl întâmpină bâzâitul surd care demonstra terminarea programului.

Toate ceasurile din casă stătuseră, numai pendula încerca să măsoare timpul, anunțând, din jumătate în jumătate de oră, ora exactă. Era devreme, până dimineață ar mai fi putut câștiga câteva ore bune de somn, liniștea străzii îi era de ajutor. Dar, după ce încercă toate metodele de trecere în brațele lui Morfeu, constată că nu mai are nicio șansă să adoarmă. Se ridică din pat încet, ca și cum ar fi vrut să nu deranjeze somnul obiectelor, și trecu în sufragerie, după ce se abătu prin bucătărie să bea apă. Era dezorientat. Ce ar fi putu să facă la ora când toată lumea doarme? Telefonul nu-l putea folosi, emisiune la televizor nu era. Începu să cerceteze biblioteca, poate mai rămăsese ceva necitit. Toate cărțile îl priveau din raft ostile, niciuna nu-i dădea senzația de univers neexplorat. Aștepta ceva și se așeză în fotoliu în așa fel încât să poată privi din toate unghiurile încăperea ce părea deformată în lumina lunii. De fapt se chinuia să citească titlurile de la cărți, știa că, dacă ar fi aprins lumina, totul ar fi căpătat o tentă albastruie și nu ar fi văzut nimic, cum i se mai întâmplase. Se simțea bine

în fotoliu, își relaxa toate părțile corpului. Încet, încet îl cuprindea o moleșeală plăcută, ca și cum s-ar fi scufundat într-un imens de apă caldă ca niște brațe lipicioase, mai mult mari decât umede, așteptând să îi pătrundă până în cele mai îndepărtate cămăruțe ale creierului. O stare de imponderabilitate îl cuprinse și simțea cum fulgere de lumină îl străbat dintr-o parte în alta, ca niște blitzuri enorme care își risipesc impulsurile pentru un morman de carne pe care nu-l mai ascultă simțurile. Totul se prăbușea în întuneric și stoluri de pescăruși pândeau ultimele prăzi ale mării, ca niște guri devenite, pentru o clipă, găuri de întuneric. Vântul începuse să bată din ce în ce mai tare, dând senzația unei mișcări totale, iar cărțile se transformaseră în avioane cu sute de aripi, obligate să survoleze un teritoriu prea mic pentru nevoia lor de lărgime. Și, deodată, corpul inert al lui Antonie se desprinsese de pământ mângâind aerul și dispărând după colțul blocului ca și cum ar fi fost, dintotdeauna, plăsmuit zborului. Câmpiile se întindeau până la orizont, descriind pe retină nuanțe de verde până la contopirea cu pământul și, în mintea lui Antonie, străzile deveneau nervuri ale unei frunze uriașe. Bunicul său își număra anii pe

prispa casei, în fiecare zi străluminând apusul cu ochii de un albastru neomenesc, așteptând să dispară noaptea în hăul de dincolo de orizont, pentru ca un nou cântat al cocoșilor să-i deștepte simțurile, ascultând zbuliumul pământului. Și zborul se insinua într-o planare precum următoarea mutare pe tabla de șah, cu căderi în gol firești, ca apoi să se înalțe ca un fluture uriaș deasupra lui însuși, mistuind în tăcere nesiguranța timpului. Fotoliul era nemișcat, bătaia puternică în țeava de la calorifer sparseră tăcerea și Antonie sări brusc, lovindu-se cu piciorul drept de colțul măsuței care fixa mijlocul camerei precum o bornă de kilometraj. De câte ori nu calculase lungimea și lățimea camerei luând măsuța ca punct de referință.

Constată că în sufragerie lumina era aprinsă. Din baie se auzea zgomotul apei, iar din camera cealaltă o voce de crainic spunea clar, prea clar pentru el la acea ora:

— Bună dimineața!

Se ridică, îndreptându-se spre geam, deschise ușa de la balcon și îl izbi frigul de afară. Era lumină, ceea ce îi aminti că trebuie să fie și târziu. Iar va ajunge în ultimul moment la fabrică. Așteptă să se elibereze baia, ca să se spele și să se radă. În fața olginzii realizează că fața nu-i mai exprima prospețimea firească după o noapte de odihnă și își aminti că, de fapt, se trezise în fotoliul unde dormea doar atunci când ajungea târziu acasă și, privind emisiunea de la televizor, la sârbi, îi era lene să mai meargă în dormitor. De data asta nu realiza cum ajunsese acolo, parcă se culcase în pat ca oamenii, chiar adormise mai devreme. În ajun avusese o zi grea, urcase pe scări până la etajul 11, liftul mai mult defect în ultimul timp, și primise somnul ca pe singurul lucru pe care și l-ar fi dorit.

Din hol, Bucur îi striga să se grăbească, că e tarziu, dar Antonie continua să-și pipăie obrazul, care îi apărea în oglindă fără formă, un amalgam de trăsături ce nu puteau fi ale lui. Îl trezi însă răceala apei și își calculă în gând timpul pentru îmbrăcat, coborât pe scări, ajuns în stație, până la fabrică și sosit exact în momentul în care se închidea poarta. Mai avea vreo 15 minute,

care i-ar ajunge, dacă ar întâlni vreun cunoscut cu mașina. Își propuse să se miște mai repede, dar ca întotdeauna când ești grăbit, mișcările îi erau parcă derulate cu încetinitorul. Stimulat de ritmul alert al unui cântec la modă, se trezi în pantofi, cu geanta diplomat sub braț și cu cheia în ușa apartamentului. Liftul nu funcționa, dar desluși la orizont un autobuz care șerpuia printre celelalte mașini. Nici nu realizează când ajunsese în stație, niciun cunoscut nu-l ținu de vorbă și, când se văzu în autobuz, răsuflă ușurat că, în câteva minute, va ajunge, asta în cazul că nu va prinde niciun stop. Pentru prima dată simțea nevoia să stea pe scaun, dar cum nu văzu niciunul liber, se prinse cu amândouă mâinile de una din barele laterale și încercă să privească pe geam, mimând indiferența. Simți o mână fină atingându-i mâna, se întoarse brusc, speriat, neștiind cine și-a permis să îi tulbure liniștea. Un profil prelung, cu ochii mari și gene lungi îi zâmbea enigmatic, localizându-și privirea asupra mâinilor. Nu-și amintea să fi cunoscut persoana care îl atinsese și întoarse privirea, constatând și că trebuie să coboare. Se grăbi spre ușă, lovind fără să vrea câțiva indivizi și nu se opri din fugă până când nu se văzu pe scaunul de la biroul său, în spatele ușilor prin care trecuse, protejat de mulțimea de geamuri și pereți care așteptau liniștiți trecerea orelor. Îi trebuiră câteva minute să se dezmeticească, constată că ajunsese înaintea colegilor și așteptă trântitul acelorași uși, râsul colegelor, prea vioaie în zori de zi, care să confirme că totul intrase în normal. Un vraf de dosare îl aștepta pe birou, ar fi trebuit să le rezolve cu o zi înainte, dar se simțise obosit, știind că dimineața este cu capul limpede și are mai mult spor. De fapt era pentru prima dată când amana ceva de pe o zi pe alta, îl deranja pentru prima dată zumzetul de stup, se simțea îmbătrânit înainte de vreme.

Devenise cubul de sticlă pe pereții căruia rulau imagini decupate din filmul ce se derula cu încetinitorul, se imprima pe retină, cu întoarceri în timp și răsturnări de trăiri incompatibile cu un eu obișnuit, prelungindu-se în lucrurile din jur.

Anca ZECIU

Vino să vezi câte păsări s-au adunat pe pervaz
 Așteaptă cântecul meu pentr-o zbatere-n aripi
 Fereastra-i deschisă
 Ochii închiși bine de tot
 Zborul mă duce în sus
 Mă coboară în MINE
 Jos tot mai jos până-n ziua întâi
 Urc pe-o frecvență tot mai înaltă
 Urechile sub presiune n-aud dar văd
 O fire de om renăscută aproape din moarte
 Mă tem
 Mă trezesc
 Din nou zbor

îndoielile
 sunt crescute în mlaștina minții
 au gust fetid și gura prinde mucegai
 cuvintele nu pot fi deschise de asemenea guri
 neclare
 albul construiește treptele urcușului meu către
 umărul tău
 negrul îi dă contur

Albul orbitor zgârie retina
 Prea multă fericire
 Nu e pentru mine
 Sufletele tari pot trăi doar cu negrul
 În atenția lumii uimite

Drumul meu inițiat
 a fost întrerupt de nebunia șoselelor
 ori de câte ori încercam să fac o meditație spre
 forul meu interior
 mă agita ambulanțele care îmi făceau serenade
 diurne
 iar seara cădeam frântă pe un scaun scrijelit de
 țipete de copii
 Drumul meu
 de mamă

a fost și este luminoasă
 cred că asta este calea pe care merg spre forul
 meu interior
 copiii mei mă strigă de zor „mami!” și eu prind
 zbor
 uit de pedichiura mea
 și de călcatul rufelor
 Drumul meu
 de iubită
 este și va fi important pentru forul meu interior
 sunt o femeie cu putere de convingere
 am o carne tare și o privire ageră care simte că
 are cuvinte de dăruit
 Drumul meu
 de om
 este cel mai important pentru forul meu
 interior
 sunt o fântână veche cu ghizdurile tari și
 lanțurile grele
 apele sunt la suprafață cu emoții adânci
 o stâncă de granit ajungi s-o cunoști
 niciodată o apă adâncă

o frânghie are încheietura firavă nu ar trebui
 spânzurată decât la teatru
 unde oamenii se ridică pe scenă
 pășind ei se prefac păpuși care joacă
 de-a v-ați ascunselea prin viață

am fost agățată de tălpi și pusă la treabă
 nu m-a întrebat nimeni dacă pot sau am
 răbdare
 când s-a declanșat creierita am fost singură
 și licența mea în literaturi străine nu m-a ajutat
 aș fi preferat un curs de prim ajutor
 să-l fi făcut măcar la seral sau la fără frecvență
 dar acum nu mă mai plâng
 e bine
 așa se crește cu nopți nedormite și extraveral
 venele mi se prind ușor în majoritatea cazurilor
 asistentele medicale în șorț alb nu mă evită
 întind brațul și acul intră fără-ntreruperi
 sunt salvată din nou de creierită

ne bucurăm și râdem
 cine a notat clipa morții pe caietul
 de raportat veșnicii
 habar n-am cine
 vine în laborator face experimente chimice
 odată i-a explodat o eprubetă cu diverse
 amestecuri mirositoare
 care i-au intrat pe furiș ca o mână de îndrăgostit
 pe sub fustă în piele
 și într-o zi s-a sinucis de prea multe gânduri
 otrăvite
 epiderma ei este o hartă cu vinișoare îngroșate
 infernal
 păcatul începe cu un răs mecanic
 într-un laborator

aș vrea să adorm în tăcerea ta
 când respir să-mi fii oxigen
 să cutreier lumea cu tine pe bicicletă
 să-mi fii talpă când obosesc sau un cui mă
 sângerează
 să-mi fii ochi când al meu nu mai vede
 și gură când lumea îmi dă replici
 corpul ăsta ar vrea să fie tu măcar un anotimp
 de vară

suntem singuri
 avem uneori o noapte de amor când 2
 se prefacă în 1

ne credem un cerc parfum peren sau un lanț
 o noapte ne strângem de mână
 se face dimineața 1 cu 1 nu mai fac 2
 se merge pe drumuri fără contact
 odată ajunși scoatem din portofel imagini
 artistice cu 1 și 2
 zâmbim ne iubim este clar
 ajungem spre seară să ne vedem
 ne privim îndelung și tăcem
 bem un ceai mâncăm separați
 în pat ne prefacem iar 1
 și da!
 eu sunt acele cuvinte ce rămân după carnea
 mâncată de viermi
 aș aboli această lege a firii
 taxonomiile religiilor care ne pun în ierbare
 plante uscate într-un cimetir al fotografiilor
 artiști
 unde pozele zac pe o piatră uscată
 de soare

gândurile sunt năluci
 vin dintr-o zonă abstractă nudă
 când vrei să le prinzi ele urcă mai sus
 mai jos
 ajung în lobul frontal
 acolo bisturiul ascuțit al zilei taie
 îndepărtează orice vis cu tine
 cu noi doi
 practic un vid

dezumanizare
 nu e o lecție din manualul de civică
 este o întâmplare de pe strada mea cu copaci
 tăiați
 corola lor îmi făcea cuib gândurilor triste
 când oamenii răi au uitat să privească în sus
 cerul
 zgâriat de crengile deget
 au decis să moară pe nevăzute un pic tăindu-i
 elanul
 a doua zi copacul a înviat sublimând emoții
 negre
 moartea trecută prin el s-a speriat

TREI DINȚI DIN FAȚĂ, UN MIC MUZEU AL GENIULUI ROMANESC

Maria IONICĂ

Marin Sorescu și tentația epicului

Înzestrat cu vocație creatoare manifestată încă din copilărie și pasiune, declarată, pentru tot ce înseamnă literatură, Marin Sorescu și-a exprimat în mai multe rânduri regretul că nu avea suficient răgaz pentru a zăbovi în perimetrul genului epic. „Sunt un cititor însetat de proza mea. Dacă aș avea timp, aș scrie mai multă proză. Este o modalitate extraordinară, care îți cere nu numai inspirație, dar și o anumită disciplină și aș spune chiar o sănătate de fier. Aici trebuie să stai ca la serviciu, opt ore, ca să ai continuitatea necesară. În același timp, proza te învață să privești altfel realitatea, să fii atent la fapte, la întâmplări, la amănunt” – mărturisea autorul într-un interviu din 1982¹.

Exercițiile epice ale adolescentului Marin Sorescu au fost mai târziu dezvăluite. Simion Bărbulescu, profesor-îndrumător al cenaclului literar „Nicolae Bălcescu” de la Școala militară „Dimitrie Cantemir” din Predeal, a păstrat câteva schițe-manuscris, oferite de fostul său elev, la eminesciana vârstă de 16 ani, rânduri exprimând nostalgia după meleagurile oltene și recunoștință pentru dascăli ca Ana Voican – profesoara de limba română de la Murgași. Postumele soresciene confirmă faptul că tentația epicului a existat de timpuriu, înclinația fiind moștenită de autor din propria familie (părinți și bunici – spirite analitice, povestitori de excepție) și de la comunitatea rurală în care s-a format autorul *Lilieilor*: „Câți moșnegi sunt în sat, pe la toți m-am dus. Și cum sunt ei buni de sfat, când începeau să vorbească, nu se mai opreau. Mie-mi creștea inima”². Compunerile autobiografice din anii liceului și schițele de fiziologii literare din perioada studenției susțin

aspirația precocă de abordare plenară și într-o manieră aparte a fenomenului literar.

Studentul-filolog debutase în anul II/1956³ și se făcuse remarcat în cercurile literare moldave, mai întâi printre studenții care se îmbulzeau să-i citească epigramele apărute la obișnuita, pe atunci, „Gazetă de perete”. Devenit colaborator, apoi redactor la filiala ieșeană a „Vieții studențești”, Marin Șt.⁴ Sorescu a publicat aici și o serie de proze scurte (reportaje, schițe de portret, tablete, eseuri exegetice ș.a.), activitate continuată și după 1960⁵, când, încheiindu-și studiile, era cooptat în redacția central-bucureșteană a publicației.

Tânărul gazetar va fi apoi curtat de conducerea „Luceafărului”, revistă dinamică, polemică, combătând literatura de duzină, un fel de tribună literară, tot mai viabilă după venirea lui Eugen Barbu la cârmă. Între 1962-1965, poetului i s-a încredințat responsabilitatea

3 Epigrama *Agresorilor din Egipt* apărea în ziarul „Flacăra Iașului”/ 24XI.1956, p. 2 (v. Maria Ionică, *Marin Sorescu. Repere bibliografice*, Craiova, Editura Ramuri, 2015, p. 91).

4 La semnarea primelor creații publicate nu lipsește inițiala tatălui, fost luptător în Primul Război Mondial și versificator în metru popular. Ștefan Sorescu murea de peritonită la 44 de ani, când Marin avea doi ani și jumătate.

5 *Intra în pâine* – cum scria acasă – și se stabilea în Capitală, la 1 august 1960.

1 C-tin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, p. 227.

2 v. „Pagini literare”, nr. 12/ febr. 2002, Câmpina, pp. 241-242.

rubricii *critică*. Chiar din 1962 acesta era stimulat cu premiul revistei, ulterior dobândind și calitatea de redactor-șef. Ca și alte domenii ale culturii române aflate în a doua jumătate a veacului sub înrâurirea ideologiei comuniste, gazetăria traversa o perioadă destul de anostă și doar talentul unor scriitori mai dădea culoare publicațiilor.

Dacă volumele de poezie se succed ritmic de-a lungul întregii activități creatoare soresciene, domeniul prozei era abordat ocazional și, în general, pe specii literare, astfel că se poate efectua și o etapizare a acestuia. În primul deceniu de după debut, Marin Sorescu s-a manifestat fervent în eseistică, publicând volumele *Teoria sferelor de influență* (1969), *Insomnii* (1971) și *Starea de destin* (1976), cu tablete vădind același nonconformism din poezie, dramaturgie, reportaje, interviuri etc.

Amplă (ca întindere) și complexă (sub aspectul problematicei), specia romanului constituie o veritabilă provocare pentru un prozator. Observând, poate, foamea de roman propagată din epoca interbelică și având cel puțin un exemplu ilustru de *scriitor total* - G. Călinescu (critic și istoric literar, poet, dramaturg, eseist, romancier), după o vreme în care a trecut de la cronică literară la eseul critic, făcându-și apoi un stagi rodnic în eseistică, într-o perioadă când se conturase pentru mulți exegeți ideea primordialității dramaturgiei sale (deși *la început a fost poetul...*), Marin Sorescu oferea iubitorilor scrisului său posibilitatea altei opțiuni: poezie, teatru sau... roman? Oscilând între tradiție și inovație, *singurul printre poeți* își surprinde cititorii cu două creații de factură diferită (între ele și comparativ cu experiențele din acea vreme): *Trei dinți din față* (1977) - roman de atmosferă, cu o construcție riguros-arborescentă și *Viziunea viziunii* (1981) - operă aparent inclasificabilă, „un desfrâu al imaginației epice și lingvistice”⁶.

Opiniile unor exegeți mai puțin receptivi la nou și anumite etichetări vor provoca iritarea autorului. La circa un deceniu de la apariția primului său roman, în decembrie 1988, venind încrezător pe un drum deschis cu cheia succesului, acesta făcea precizări tranșante despre această nouă dimensiune a activității sale literare: „Am

scris două romane de factură diferită. Am aproape gata un al treilea. [...]. S-a spus despre romanele mele că sunt ironice. Primul am vrut să fie o frescă, al doilea un mic muzeu al genului românesc - unde se utilizează toate stilurile și formulele în mod serios și apoi parodic. Se numește *Viziunea viziunii* și partea a doua, *Vizuina viziunii*. Puțini au înțeles... viziunea”⁷. Căci dacă prima creație se înscria, cumva, pe linia tradiției, cu cea de-a doua „Marin Sorescu trece prin multe *furci caudine* ale avangardei din secolul XX, atingând adesea ceea ce se cheamă, mai generos, *antiliteratură*”⁸.

Trei dinți din față, un altfel de roman

Referindu-sela ceadințămare creație epică a autorului, Eugen Simion fixa locul *romancierului* Marin Sorescu în contemporaneitate: „Iritat, probabil, de inutila complicație a romanului de azi și de lipsa lui de epic, Marin Sorescu scrie o carte cu o intrigă bogată [...] și încearcă să fixeze o tipologie verosimilă”⁹. De-a lungul câtorva pagini, criticul comentează amănunțit opera, semnalându-i originalitatea: „roman de observație, scris limpede (cu strălucirea simplității) și cu o compoziție nesofisticată, roman intelectual” etc., reproșându-i doar verva continuă a eroilor, „naturi spirituale, inefabili, mereu în vervă”, cultivând paradoxul și „cuvintele mereu istețe”. Căci, notează criticul, „a oferi mereu șampanie spiritului poate să ducă la saturație”. Reluarea epitetului *mereu*, când adjectival, când adverbial, subliniază tocmai aspectul care conferă textului o considerabilă doză de pitoresc, îngreunând însă urmărirea acțiunii al cărei fundal este Bucureștiul lui Anton Pann și Caragiale, laolaltă: insalubru, vulgar, absurd. Deși pare un roman de atmosferă, „ironic și grav, rodul unei fantezii ironice”, scrierea are acțiune, ritmul ei precipitându-se uneori. „Ca într-un film senzational”, straniile întâmplări și numărul *neverosimil* de coincidențe, apropiere acțiunea de o „intrigă de roman polițist”, observa exegetul. Asemenea lui Călinescu, criticul care scria proză balzaciană într-o vreme când înflorea romanul de analiză psihologică, poetul

7 Ion Jianu, *Interviuri pentru eternitate*, p. 159.

8 Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, vol. II, p. 138.

9 Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. I, p. 298.

și dramaturgul Marin Sorescu dădea o replică „abuzului de introspecție și fragmentarism“.

Începutul cărții stă sub semnul celei de-a doua *realități*, consemnând avatarurile onirice ale lui Val Tomiță. Tânărul cu somn *neodihnit* „simțea în el forțe infinite [...], aproape supranaturale... să-ți scuipi în sân. Dacă i-ar fi cășunat să se facă mistic, ar fi făcut minunile ca pe nimica, așa cum dai bună ziua [...]. Era ca un avion cu reacție care e pus să meargă în patru labe, în patru roate, în loc să străpungă cerul. Revenit de dincolo, din vis, Val este nemulțumit că societatea nu-i valorifică *prea plinul de energie*. Filosofia lui, regăsibilă, până la un punct, și la alți colegi de generație (*Ori pe sus, ori deloc!*), va fi reiterată, cu ajutorul memoriei afective a lui Tudor Frățilă, spre sfârșitul operei: *Dă-i societății aripi și le va arde pe rug. E învățată să meargă de-a bușilea, să meargă în picioroange. N-are nevoie de aripile tale*.

Metaforic, titlul viza grandilocvența romancierilor vremii, pronunția sincopată neafectând descifrarea simbolisticii. Primii apăruți, deformați uneori, dinții *din față* (în stomatologie sunt patru) se numesc *incisivi*, termen din care a derivat sensul figurat de *mușcător, tăios, caustic*. Trimițând, cifric (și nu numai, dacă avem în vedere conotația dobândită de termenul *crai*), la magii biblici, cei *trei dinți* sunt: Tudor Frățilă – gazetar și prozator; Val – sculptor și pictor; Adrian – ziarist și poet. Complexitatea structurii lor intelectuale era prefigurată chiar prin domeniile care-i pasionau, ca și de numele cu rezonanțe istoric-urbane. Junii artiști, refractari la rigiditățile ideologiei vremii și victime ale ei, colegi din presă, dar și de cameră repartizată prin „spațiile locative“, Tudor și Adrian trăiesc într-un imobil insalubru, populat de o adunătură pestriță, cu străni dezrădăcinați. Se perindă pe acolo alți tineri nonconformiști, luând în răspar toate canoanele epocii studenției și tinereții autorului. Odaia modestă și boemă (într-un colț, musafirul-*colocatar* Val depozitase pământ, pentru a modela capul Olgăi!), cu bucătărie la comun (unde se pot întâlni cu odioasa *madam* Chetrouiu) și baie la subsol, reprezenta o adevărată oază de refugiu dintr-o lume bântuită de specimene ca Șandru, Nucu Constantiniu ș.a.m.d.

Opera este scrisă „cu strălucire stilistică de

la început până la sfârșit”¹⁰. Autorul încredințează eroilor idei profunde, cu iz aforistic: *Acest ba da exprimă, dintr-un foc, toată dialectica poporului nostru* (Val); *Va rămâne tânăr, mereu tânăr [...], atât cât va dori el, nici mai mult, nici mai puțin* (Tudor); *Instinctul de conservare este mult mai puternic la femeie decât la bărbat, tocmai pentru că ea poartă de la natură sarcina sarcinii, ca să-i zicem așa, și care este chiar sarcina pozitivă* ș.a. De menționat că, de la nefericitul Val, Tudor va păstra cu pioșenie un mesaj indescifrabil, în babiloniană (v. și ilustrațiile grafice din *Viziunea viziunii*).

Tipologia personajelor

Narațiunea romanului evoluează circular, după modelul pânzei de păianjen. Firul epic se tot ramifică, condus parcă de un narator neatent și/sau oferind o tentă voit demonstrativă. Cu toate acestea, personajele, chiar cele patetice și ridicole, sunt prezente bine conturate. În penumbra întâmplărilor misterioase, se conturează câțiva eroi deosebit de *vii*, surprinși într-o continuă vervă spirituală, cu tentația juvenilă a parodierii, pândiți însă de un destin implacabil. Romancierul lasă impresia că are fișe caracterologice mult mai consistente decât detaliile ce transpar din operă. Se pot recunoaște, cu unele hibridități, elemente ale tipologiei clasice, dar și aspecte tributare esteticii romantice: Șandru, prostul încornorat (dar deloc naiv!); Nucu Constantiniu, *Don Juan parodic*/„fante de Cluj, seducător de profesie”¹¹ ș.a. Val Tomiță, geniul ratat, exmatriculat de la Facultatea de Arte Plastice pentru lucrarea *Prințesa Balița, lăptăreasa*, lucrează într-un atelier de fabricare a păpușilor-semn al decăderii aspirațiilor. Nici numele acestuia nu prefigurează izbânzi, eroul eșuând și în plan artistic, și în dragoste.

Alături de Tudor Frățilă – personaj central și, mai ales, de Val, Eugen Simion o ridică pe Olga la rangul *crailor*, omițându-l pe Adrian. Noi l-am trece pe acesta în locul personajului feminin (e drept, cu un statut aparte), având în vedere nu doar faptul că Adrian se situează în preajma celor doi (Tudor și Val), dar el are înclinații artistice și e la fel de refractar la metehnele epocii (nu

¹⁰ Eugen Simion, *Op. Cit.*, I, p. 301.

¹¹ *Ibidem*, p. 299.

se înțelege dacă și după ce devine familist, deși, oferindu-se a-și găzdui fostul coleg, ieșit din închisoare...). Alt argument în favoarea lui se deduce chiar din observația criticului: *dinții*, rebeli, *de lapte*, cad, *eșuează* în viață, ca și în artă. La Olga nu am sesizat vreo preocupare artistică, cu excepția ipostazei de muză, iar simțul ei practic o va ajuta, probabil, să-și găsească un alt Șandru, dacă nu cumva se va întoarce chiar la *eternul* director. În cazul lui Adrian, s-ar putea interpreta tot ca un semn de *cădere* (blazare) mulțumirea cu o existență *domestică*. Diferența între *învins* și *învingător* este și aici discutabilă. După experiența detenției, chiar și Tudor Frățilă se poate „cumini”¹², așa că singurul *căzut* cu adevărat este Val, care se înecă (/sinucide?) în Deltă.

Mai sunt și alți eroi ce ar putea intra în competiție, fiecare cu *originalitatea* lui. Amicul lui Val, de exemplu, inginerul inventator Amzulescu (cu locuința devenită laborator), în condiții prielnice *lua premiul Nobel ca nimica, așa cum ciugulește găina bobul*.

Se pare că superioritatea este atribuită îndeosebi personajelor masculine! Cealaltă galerie, a eroinelor, e mai anostă, cu specimene ca grobiană *madam* Chetroiu, dactilografa Margareta-*nefastiană* ș.a., iar dacă vreuna se distinge în vreun fel acel *ceva* nu e prea măgulitor. În redacție, *Stoicesca* era temută, precum *turbatul* șef al lui Lefter Popescu. Ar avea o doză de pitoresc neconvenționala Ruxandra, dar apucăturile și felul ei de a se exprima o împing deseori spre vulgaritate. Astfel că, între personajele feminine ale romanului, se detașează enigmatică, *alunecoasă* Olga, femeia *fatală*, admirată în taină de mulți bărbați: *întă, statuară și destul de feminină. Sâni mari și drepi, chiar când nu stătea aplecată, îți aducea în minte toată Grecia antică. Mijlocul subțire de sportivă, coapsele rotunde [...]. Într-un cuvânt: o amforă perfectă. Nu degeaba îi spunea el [iubitul, n.n.] că arată ca și când ar fi fost dezgropată ieri. Nu întâmplător, ediția din 1978 apărea în colecția Romanul de dragoste, Olga și Val trăind o vreme sub vraja unei idile mirifice, departe de convenții și meschinării.*

Câtă luciditate, atâta dramă! Unele personaje soresciene confirmă justetea principiului formulat aforistic de Camil

Petrescu: într-o lume lipsită de repere, în care este compromisă și ierarhia valorilor, nici sentimentul iubirii nu poate fi salvat/ salvator, iar unii supraviețuitori sunt nevoiți să se supună canoanelor absurde impuse de Procust; destine mutilate de un regim istoric absurd și dureros, afectând nu doar relațiile sociale, ci și pe cele personale. Olga (o Matilda în devenire, înainte de a ajunge la vârsta eroinei lui Marin Preda) și-a pierdut marea iubire, nici Mițache nu fusese predestinat unei vieți lungi și fericite, dar mai rămân doi *dinți*, tineri încă: Tudor și Adrian. Ardeleanul pare a avea toate șansele, deși se subînțelege că nu va abdica de la normele omeniei: cu nevastă și copii, el se oferă să-l găzduiască pe Tudor, venit *din străinătate* – cum se recomandă, protegitor, în fața copiilor. Delicat, musafirul refuză ospetia, mărturisind că anii de detenție i-au făcut nervii *cu clopoței*. Caută slujbă, găsește o cămăruță cu chirie și cumpără o mașină de scris. Noaptea *dă ocol pământului*, ziua merge pe jos, *ca să nu atragă atenția și să nu jignească*, căci *dac-ar fi vrut ar fi mers pe acoperișuri, ar fi zburat*. Încă! Un alt Victor Petrini în puterea vârstei, recunoscând că avusese norocul să nu se scufunde cu *Titanicul* zbuciumatei epoci dogmatice.

Unul câte unul *dinții* cad. Poetul neînțeleș Mițache *circulase o vreme prin București, cu barba mare și fără dinți*, apoi se aude că s-a înecat într-un râu de câmpie. Val sfârșește, am văzut, tot în *sânul naturii*¹². Exasperat de felul în care i se cerea să-și scrie reportajele, neacceptând că rolul presei *e doar să zburde din pozitiv în pozitiv*, Tudor se va revolta împotriva cenzorilor care supravegheau gazeta, dar și contra *maestrului* – *unul din cei cinci-șase care semna regulat cearșafuri de câte o pagină în mai multe ziare*. Este invitat de secretara de partid la o *ședință de prelucrare*: *Oameni ca dumneata fac ziarele imposibile, pentru că plecați de la ideea că totul trebuie să fie plat [...]. Terfelesc gustul public, sărăcesc realitatea și o... gâtuie [...]. Cine ne cere să fim proști?* După aceea *tovarășa* Stoicescu telefonează undeva și solicită o audiență (căci *cazul* nu poate trece nesemnalat *mai sus*) iar Tudor va fi concediat.

¹² Val Chende, fost coleg de facultate al scriitorului, a avut un destin tragic asemănător (Cf. George Sorescu).

Valoarea documentară a operei

Și această scriere soresciană valorifică date reale și elemente autobiografice. Regăsim, transfigurate artistic, multe pasaje din scrisorile studentului Marin Sorescu (v. vol. *Marin Sorescu în scrisori de familie*), chiar dacă boema ieșeană, observa Eugen Simion, era transferată la București. De asemenea, este sugerat ritmul trepidant al muncii în redacție, activitate deloc străină autorului, al cărui erou își corecta exprimarea și-n gând, ca și când ar fi trebuit să se publice pas cu pas. Acesta este Tudor Frățilă, personaj ce va reveni, la vârsta adolescenței, în romanul postum *Japița*.

Abaterea de la normă se pedepsește, personajele ratând în artă, dar și-n viață, din cauza/datorită părului care i se agață în lemnul podului escaladat, Olga ratându-și chiar moartea, ca și Tudor care încearcă să evadeze, precum înțeleptul Diogene din Antichitatea greacă, dar la propriu și definitiv într-un butoi plin cu apă. Deși terminase facultatea cu media zece și jumătate¹³, Ion Burculeț optează pentru profesorat la țară, în Gaia (comună țâțădemâță, pronunță el). Întrerupându-și călătoria spre țara lui (unde consătenii i-ar fi cerut să fie de partea lor, împotriva colectivizării...), Tudor rămâne câteva zile în vizită la fostul coleg, foarte iubit de săteni, căci se implica în problemele obștei și își făcea cu pasiune meseria. Însoțindu-l, cu școala, la culesul tecilor de salcâm în Pădurea Murgașului (revine autorul înspre meleaguri natale), Tudor îl vede pe Burculeț cu *mațe pline de sânge*, ca Toma Alimoș, eroul de baladă despre care profesorul predase copiilor chiar în acea dimineață. Sărind în ajutorul unui văcar târât de vițelul pe care încerca să-l sângereze, tânărul profesor e spintecat, ca la coridă, de cornul unei vaci care se făcea că paște. Ziaristul (cărui i s-a dat peste cap tot materialul!) este și mai bulversat auzindu-l pe muribund promițând copiilor, la o oră de dirigenție, dezvăluirea misterului întâmplării care e, de fapt, propria-i moarte. Zadarnic încearcă Tudor să uzeze de toată autoritatea pe care i-o dădea funcția lui-ca și când ar fi fost cine știe cine, trebuie să-i dea dreptate doctorului: nu pot fi medicamente străine și avion sanitar în orice văgăună.

13 Deși sistemul românesc de notare era de la 1 la 10, pe atunci era posibil, cu cele 50 de sutimi de la UASCR!

O secvență antologică și de excepțional curaj pentru acel timp este ședința-fulger UTM, atent regizată, căci se mobilizase toată suflarea, spre a se da curs sugestiei transmise: excluderea lui Tudor Frățilă pe clasicul motiv: *comportare neprincipială în colectiv*. Lașitatea umană își spune cuvântul: *Tudor fu blamat și răsblamat pe toate tonurile*. Forțând nota, Stoiceasca îi dădu cuvântul și lui Adrian, care, cunoscându-l, din nefericire [s.n. stil indirect liber], mai bine, putea aduce și alte detalii semnificative din viața privată a acestuia, spre a se vedea clar că excluderea din U.T.M. este o sancțiune, în fond, destul de ușoară față de gravitatea faptelor. Strâns cu ușa, Adrian se pregătise să îndruge banalități, niște fleacuri: că își permitea să spună glume cu două înțelesuri, nu-și călca pantalonii, lucruri de-astea... Ridicat în picioare și simțindu-se privit de toată lumea, odată fu copleșit de o imensă rușine față de sine însuși și chiar așa începu, că-i e rușine că participă la o asemenea ședință. Schimbând complet turnura situației, lăudându-și colegul (de facultate și apoi de cameră), de parcă ar fi fost vorba să-l primească în organizație (modest, cinstit și extrem de muncitor), necăjit pe sine că nimerea tot peste clișee verbale, Adrian a îndreptat asupra sa tirul acuzelor și s-a ales cu vot de blam (deși se votase de vreo ori, în ciuda tuturor lămuririlor din pauze, discuțiilor de la om la om, nu s-a putut obține majoritatea simplă necesară excluderii). Abia după aceea îl cuprinde frica de cele afirmate și brusc hotărăște să se însoare. Atitudinea lui de la ședință e aprobată, în secret, de colegii prezenți peste câteva zile, în frunte cu Stoiceasca și cu serviciul de masă aferent, la căsătoria lui cu Marga. Aparent, totul se sfârșește cu bine pentru acest personaj. Idealizat de idealismul scriitorului?! Sau era doar o strategie, preîntâmpinând obiecțiile temutei cenzuri? Nu se putea ca o asemenea carte să nu zăbovească sub lupele culturnicilor comuniști¹⁴. A nu fi neglijată îndrăzneala autorului de a da în vileag, antedecembrist (!), tarele societății și ale regimului totalitar care o guverna.

Romanul *Trei dinți din față* a avut, încă de la publicare, un destin aparte, amplificând

14 După 1989, scriitorul intenționa reeditarea, integrală, a romanului dijmuat de cenzura timpului. Abia în 2007 va apărea o primă ediție necenzurată.

investiția biografică în text a autorului, care își asuma, până la identificare, profilul intelectual al personajelor. Poate și din acest motiv, reeditările apărute în timpul vieții scriitorului prezintă o serie de inadvertențe. „Cenzura a intervenit atât de mult, provocând reacții atât de complexe din partea autorului, încât nu se mai poate stabili o variantă finală [...]. În succesiunea variantelor provocate de intruziunile cenzurii, se poate reconstitui un complicat proces de rescriere, dar și de renunțare. Autorul are momente când aproape că se desparte de acest text, care, redus la o simplă intrigă sentimentală, nu îl mai reprezenta”, afirma Sorina Sorescu, nepoata scriitorului¹⁵.

Aidoma lui Marin Preda, într-un roman dens, cu personaje bine conturate, chinuite de spaime existențiale și de griji cotidiene, Marin Sorescu își asuma rolul (și riscul!), de a consemna aspecte relevante pentru ceea ce autorul *Moromeților* etichetase lapidar: „obsedantul deceniu”. Protagonistii, exponenții altor categorii sociale (și de vârstă, ceea ce permite abordarea ironică) se confruntă cu aceeași absurdă eră comunistă autohtonă, la începuturile ei primitiv-gregare.

Genial poet, dramaturg și gazetar, Marin Sorescu rămâne și un prozator de excepție

„Roman în toată puterea cuvântului [...], clădit pe observație și psihologie, pe descrieri de medii și comportamente umane, pe răsfrângerea unei lumi complexe, datată istoric și încadrată social”¹⁶, lucrarea beneficiază de o construcție demnă de epica lui Liviu Rebreanu. Conținutul celor aproape cinci sute de pagini este distribuit în trei (iarăși!) părți și treisprezece capitole, la sfârșit menționându-se unde și când a fost scris romanul, respectiv: *Berlin*, 1973; *București - Sinaia*, 1975; *Piatra - Neamț*, 1976. Așadar, în trei ani!

Având în vedere dimensiunile operei și faptul că în acest interval de timp autorul elaborează și alte volume (menționăm doar primele două din ciclul *La Liliiec*), efortul și dorința creării/ editării acestei cărți trebuie să fi fost uriașe. Cu toate că

majoritatea bibliografiilor consemnează 1978 ca an de apariție a romanului, caseta tipografică a ediției Eminescu/1978 preciza: *Bun de tipar 25.01.1977. Apărut 1977 - 1978. Tiraj: 22 000; 93 000*. Cartea a fost editată, deducem, în două reprize (câteva fragmente publicându-se de revistele „Argeș”, „Flacăra”, „Luceafărul”, „România literară”), amplificarea considerabilă a tirajului ediției a doua fiind urmarea succesului primei apariții, cele unsprezece cronici din 1977 dovedind și buna primire din partea criticii.

Urmărit cronologic, interesul lui Marin Sorescu pentru genul epic se dovedește continuu, de la vârsta adolescenței până la proiectul cu titlul, fatidic parcă, *Loc de veci cu fața la soare*, care ar fi completat originalul triptic românesc, alcătuit din piese atât de deosebite și ca fond, și ca formulă artistică. În mod neașteptat, singurul element comun vizează atenția acordată întregului, distribuirea materialului (destul de consistent) în capitole și secvențe-scene amintind rigoarea compozițiilor lui Liviu Rebreanu și, în același timp, breșele cronologice din narațiunile proustian-camilpetresciene.

Concluzionând, prozatorul Marin Sorescu a lăsat câteva cărți de excepție, la care se vor adăuga în timp altele (toate editorialele, de exemplu, sau notele de curs, ori teza sa de doctorat – cu tema și titlul *Insolitul ca energie creatoare, cu exemple din literatura română*). Operele finalizate ilustrează aceeași *fugă de model*, și specia romanescă fiind abordată într-o manieră originală. Pe lângă *Japița* și *Jurnal. Romanul călătoriilor* (1999), proza postumă a lui Marin Sorescu ar cuprinde până în prezent (presupunând că lista nu este încheiată): *Biblioteca de poezie românească* (1997), la care se adaugă volumele cu scrieri inedite din tinerețe, apărute în ultimii ani sub coordonarea lui George Sorescu: *Proză scurtă* (2003), *Cronici literare* (2004), *Cronici dramatice* (2005). Fără a se supune întrutotul normelor stipulate de teoria literară, eseistica lui Marin Sorescu prezintă numeroase elemente circumscrise beletristicii. Deși nu lipsesc referințele critice despre această latură a activității scriitorului, ca și în cazul prozei lui Eminescu, creația epică soresciană este mai puțin citită/cunoscută, poate eclipsată încă de poezia și dramaturgia autorului.

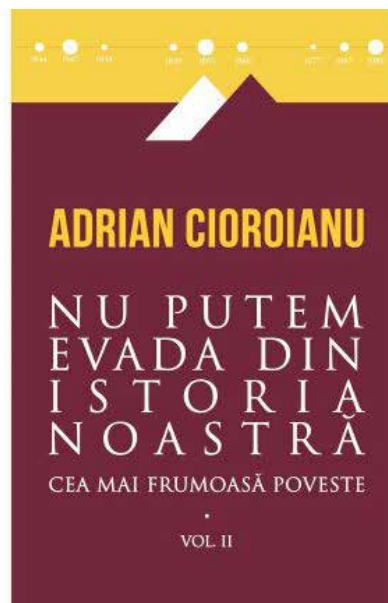
15 v. Jurnalul.ro/13 mai 2009.

16 Gabriel Dimisianu, *Romanul ironic. M. Sorescu*, „România literară”, nr. 20 / 1977, p. 11.

MORALISTUL BINE TEMPERAT

Florin POPESCU

Neobositul istoric Adrian Cioroianu ne propune pentru această vară caniculară o agreabilă evadare: *Nu putem evada din Istoria noastră. Cea mai frumoasă poveste*, vol. II, Curtea Veche Publishing, București, 2016, 319 p., carte venind în continuarea succesului editorial numit *Cea mai frumoasă poveste*. Câteva adevăruri simple despre istoria românilor, Curtea Veche Publishing, București, 2013, și având la bază scenariul serialului de televiziune *5 minute de istorie*, difuzat de Televiziunea Română și devenit rapid un adevărat fenomen. Cum acest serial a avut în total 167 de episoade, filmate în 2013-2015, iar în prima serie 101, rezultă că *Nu putem evada din istoria noastră* cuprinde 65 de episoade, la care se adaugă unul niciodată difuzat (pentru a deosebi episoadele acestei serii de cele ale precedentei, autorul a modificat formula de final, clasică *Istoria este cea mai frumoasă poveste*, adăugându-i controversata precizare *pentru oameni inteligenți*). Succesul de public, poate nescontat, al documentarului (prelungit într-un best-seller editorial) a determinat continuarea proiectului, la ora redactării acestei prezentări deja rulând episoade ale unei noi serii. Însotite de o necesară și lămuritoare (în multe privințe) *Introducere*, intitulată *O parte din povestea (în parte filmată) a acestei cărți. Un fel de prefață*, și de o precizare epistemologică: *Este Istoria, ca atare, o știință?*, finalizate printr-un insolit exercițiu pseudo-metodologic (*Istoria, ca exercițiu contrafactual*) episoadele/articolele propuse telespectatorului/cititorului sunt ordonate cronologic și tematic, și vizează în marea majoritate comunismul în România (cu numeroase circumstanțieri ale contextului geopolitic internațional) și Revoluția din decembrie 1989, pentru înțelegerea căreia autorul oferă și interesante mărturii autobiografice. Nimic nu pare a scăpa acribiei profesionistului: simbolurile naționale, conferințele interaliate la nivel înalt, syndicatele, anihilarea partidelor politice democratice, desființarea Bisericii greco-catolice, formele propagandei comuniste („neo-limbajul” regimului comunist, din care înțelegem prea târziu că o dictatură poate schimba, cu forța, o vreme, sensul cuvintelor, dar nu poate schimba și realitatea de dincolo

de ele, șantierul național al tineretului, Școala de literatură „Mihai Eminescu”, organizația de pionieri, presa, propaganda plătită în străinătate, Festivalul Național „Cântarea României”, etc.), instituțiile represive, minoritățile naționale, morțile suspecte din cultura română, figurile tutelare ale comunismului românesc (umanizate!); și progeniturile lor și viața lor romanțată, masoneria, rezistența anticomunistă, nava-școală „Mircea”, condițiile climaterice, vizitele conducătorilor sovietici sau străini, în general, în România, evoluția raporturilor cu statele vecine, urbanizarea României, construcțiile megalomane, numeroase abordări ale evenimentelor din decembrie 1989 (fără îndoială, constituind o revoluție, în opinia autorului) etc., etc. (consultarea „Cuprinsului” ne dă măsura largimii paletei preocupărilor istoricului). Toate acestea sunt evocate în stilul atât de cunoscut încât a devenit consacrat: o prezentare accesibilă oricărui iubitor de istorie (formularea nu este gratuită: istoricul recunoaște că publicul său este fatalmente limitat la cei cărora le place Istoria), accentuarea caracterului narativ (istoria ca poveste este o marcă recurentă în scrisul istoricului nostru; sunt numeroase raportări la dimensiunea epică a științei istorice, una dintre acestea meritând însă a fi reprodușă *in extenso* și pentru că ni se pare a exprima o adevărată profesiune de credință: *Desigur, toți*

istoricii vor să descopere adevărul – dar, spre deosebire de matematicieni sau de biologi, istoricii știu bine că adevărul lor va fi mereu contestat sau reinterpretat de alți istorici. Morala acestui fapt este aceea că, precum viața noastră, Istoria rămâne mereu o carte deschisă, cu pagini care se scriu și se rescriu în permanență). Remarcabile sunt utilizarea unui limbaj în egală măsură elegant și atrăgător (dovedindu-se din nou adevărul zicerii că un mare istoric este și un mare scriitor), pigmentarea discursului cu numeroase (auto)ironii (un umor totuși folosit în doze mai mici în comparație cu lucrările anterioare; reținem o caracterizare făcută lui Adrian Păunescu: *atât cât l-am cunoscut eu, nu era foarte bun prieten cu limitele, de nici un fel*) coerența și ritmul alert al prezentării (limitările de timp și spațiu impuse de specificul documentarului de televiziune se îmbină firesc cu nevoia de claritate tipică unui renumit cadru universitar, oferirea unui epilog pentru fiecare episod sub forma unei morale a poveștii, de multe ori surprinzătoare (asemănătoare finalurilor de filme polițiste bune: deși ai urmărit cu atenție intriga, criminalul nu e niciodată cel la care te așteptai, ca să folosim o analogie de gen). În crearea efectului artistic autorul pare a prefera falsul paradox: *nu orice zbor merge spre înălțimi și nu orice evadare duce spre libertate; «criza rachetelor» putea să aducă peste lume iarna nucleară, în schimb tot ea a adus o neașteptată primăvară în politica externă românească; Vasile Milea a tras un singur glonț, dar, într-un anumit sens, inclusiv soții Ceaușescu au fost victimele sale*. De remarcat valoarea de aforism a multor formulări, valoare pe care o semnalăm și cu ocazia prezentării în paginile OLTART a precedentei contribuții, efect deloc surprinzător al economiei de mijloace presupuse de un episod de cel mult 5 minute. Și nu în ultimul rând, respectul pentru adevărul istoric (desigur, nu putem aștepta de la acest volum să ne ofere cuceriri științifice în domeniu, rod al unor laborioase cercetări științifice, dar ne este poate cu asupra de măsură satisfăcută cerința validării informației științifice). Abordarea multor teme are ca izvor o problemă a zilelor noastre (deși referința deschisă la curentul prezenteist lipsește, ea este ușor recognoscibilă; exemplificăm prin aserțiuni precum *Preocuparea noastră principală, astăzi, nu trebuie să fie înfrumusețarea «sau înnegrirea» trecutului, ci construirea unui viitor mai bun*); cititorul preocupat de problemele societății românești contemporane află astfel că liderii comuniști manifestau o apetență

deosebită pentru obținerea unor doctorate trucate, de la Petru Groza, doctor în științe juridice; (potrivit mărturiilor acestuia, practica obținerii contra-cost a doctoratelor era însă mai veche, la Budapesta tezele de doctorat putându-se procura de-a gata din rafturile librăriilor situate în jurul Universității sau puteau fi comandate) la Nicolae Ceaușescu (doctor în științe politice și economice) și, inevitabil, la Elena Ceaușescu (doctor în chimie). Și totuși, autorul rezistă tentației senzaționalismului ieftin, atât de practicat în mass-media zilelor noastre (în căutare de rating) și de solicitat de o parte consistentă a consumatorului de informație culturală. Un singur exemplu în acest sens este convingător: Adrian Cioroianu se limitează să menționeze practicarea unor acte de canibalism în 1945-1947, prilejuite de foametea care cuprinsese România, Republica Moldova și vestul Ucrainei, și pe fundalul secetei prelungite, fără a glosa pe marginea acestor abominabile acte, a căror interpretare ar fi fost extrem de ofertantă pentru atât de numeroșii esești de ocazie din zilele noastre...

Răzbat printre rândurile acestei cărți un echilibru ordonator, care ține în balanță temeri și certitudini, orgolii și dezamăgiri, opțiuni eronate și alegeri inspirate, o credință neștrămutată în rolul social al intelectualilor ca gardieni ai valorilor sociale: *un popor care nu-și prețuiește intelectualii e un popor care riscă să iasă din Istorie și în disciplina istorică sub aspectul ei formativ; cazuistica diversă alternează cu abordări insolite și chiar provocatoare prin demolarea unor clișee dragi vulgatei (Nicolae Ceaușescu, neavând o copilărie fericită, deși provenea dintr-o familie nu atât de săracă precum s-ar crede, disprețuia satul în general, și era astfel condiționat în a crede că nimeni nu va regreta România rurală; industrializarea României comuniste nu a fost însă însoțită de o adevărată urbanizare). Recuperarea trecutului este efectuată prin intermediul unor decupaje conturate cu lama unui bisturiu fin, „corectitudinea politică” nu prejudiciază verdictele acolo unde se impun, farmecul poveștilor ține de veridicitatea reconstituirii într-o măsură mult mai mare decât am fi dispuși să concedem (și, ca orice poveste, aceasta se rescrie în continuu) și, îndeosebi, Adrian Cioroianu aduce mari servicii disciplinei pe care o slujește prin popularizarea acesteia unui public larg, parțial refractar demersului științific propriu-zis. Un documentar necesar. O lectură plăcută. O poveste ce va continua.*

MĂNĂSTIREA CĂLUIU, REPER DE SPIRITUALITATE ROMÂNEASCĂ

Aurelia GROSU

În perioada întunecată a evului mediu românesc, traversat de neconținute năvăliri și războaie, bisericile erau din lemn, unele ridicate dintr-un singur trunchi de gorun, așa cum ne spune tradiția întemeierii Mănăstirii dintr-un Lemn.

Primele biserici de zid din Țara Românească datează abia din veacul al XIV-lea, când stilul bizantin ajunsese la o remarcabilă înflorire. Ortodocși fiind, era normal să fi preluat structuri și elemente în zidirea lăcașelor bisericești. Influența bizantină presupune însă un complex de elemente, de origini diferite, conducând la realizări de tipuri diferite. În vasta bibliografie a temei se fundamentează nuanța sau tipul constantinopolitan, tipul sârbesc, tipul athonit.

La jumătatea secolului al XVI-lea, ca urmare a unor acumulări și cristalizări constructive se încheagă primul stil muntean, inspirat mai mult din bisericile de tip sârbesc.

Biserica Mănăstirii Căluu se înscrie în vechiul stil muntean. Din secolul al XVI-lea s-au mai păstrat numai 36 de biserici, multe dintre ele transformate sau refăcute, prin reparații și adăugiri ulterioare.

Bogăția elementelor originare întâlnite la biserica de la Căluu, atât în structurile de arhitectură interioară, cât și în decorația exterioară, reprezintă un document al unui fel de a construi la jumătatea secolului al XVI-lea. Meșterii care au zidit sfântul locaș au apelat la o serie de soluții originale, ingenioase, conferindu-i o amprentă inconfundabilă. Unii specialiști au apreciat că biserica Mănăstirii Căluu este atât de originală încât nu mai păstrează nimic din influențele sârbești, fiind rezultatul capacității creatoare a meșterilor autohtoni.

Pictura interioară, chiar dacă a fost repictată de Barbu Coșoveanu în anul 1834 și a suferit alte intervenții în perioadele mai recente, lasă să se întrevadă bogăția compoziției iconografice înfățișate în mai multe registre, în fiecare încăpă a sfântului locaș, după schemele întâlnite în mod obișnuit în bisericile din țările române. Și aici, echipa de zugrăvi conduși de Mina au apelat la formule originale pentru a adapta programul iconografic la dimensiunile reduse ale bisericii. Ne referim la *Sinaxar* și la *Sinoadele ecumenice* redactate în pronaos. Cu toate că temele necesită suprafețe mari de decorare, soluția găsită la Căluu – excerpte care să reprezinte întregul – arată că ele pot fi ilustrate și pe suprafețe mici. Să mai spunem că Mina a fost unul din cei doi zugrăvi pe care Mihai Viteazul i-a avut pe lângă sine, îndeplinind pentru domn și o serie de misiuni diplomatice, sub numele de Mila Pretor.

În biserica Mănăstirii Căluu se află primul portret al voievodului Mihai Viteazul, ale cărui fapte și viața lui sfârșită atât de tragic au impresionat pe contemporani. Alături de domnul primei uniri a țărilor române au fost Radu, Preda și Stroe Buzescu, dregători și

viteji căpitani, intrați și ei în legendă, ctitorii săvârșitori ai Mănăstirii Căluu.

Pe lângă cronicile oficiale ce descriu domnia lui Mihai Viteazul, se scrie și *Cronica Buzeștilor*, ce deschide seria cronicilor boierești, diversificându-se aria istoriografiei vechi românești. Cronica povestește faptele petrecute între anii 1593-1600 și sunt prezentate multe amănunte despre familia Buzeștilor, unele care arată cât de precis era informat autorul, un prieten sau un om de casă al boierilor Buzești.

Buzeștii se arată a fi mari iubitori de limbă română. Ne gândim la inscripțiile lespezilor funerare așezate peste mormintele lui Mihai Viteazul de la Mănăstirea Dealu și al lui Radu Buzescu de la Căluu, scrise în limba română. Un aspect neobișnuit de rar, în epocă practicându-se scrierea în slavonește.

Peste veacuri, la începutul secolului al XIX-lea, Constantin Buzescu ne impresionează cu epitaful scris de el pentru piatra tombală aflată în pronaosul bisericii de la Strejeștii de Sus. Ultimul Buzescu pe linie masculină a dorit să lase o emoționantă cronică în versuri (înclinațiile poetice sunt evidente) a *românașilor Buzești ... ce din vechime pentru țară s-au jertfit/ S-au sfârșit acum prin mine, precum Domnul a voit*.

În mănăstiri s-au concentrat primele focare de cultură, de la arta meticuloasă a copistului și miniaturistului până la tipărirea de cărți. Mănăstirile au păstrat posterității un adevărat tezaur al vechii noastre culturi: biblioteci bogate, cuprinzând manuscrise și cărți scrise în limbile română, slavonă, greacă, precum și numeroase opere de artă.

Un bun exemplu sunt cele patru icoane împărătești făcute pentru Mănăstirea Căluu de egumenul Antim, probabil în jurul anului 1713. Ele îi înfățișează pe Iisus Hristos Mântuitorul, pe Maica Domnului cu pruncul, Sf. Ioan Botezătorul și pe Sfântul Nicolae, patronul spiritual al mănăstirii. Lucrate în stilul caracteristic al iconarilor greci, icoanele împărătești prezintă în centru chipul sfinților, înconjurați fiind de cei 12 apostoli sau de scene

din viețile acestora.

Suplețea desenului și expresivitatea chipurilor sunt completate de ferecăturile în argint din zona mâinilor și a aureolelor. Ele iradiază prin fondul aurit, inducând o stare de profundă evlavie credincioșilor.

Patrimoniul artistic, întregit de icoana dăruită de egumenul Tarasie în 1834, reprezintă în centru Învierea, încadrată de 16 scene din viața Mântuitorului. Scenele sunt transpuse în compoziții cu multe personaje, fiind o ilustrare *in nuce* a Noului Testament. Succesiunea tematică a imaginilor este delimitată de câte un registru de culoare roșie, iar tradiția bizantină este completată cu elemente decorative autohtone.

Și astăzi, la mai bine de 300 de ani, icoanele împărătești își păstrează frumusețea și locul în sfânta mănăstire.

În involburarea vremurilor au dispărut obiectele de uz liturgic, dăruite de Buzești ctitoriei lor și care aparțineau tezaurului domnesc: mâna dreaptă a Sf. Nicolae împodobită cu aur, o bucată din capul Sfântului Ioan Botezătorul, împodobită cu nestemate, o cruce încrustată cu smaralde și un epitrahil cu țesătură din aur, împodobit tot cu nestemate. Despre aceste obiecte de mare preț ne vorbește Paul de Alep, aflat la Mănăstirea Căluu în luna august 1657, când ia parte la slujba prăznuirii Adormirii Maicii Domnului.

Mulți egumeni au fost cărturari luminați, truditori ai unei vrednice activități arhieresti și patriotice. La Mănăstirea Căluu au slujit arhimandritul Chiriac Râmnicăeanu (1823-1827) și protosinghelul Iosif Rusu (1932-1940), două nume înscrise în cronică de aur a Bisericii Ortodoxe Române. Printre multele îmbunătățiri aduse încercatei mănăstiri Căluu, arhimandritul Chiriac Râmnicăeanu confecționează din lemn, în anul 1825, tripticul pomelnic pe care trece egumenii sfântului locaș până la venirea sa (expus în Muzeul de Artă medievală de la Mănăstirea Clocociov).

Din rândul obștii monahale s-au ridicat pisari și grămăticici care au copiat unele

cărți de slujbă și au alcătuit condici, în care sunt transcrise numeroasele proprietăți ale bisericii. Documentele vremii menționează că la Mănăstirea Căluu erau scrise în fața egumenilor și a altor boieri, zapise de vânzare ale unor sate sau moșii pe care le cumpărau Buzeștii.

Prezența numelui câtorva grămătic, cum este acela al lui „Stoica”, iscălit pe o cărămidă de pe fațada de sud a bisericii, reprezintă un indiciu asupra activității cărturărești desfășurate aici.

Însemnările făcute pe cărți de slujbă sunt dovada existenței unei școli în chiliile sfintei mănăstiri în secolul al XVIII-lea, unde se învăța să se scrie și să se citească. Logofătul Drăghici din Dobriceni, care învăța să scrie la Căluu, consemnează pe o carte, la 6 august 1784, vizita patriarhului Avramie al Ierusalimului. Pe o altă carte de slujbă, „Chiril Dascălu” scria

la 31 august 1791 că un anume Mihai „învăța” carte la Mănăstirea Căluu.

Această tradiție a făcut ca în anul 1834 să se construiască în incinta mănăstirii, pe latura de sud, un local propriu de școală, cuprins în proiectul de restaurare inițiat de Direcția Monumentelor istorice în anul 1967.

Așa cum se prezintă astăzi, în ciuda urmelor lăsate de vremuri, Mănăstirea Căluu, zidită de puternica și influenta familie a boierilor Buzescu, este o perlă a arhitecturii românești din secolul al XVI-lea.

Spre cinstea lor, slujitorii sfintei mănăstiri, sub buna îndrumare a Preasfințitului Sebastian Pașcanu, Episcopul Slatinei și Romanaților, trudes pentru înfrumusețarea locașului și pentru sporirea credinței ortodoxe, ținând mereu aprinsă candela iubirii și speranței.

Un poem de...

Virgil DUMITRESCU

Dă-mi mâna, deci, învăluită-n suflet să mă ridic
din glod și-nsingurare, când – ros de
îndoială și de umblet – dă peste mine îngerul
cu sare. aș vrea

să-i mulțumesc, din vechi saline, că la păstrare
pus, mai am o șansă. îl am pe el,
la fel te am pe tine. dă-mi mâna, deci, așa căzut
în transă. cum stau, bolesc, tânjind dup-p
aripă, nemierea se alege de cuvânt, iar carnea

smulsă de pe mine țipă când vreau să mă
ridic de la pământ. aș vrea

să știi că noaptea se amână cu fiecare
deget de la mâ-.

Traian ȘTEF

Cîntec

E un amurg albastru-n
 Dungii de catifea
 Și fluturi filfii
 Să stingă lumînarea
 Și-un vînticel călduț
 Grăbește înserarea
 Ivindu-se ca semnul
 Din ceașca de cafea

E un apus scăldat
 În raza vie-a lunii
 Ea sus el jos
 Să țină coarda lumii
 E ca un foc
 Ce vine în arcuș
 Ce nimeni nu-l aține-n
 Lin urcuș
 E poate glas tînjind
 Spre-a cerului covată
 Spre raiul de dincolo
 De poartă
 Povestea să o treacă-n
 Curs de ape
 Și pielea cea de porc
 S-o-ngroape

Roșeața ta-i ca vinul
 În plină licoare
 Și parcă doare
 Trecută prin ulcioare
 Pe limbă miere
 cîntec șoptit în urechi
 În piept un cuib
 Înmiresmat și vechi
 Ce prinde alt contur
 Nu liniște domoală
 Și între coaste vipere
 Cu limba lor de gală
 Cunună împletită

Cu păstrăvi curcubeu
 E susurul de ape
 Ce curg în heleșteu
 Și crește-n muzici ferme
 Ce nu le mai alini
 Decît dansînd ascuns
 Cu fețele în perini

Vreme de bal și pas în doi
 Vîrtej rotund
 Cuvinte nerostite
 Nici în gînd
 Culori de curcubeu
 Desprinse cîte una
 Cum se dezghioacă-n pumn
 Aluna
 Ca fierul roșu
 Din luciri de jar
 Să iasă ca aburul arsurii
 Din chenar
 Și să privim ținînd
 În mîini o stea
 Acest amurg albastru
 În dungii de catifea

Joc

Și lemn sculptat și luciu temenele
Scumpeturi colorate lăutari
Sofaua largă care ne cheamă
Cu lux de amănunte vioi și odorant

Poetul întinde vocale
Pe gura femeii
Ea doar privește și tace deschis
Și cerul îi prinde
Cu coarda lui moale
De ce nu vii tu vino
Să-ți fiu eu protector
Îți fac și prunci o mie
Îți dau
Și flacăra și smoala și beteala
Seceră de aur îți fac
Și salbă de mărgele
Să fim noi doi nemuritori și vii
Căsuța noastră cuibușor de nebunii

Ia-mi și mie mărgele
Cum au toate femeile
Inele și basma
Cercei și dedesubturi
În loc de ceas inima ta
S-o întorc s-o opresc
S-o dau înapoi înainte
S-o strâng puțin
Între două cuvinte

Am putea încerca
Să faci și tu o năzbîtie
Să nu te găsească
Să nu te trimită

Cînd e clipa clipita
Tu să fii aici
Și El să nu știe
Că-ți plac bomboanele
Și cerceii
Inelele și basmaua

Lasă-mă să scriu un poem
Direct pe pielea ta
Bine întinsă
Cu o pană de struț voi scrie
Să zgîrie puțin
Să iasă sînge
Să văd dacă are gust de rășină
De scorțișoară
De tămîie

Sau tu să scrii mai bine ceva
Cu buzele rujate
Dezgolește-mi un pic umărul
Cu mîinile tale reci
Înfige-ți unghiile în carnea mea
Scrijelește-ți numele
Pe pieptul meu
Mîngîie-mă
Cu genele tale ca evantaiul
Clipocește molatec
Printre porii deschiși
Ca un arici

Ea tace și parcă ar vrea să plîngă
Parcă am rostogoli mărgele de sticlă
De la unu la celălalt
Parcă ne-am oferi într-un joc continuu
Același trandafir

OPINII PRIVIND RELAȚIILE ROMÂNŌ-ALBANEZE DE LA TRACO-ILIRI PÂNĂ LA CERCETAREA SUBSTRATULUI COMUN DE LIMBĂ

Oana Anca Mihaela GLASU

În ultimele două secole, istorici și lingviști europeni de renume (între care se numără și savanți români precum B.P. Hașdeu, N. Iorga, V. Pârvan, H. Mihăiescu, I.I. Russu, Al. Rosetti, Th. Capidan, Gr. Bâncuși, Al. Graur, I. Iordan etc.), iar în ultimii 50-60 de ani și cei albanezi ca Eqerem Cabej, Shaban Demiraj, Aleksander Xhuvani, Mahir Domi etc. au cercetat și ilustrat problema etnogenezei popurului albanez, care rămâne una dintre cele mai controversate, lăsând deschisă studiarea acestui aspect, cel puțin din perspectiva celor mai vehiculate teze legate de originea ilirică sau tracică a albanezilor.

În lucrarea fundamentală asupra ilirilor, publicată în ediție revăzută și completată la editura „Skolska Knjiga” – din Zagreb, în 1974, savantul croat Aleksandar Stipčević¹ analizează un vast material documentar, bazat pe două categorii de izvoare: cele rămase de la scriitorii antici greci și romani, absolut necesare pentru recompunerea evenimentelor legate de iliri și cercetările moderne din domeniile arheologice, etnologice, dar mai ales lingvistice. Rezultatele cercetărilor lui Stipčević, care nu pot fi însă absolutizate, deși sunt cele mai ample și minuțioase de până acum, reprezintă baza creionării așezării și etnogenezei ilirilor, considerați de către cei mai mulți învățați a fi strămoșii albanezilor de azi.

Conform teoriei lui Stipčević, ilirii au fost identificați a fi locuit de-a lungul versantului oriental al Mării Adriatice și în regiunile de N-V ale Macedoniei, din Epir până către bazinul

dunărean, aceștia apărându-și și păstrându-și timp îndelungat independența față de greci și romani, sfârșind prin a se încadra în viața Imperiului Roman. Când vine vorba despre etnogenază, Stipčević o apreciază ca mult mai complicat de dezlegat, întrucât „ilirii nu au fost niciodată un popor compact etnic, ci format din neamuri eterogene, care nu aveau obligatoriu aceeași origine”.

Primele informații despre iliri se găsesc la scriitorii greci de la sfârșitul secolului al VII-lea î.e.n., la poetul Alcman din Sardi, apoi devin tot mai frecvente în secolele VI și V, situându-i pe iliri de-a lungul coastei Adriatice și Mării Ionice, mai exact din dreptul Insulei Corfu până la Narenta², deci la nord de pământurile grecești.

Theopompos din Chio (sec. IV î.e.n) atribuie ilirilor toată coasta Adriatice orientale în sensul că aceștia ar fi locuit din Alpii orientali până la munții Acrocerauni, la sud de Valona (Vlora de azi), și de la Adriatică până la Dunăre. La începutul erei noastre, Appianus³ relevă faptul că grecii considerau drept iliri populațiile așezate la nord de Macedonia și Tracia, de la hotarele Caoniei și de la Tesproția până la Dunăre, prin aceasta deducându-se că prin iliri se înțelegeau populațiile ce locuiau un vast teritoriu întins între Marea Adriatică și Alpii orientali până la

2 Narenta – în croată Neretva – este un râu în Bosnia-Herțegovina și Croația, care se varsă în Marea Adriatică printr-o deltă.

3 Appianus din Alexandria a fost un istoric roman de origine greacă, care a trăit în timpul domniilor lui Traian, Hadrian și Antoninus Pius. În opera sa de 24 de volume „Istoria Romană”, tratează istoria popoarelor cucerite în ordinea subjugării lor (galii, cartaginezii, macedonenii), acordând o atenție deosebită descrierii războaielor civile (133-31 î.e.n.), Appianus fiind considerat unul dintre cei mai însemnați istorici ai Republicii și Imperiului roman.

Dunăre în nord, până la Dunăre și Morava în est și pământurile elenice la sud.

Cercetătorii albanezi, majoritatea formați după al Doilea Război Mondial, susțin prin multiple argumente că albanezii sunt urmașii legitimi ai vechilor iliri, fiind deosebit de preocupați de a publica ample studii în sensul acesta.

În cartea „Les Illyriens”, apărută la Tirana în 1985, sunt prezentate informații de ordin arheologic rezultate din săpăturile efectuate pe teritoriul Albaniei, accentul punându-se pe argumentele de ordin istoric în special pe rezistența ilirilor în fața cuceritorilor.

După războaiele romano-ilire care slăbesc considerabil Regatul ilir și după ce în anul 149 î.e.n., armata romană este nevoită să intervină să înăbușe o revoltă a macedonenilor, Republica va include toate regiunile ilire din sud în provincia Macedonia, care va face parte de acum înainte din statul roman.

Astfel, la jumătatea secolului al II-lea î.e.n., romanii devin interesați și fac o țintă din puternicul Regat al Dacilor.

Informații despre iliri, mai ales cele legate

de contactele cu strămoșii românilor, le aflăm și de la eruditul savant român, Vasile Pârvan, în monumentală lucrare „GETICA”, în care, referindu-se la civilizația și organizarea statală a ilirilor, face următoarea constatare: ...în timp când tracii dintre Haemus și Marea Egee nu reușeau să întemeieze o proprie civilizație, nelăsându-se fructificați nici de greci, nici de romani, și serveau numai ca unelte oarbe, mercenari sălbatici, întocmai

ca și celelalte națiuni barbare vecine: celții, bastarni și foarte mulți dintre iliri, geții – stăpânitorii marelui drum de civilizație al Dunării – de la început își urmăreau o politică a lor...⁴

Preocupat de reconstrucția istorică pe baza topografiei tezaurilor monetare, V. Pârvan aduce în atenție următoarele considerații: „de la Augustus înainte, penetrația romană în Dacia se va face mai ales pe Sava la vale, direct din Italia, iar nu ca mai înainte mai mult prin Macedonia, ori prin Dalmația. De aceea, cred că marele număr de monede din Apollonia (orașul Fier de azi) și Dyrrachium (Dures) – cele două mari emporii greco-illyro-romane de pe coasta răsăriteană a Adriaticii, stabilind legătura solidă dintre Italia și Macedonia Romană – găsite în Dacia aproape întotdeauna la un loc cu dinarii republicani romani, aparțin vremii dinainte de Augustus. Aceste monede documentează iarăși două fapte: 1. penetrația din SV pe drumul Drinului și apoi al Savei de jos, ori, cel mult, pe calea Macedoniei și apoi Dardania și Moesia, pe Morava și Timoc la vale; și 2. o participare efectivă, intimă, a negustorilor din Apollonia și Dyrrachium la afacerile romane în Dacia și de aceea cu curs monetar absolut egal recunoscut de daci al celor două feluri de monede. E firesc să găsim în tezaure monedele din Apollonia și Dyrrachium, mai ales în aceeasi regiune vestică a Daciei...”

Istoriografia română cât și cea albaneză furnizează informația despre aducerea de lucrători din triburile de iliri piruști pentru a munci la exploatarea minereurilor din Munții Apuseni, în vremea stăpânirii romane a Daciei. După transformarea Daciei în provincie romană, se produc prefaceri și în domeniul mineritului: *Bogățiile subsolului Daciei și mai ales aurul și argintul, îndeosebi pe teritoriul Transilvaniei, au constituit o puternică atracție pentru romani și reprezintă unul din motivele cuceririi Daciei. De aceea, noii stăpâni au fost preocupați de exploatarea lor cât mai rentabilă. Specialiști în minerit au fost aduși mai cu seamă din Illiria, unde această*

⁴ Vasile Pârvan, *Getica* – o protoistorie a Daciei, ediție îngrijită, note, comentarii și postfață de Radu Florescu, Ed. Meridiane, București, 1982.

*indeletnicire era dezvoltată.*⁵

Așadar, indiferent ce teză am îmbrățișa - fie cea majoritară, că albanezii sunt urmașii legitimi ai vechilor iliri pe teritoriile lor actuale, fie cea minoritară că ar fi de origine tracică așezați în primele veacuri ale erei creștine, obligația istoricilor, cercetătorilor este de a le prezenta pe amândouă și chiar pe cele în curs de formulare. În spațiul traco-ilir legăturile economice, spirituale, militare dintre strămoșii românilor și albanezilor au fost continue, iar după ce au început să fie descifrate din ce în ce cu mai multă claritate, un fapt cert se impune: încă din cele mai vechi timpuri am locuit împreună în această lume traco-iliră ce stăpânea cea mai mare parte a teritoriului sud-est și central european. Dacă autohtonía regională mai poate stârni unele controverse, cea a spațiului în care au trăit strămoșii noștri comuni nu intră în discuție, de unde concluzia irefutabilă a autohtoniei românilor și albanezilor în acest spațiu european în care pe parcursul veacurilor aveau să se așeze și alte populații venite de aiurea.

Într-o scriere mai puțin cunoscută, un cuvânt înainte la o carte de folclor albanez „Cetatea Rozafat”, marele om de cultură Victor Eftimiu⁶, bun cunoscător al antichității sud-est europene, referitor la vechimea albanezilor scria: „Primii locuitori ai Albaniei au fost Pelasgii⁷. Marii istoriografi și scriitori ai lumii antice ca Herodot, Strabon, Hesiod, Eschil și Euripide afirmă că pelasgii au locuit în Grecia, Italia, Asia Minoră, insulele Egeii, Spania, fiind deci răspândiți în tot bazinul Mediteranei. Înșiși filologii găsesc elemente ale acestei limbi în albaneză. Renumiți albanologi demonstrează ca verosimilă originea pelasgică a poporului care are legături cu anticii macedoneni, traci, iliri și

daci, la care includem și o mare familie tireno-pelasgică, ca și pe etrusci, care s-au contopit în poporul Italiei⁸.

Este important că în limba albaneză, putând coborî tot atât de bine din tracă, precum și din iliră, puținele cuvinte dacice cunoscute au caractere comune cu fondul indo-european al albanezei. Urmele păstrate din cele două limbi rezolvă teza că traco-ilirii formau originar o grupă ca și cea balto-slavă.

Academicianul Al. Rosetti afirma că „În privința raportului dintre limbile vorbite odinioară în peninsula Balcanică și limbile vorbite în zilele noastre, se știe astăzi că ilira, ca și latina, e o limbă centum, iar traca și albaneza limbi satem. Asemănările dintre albaneză și română sunt fondate, așadar, pe o înrudire originară, elementul trac care stă la baza limbii albaneze fiind în stare să explice unele cuvinte în limba română, comune cu albaneza.

Theodor Capidan, bun cunoscător al relațiilor dintre popoarele peninsulei Balcanice, afirma de asemenea că spre deosebire de greci și slavi, legăturile noastre cu albanezii, sub aspectul balcanic, se arată mult mai intense. Ele pornesc de la un număr de cuvinte care nu sunt latinești, grecești sau slave și nici împrumuturi de la albanezi la români sau viceversa, ci forme care pleacă de la aceleași cuvinte de bază, care vor fi existat posibil, în graiurile preromane traco-ilire și care se raportează la: 1. Părțile corpului: buză (alb. buzë), ceafă (alb. kjafe- qafë), grumaz (alb. grumaz, gurmaz), 2. Rude de aproape: moș (alb. motsh), bunic (alb. gjush). 3. Îmbrăcăminte: brâu (alb. brez), căciulă (alb. kësuljje), bască (alb. baskë) 4. Termeni pastoral: balebă (alb. baigë, bagjë, bagëlje), căpușă (alb. këpushë), fluier (alb. fijoere, fjojere, fyell), mînz (alb. mës), țarc (alb. thark), țap (alb. tsap, tsjap, cap) 5. Nume de plante: brad (alb. Bres, bredh), bunget (alb. Bung)⁹....

Indiferent de perioade sau nume cu

5 Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, De la statul geto-dac la statul român modern, Ed. Stiințifică și Enciclopedică, București, 1983.

6 Victor Eftimiu - născut la 24 ian. 1889 la Boboștița-Albania, a fost dramaturg, eseist, povestitor, scriitor și traducător român de origine aromână, respectiv membru al Academiei Române și francmason român din perioada interbelică.

7 Cuvântul pelasg îi desemnează și pe strămoșii românilor în orizontul dacic și este atestat pentru prima oară de istoricul Herodot în Istorii.

8 Victor Eftimiu, Cuvânt înainte (transmis editurii Minerva, cu puțin înaintea morții sale, la cartea Cetatea Rozafat, folclor albanez, întocmită de Focioni Miciacio, apărută la Ed. Minerva, București - 1974.

9 Theodor Capidan, Roamnitatea Balcanică, Monit. Oficial, București, 1936

rezonanță în domeniul cercetărilor istorice, arheologice, dar mai ales lingvistice, acestea nu s-au putut realiza decât într-un amplu context regional, de vecinătate, de comparație lărgită între popoarele balcanice, întrucât cu mici intervale de separație, au trăit aproape laolaltă. Karl Krumbacher scria că: *Toate popoarele Peninsulei Balcanice, împreună cu insulele înșirându-se în est și vest și cu o mare parte din Asia Mică, le putem cuprinde într-o mare unitate culturală, al cărei fundament istoric îl constituie fostul Imperiu Bizantin, iar cimentul religia ortodoxă.*¹⁰

În prezentarea de față ne vom referi în primul rând la concordanțele lingvistice româno-albaneze, întrucât afinitatea spirituală între români și albanezi, pare a fi mai convingătoare, completă și semnificativă în domeniul limbii, tipar esențial al unei națiuni.

Fondul comun lingvistic a fost observat și studiat de o serie de lingviști, istorici și savanți români și străini, aspectul ocupând un loc important în literatura de specialitate încă din secolul trecut. Studiind aceste raporturi, marele lingvist albanez, Eqerem Cabej, avea să afirme: „Apropierea este atât de mare, încât lingvistul are deseori impresia că are în fața lui o singură materie de limbă, reprezentată sub două forme diferite”.¹¹

Inițial, concordanțele lingvistice româno-albaneze au fost evidențiate la nivelul lexicului și sunt folosite și în ziua de azi ca argumente în susținerea uneia sau altei teze care încearcă explicarea istorică a acestor concordanțe. Fondul lexical comun celor două limbi se prezintă bogat, având în vedere că în acest fond intră fie cuvinte comune autohtone, fie cele împrumutate din alte limbi. Din latina balcanică, româna și albaneza moștenesc un număr foarte mare de cuvinte comune, iar în paralel au împrumutat și din limbile greacă, slavă, turcă cu care au intrat în contact. De o primă importanță pentru istoria ambelor limbi sunt acele cuvinte care se găsesc numai în aceste două limbi, considerate

ca aparținând perioadelor vechi, cel puțin perioadei românei comune, când aceasta nu era încă împărțită în cele patru dialecte. Iată și câteva exemple: abur-avull, buză-buzë, ceafa-qafë, gusă-gushë, groapă-gropë, baltă-baltë, scrum-shkrum etc.

În fonetică au fost de asemenea evidențiate câteva elemente și fenomene comune. În sistemul vocalic s-a observat prezența vocalei *ă* în românește și *ë* în albaneză, având aceeași valoare fonologică. Fenomenul rotacismului (trecerea lui *n* în *r*) a acționat în ambele limbi, în albaneză însă simțindu-se mai mult. O serie de lingviști sunt de părere că elementele comune lexicale latinești din română și albaneză au avut o evoluție comună paralelă. De exemplu, în ambele limbi s-a produs schimbarea vocalei neaccentuate latine *-a-* în *-ă-*, respectiv *-ë-*: lat. *camisia*, rom. *cămașă*, alb. *këmishë* etc. De asemenea în româna și albaneză s-a păstrat vocala accentuată *-u-* din latină: lat. *furca*, rom. *furcă*, alb. *furkë*. Aceste tipuri de apropieri au determinat câțiva lingviști să creadă că multe latinisme au pătruns în română prin intermediul albanezei, iar alții atribuie evoluția fonetică paralelă reflexelor substratului trac, teorie mult mai apropiată de adevăr.

În gramatică au fost evidențiate până astăzi o serie de elemente și trăsături comune precum câteva structuri și fenomene paralele. Dintre cele mai esențiale sunt considerate articolul enclitic postpozitiv în română și albaneză (*băiatul* – alb. *djal-i*), flexiunea nominală asemănătoare, sintaxa determinatelor etc.

În sfera formării cuvintelor s-au remarcat unele sufixe comune (rom. *-oaie*, *ursoaie*, *leoaie*, alb. *-onjë*, *ulkonjë*, *shqiponjë*, rom. *-ește*, *bărbătește*, alb. *-isht* *burrërisht*), dar și un paralelism la modurile de formare a cuvintelor din care compunerea și aglutinarea au fost și sunt productive în ambele limbi.

În domeniul frazeologiei, fondul comun este foarte bogat, însă prea puțin studiat până acum. Cercetarea materialului frazeologic dezvăluie date nu numai în plan lingvistic, ci și aspecte comune în modul de a fi, în filosofia populară, în viața culturală, în psihologie etc.

10 Savant german (n. 28 septembrie 1856, în Bavaria), specializat în cultura și literatura bizantine.

11 Egerem Cabej, *Hrzej nê historine e gjuhës shqipe*, Tiranë, 1971.

Problema relațiilor lingvistice între română și albaneză rămâne și astăzi o problemă deschisă pentru lingvistica balcanică. Sunt în lucru studii aprofundate care intenționează relevarea întregului fond lingvistic comun limbilor română și albaneză și despărțirea acestuia de fondul comun balcanic. Majoritatea cercetătorilor caută rădăcinile acestei afinități lingvistice între români și albanezi în epocile antice, respectiv în cea traco-iliră, când contactele dintre cele două limbi erau foarte intense, cu excepția întreruperilor pricinuite de năvălirile slavilor.

Nu în ultimul rând se pot constata apropieri în domeniul folclorului comparat, în legende, povești, proverbe, cântece etc. De exemplu, cântecele încep printr-o figură de stil luată din natură: *căzu roua și înmuie pământul* (alb. *Ra një vesë e zbuti dhenë*). Asemănătoare sunt și metaforele, comparațiile folosite în descrierea femeii: *trupul ca chiparosul* (alb. *trupin si selvie-qiparis*), *sprâncenele găitan* (alb. *vetullat gajtan*), *ochii ca filigeanul* (alb. *syryn si filxhan*), *mijlocul ca un inel* (alb. *belin si unazë*).¹²

Comune putem considera un mare număr de motive din poveștile populare, unele dintre acestea fiind: *Frumoasa pământului* (alb. *e bukura e dheut*), *Divul* (alb. *Divi*), *balaure* (alb. *kuçedra*).

În afara creației orale, cercetătorii au observat asemănări și în domeniul etnografiei și culturii materiale (costume, vase pentru pregătirea produselor lactate, elemente din sfera pastorală etc.), dar și modul cum se cântă cântecele, ritmul și melodia lor. Ritualul nunții cuprinde cântece vechi, dansuri, cântece pentru mireasă, acestea fiindacompaniate prin instrumente doar din punct de vedere ritmic, cu terminologia comună cu cea din folclorul român: *krushc-cuscru*.¹³

În Balcani este răspândită și legenda zidirii unei femei vii la temelia unui pod sau a unei cetăți, cu scopul ca noua construcție să dureze. Această legendă este localizată la o cetate

din Shkodra sau la un pod în Dibra, Berat, Goricë. În Albania, varianta zidirii se întâlnește aidoma versiunii românești a Mănăstirii Argeșului, în satul Lin (județul Pogradec) și se pare că este singura, în spațiul albanez, care poate avea legătură cu varianta română. Cântecele Mioriței se întâlnește în ținuturile albaneze sub varianta pasărea cu creștet negru, cântec menționat și de Dora d' Istria (Elena Ghica).

Relațiile româno-albaneze, respectiv traco-ilire, se dovedesc a fi foarte vechi, drept care există o serie de similitudini, paralele și concordante în viața spirituală și culturală a celor două popoare, ținând seama și de considerațiile marelui savant român Nicolae Iorga, care, în 1912, în contextul sprijinirii acțiunilor albanezilor față de Constantinopol, afirma: „Legăturile noastre cu albanezii nu sunt nici noi, nici puține, nici uniforme, ci foarte vechi, începând chiar înainte de precizarea naționalității unora sau altora, continue, variate și de o apreciabilă importanță pentru un popor ca și pentru altul”.

BIBLIOGRAFIE

- Selim Islami, Skender Anamali, Muyafer koruti, Frano Prendi, *Les Illyriens*, Tirana, 1985.
- Vasile Pârvan, *Getica o protoistorie a Daciei*, Ed. Meridiane, București, 1982.
- Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român modern*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Al. Rosetti, *Istoria limbii române I*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Th. Capidan, *Romanitatea Balcanică*, Monitorul Oficial, București, 1936.
- Gelcu Maksutovici, *Despre Albania și albanezi*, Editura Ararat, București, 1995.
- Eqerem Cabej, *Hyrje në historinë e gjuhës shqipe*, Tirana, 1971.
- Aurel Plasari, *Malin në poezinë shqiptare*, rumune, Tirana, 1989.
- Luan Topçiu, *Sentimentul dorului la Asdren, Poradeci și Kuteli*, București, 1999.

12 Die Volksdichtung der Balkanländer in ihren gemeinsamen elementen, 1902.

13 Comișel Emilia, *O cercetare de folclor în R.P. Albania*, în revista de folclor nr 1-2, 1960.

CÉSAR MOLINA CONSUEGRA

Poetul și prozatorul César MOLINA CONSUEGRA s-a născut la Barranquilla (Columbia), în ziua de 19 august 1953. A studiat economia la Universitatea Atlanticului, din localitate.

Autor ale volumelor: CANTATA A LA VIDA, EL AMOR Y EL OLVIDO/ CANTATĂ PENTRU VIAȚĂ, DRAGOSTE ȘI UITARE (versuri și proză) – 2009, UNA APROXIMACIÓN A LA OBRA LITERARIA DE LA POETISA MEYRA DEL MAR/ O ABORDARE A OPEREI LITERARE A POETEI MEYRA DEL MAR (eseu) – 2010, EL CIELO DE TU PIEL/ CERUL PIELII TALE (versuri), UNA UTOPIA QUE CANTA /O UTOPIE CARE CÂNTĂ (versuri) – ambele publicate în anul 2015.

Câștigător al primului Concurs Mondial de Poezie organizat de Biroul Mondial pentru Poezie din cadrul UNESCO în Argentina (2015).

Versurile sale figurează în mai multe antologii de poezie editate în America de Sud sau în Spania. (Prezentare și traducere: Costel DREJOI)

Acești cai (Esos caballos)

Brusc, ne-am întors.
E același loc inconfundabil... de curând nimic.
Acele porți care înghit ca niște monștri
luminile,
balconul cel mare, acum întunecat, fragmente
de umbre,
orfan de purpuri,
golit de lumini, schelet zăcând
între zidurile curate.
O orgie de țipete rotindu-se prin abisul inert.
Jgheabul cu arginții trădătorului...
galbena pulbere ce se-nalță pe scări...
flăcările ce-au ars nepotolit...
Pământul ars și crăpat,
căscat precum coastele unui monstru
preistoric...
plafoanele găurite și făcute scrum,
un labirint de pietre și pietricele.
Sunt uriașe hieroglifice
pe marile pietre părăsite...
și acești cai mărșăluind din dormitor în
dormitor,
arcurile-atârând, șemineul înecat în rugină,
metalele calcinate,
oglinzile sparte, grinzile-ndoite.
Îți amintești? Aici, la umbra deasă de ceiba*,
stam la palavre, cu voce șoptită, ca-n vis,

în depărtare zgomotul apei căzând în gol,
cântecul unic al păsărilor,
de-odată o aripă se frângea,
iar zarea se-ntuneca
și din nou ne-am înălțat până la splendoarea
unui cer senin,
țeseam ca niște mâini harnice încâlcita până a
vieților noastre.
Între timp cerul se umpluse de rândunele,
însă, uneori, apa se-ndepărta în fugă de țărm,
se ivea, pentru totdeauna, între noi,
despuatul abis.
Ascultam doar glasul tunetului
ce ricoșa în fundul prăpastiei,
iar sarea cădea în punga de piatră
și piatra moale închipuia, precum o rocă de
calcar,
zborul lui Icar din iluzia noastră,
și iar, precum un sisif, urcam în vârful muntelui
sălbatica piatră,
cu temerara torță în mâini,
iar astă lumină aprinse cerurile
chiar din întâia zi.
Negustorii din templu
fost-au izgoșiți.
Ritualul lipsit de duh înseamnă moarte.
Nu e vremea Apostaziei,
nu pot cuvintele să amuțească lumea pe care-o
făurim,
floarea-soarelui din neprihănitele și năvalnicele

noastre primăveri.
 Acolo sunt stelele scânteietoare...
 cu ele lunga noapte se schimbă-ntr-un un miraj,
 abia
 de ne atinge adevăratul și exactul punct
 în care te chem cu fermecata vorbă.
 Uneori erai soare despicat în pupila viselor
 mele,
 un țipăt ascuțit înecat în amintire,
 un tremur venit din frici de mii de ani,
 o speranță spulberată ca un vas prehispanic
 călcat în picioare de-a lungul căutărilor și al
 priveghiului fără sfârșit.
 În fața oglinzilor circulare
 un pustiu cu nisipuri mișcătoare și sărate –
 cruda oboseală a umerilor,
 povara vieții, care se lasă ca plumbul
 până-n adâncul oaselor,
 rănilor de pe mâini, truda uriașă,
 o pătură moale ce-ar fi ținut de cald,
 un nou leagăn de neliniști și speranțe,
 o dimineată strălucind de vise
 năpustindu-se ca un nou potop
 ce-mi scâldea sufletul și oasele-mi renăscând la
 ceasul amurgului.
 Dincolo iarba crescând necruțătoare
 și definitivă, acoperind hotarul fără nume,
 timpul ce-naintează leneș
 ca și cum ar aștepta ceva nemaiauzit,
 bătaia ritmică a delicatelor secunde,
 cântul gregorian al călugărilor, picioarele ce
 alunecă,
 un rai ascuns care veghează
 din adâncul lumii, mâinile noastre care ating,
 ochiul rătăcește confuz printre trandafirii
 încununați cu spini,
 flori schilăvite, primăveri retezate din rădăcini
 alături de cizme militare abandonate,
 un înger ce trece gânditor
 cu lumina ochilor stinsă,
 o lumină venită dintru începuturile
 necunoscutului și trecutului ieri
 înaintea cafelei de dimineată
 și, brusc, câmpul se-ntunecă din nou,
 din nou ploaia persistentă și fulgerul. Îngerii
 haini își înalță grădina.

Nimeni nu ne vorbește în această singurătate
 veșnică, aici sunt ziduri și statui,
 nisipul topit strălucește peste ele
 în amiaza caniculară.
 În vârfurile catargelor din port
 steaguri zdrențuite se leagănă-n vântul
 ce adună măhniri.
 Pe triste alei
 pe unde ne plimbam
 doar umbrele tăcerii se scurg
 în vârtejul acestui pârjol
 ce ne tăgăduiește.
 O statuie a vorbit,
 iar prețul este singurătatea,
 nimicul elementar, vidul interior,
 abrutizarea totală.
 Cum putem ști dacă mai suntem cei de ieri
 dacă-n grădină nu mai sunt flori?
 Rămășițe de caravane, împrăștiate cale de
 kilometri.
 Dacă-am fost primii, niciodată nu vom afla:
 sunt alte urme pe cale,
 universul aduce spre noi glasuri învăluite
 în sfintele taine ale începutului vremurilor.
 O poartă înaltă și-ngustă se deschide
 acolo, în colț,
 un curent rece te pătrunde până la oase
 și se dă câțiva pași înapoi ca și cum abia acum ar
 recunoaște priveliștea,
 balamalele se tânguie atunci când bate vântul.
 Se-aud pași îndepărtându-se, poarta cea
 strâmtă scârțâie... dar nimeni nu vine... pașii
 se-apropie
 întruna de un punct nelămurit...
 De unde să știm spre care dintre porți
 se-ndreaptă lacomul viitor
 și nu întoarcerea-n trecutul îndepărtat?
 Acum nemărginitul cer strălucitor încapă în
 căușul palmei mele,
 din pomi, roșiile fructe ni se dăruie,
 iar în nesfârșita mare peștii așteaptă și ei.
 Mi-am aruncat plasele o dată și înc-o dată,
 iar oglinda apei plutește atârând
 de întâile flăcări ale începutului vremurilor.
 Râul încă nu este,
 se-aud pietrele arzând,

aud glasuri care blestemă.
 Arunc iarăși semințe, piatra preistorică
 desenează cercuri în jurul micilor lacuri
 ce oglindesc ritmul omului, pântecul timpului,
 trecutul ce se dizolvă, spadele frânte,
 rânduielele părăsite,
 țipetele celor pe moarte, copiii plângând după
 pâine,
 trupurile ne-ngropate, zumzetul muștelor,
 iar la marginea timpului mâinile mele
 căutându-te ca și ieri,
 săruturile noastre-nfocate dând glas iubirii,
 cineva dă o pătură unui cerșetor,
 cineva jertfește un om neprihănit ce nu
 renunță...
 E-același loc, fără-ndoială... Ascult apa
 căzând la nesfârșit în adâncul abisului...
 Sunt pe-aici și quakeri ce încă mai caută comori,
 alchimiști dornici să pună mâna pe piatra
 filosofală,
 talciocul celor ce supraviețuiesc,

apostații cartezieni,
 desfrâul argintului
 cu orice preț.
 Zei ai declinului își plâng singurătatea,
 războinicii se joacă de-a moartea,
 merg înainte orbește
 pe înaltul trapez,
 mulțimi de cai aleargă prin pampas.
 De tumultul copitelor pământul se cutremură
 ca și cum o forță de dincolo și de aici s-ar
 contopi
 înainte de tăcerea
 ce se înalță din adâncul noroiului
 și își face drum până acolo ca să vadă.
 E mult sânge pe porțile închise.
 Totul e mort... Totul...
 Sau poate ceva e pe cale de-a renaște în spatele
 Gardurilor-de-sârmă!

**ceiba – copacul sacru (arborele vieții) al mayașilor.*

Gustave Moreau – Perseu și Andromeda

ADRIAN MICHIDUȚĂ ȘI PREISTORIA CREȘTINISMULUI ROMÂNESC

Ionel NECULA

Iată o temă ademenitoare și bine incrustată în bibliografia românească, dar care nu s-a bucurat până acum de prea multă trecere printre gânditorii români contemporani. Filosofia românească s-a aplecat cu destulă osârdie asupra creștinismului românesc și asupra răspândirii învățăturilor evanghelice pe teritoriul dintre Mara Neagră și Carpați, dar investigațiile nu s-au prelungit totdeauna, sporitor și comprehensiv, asupra preistoriei religioase în vechea Dacie. Nu spun, desigur, că gândirea românească nu s-a interesat de preistoria religiozității în Dacia pre-romană, spun doar că bibliografia cumulată, dincolo de învăpăierea pătimășă a pozițiilor exprimate, nu epuizează, nici pe departe, întreaga fenomenologie a problemei. E de ajuns să ne amintim cât de aprigă a fost polemica dintre Lucian Blaga și Dan Botta în problema caracterului politeist sau monoteist al religiei din Dacia pre-romană, pentru a ne da seama de amploarea și fervoarea interesului arătat vechilor credințe păgâne practicate în spațiul circumscripțiv învățăturilor lui Zalmoxe.

Adrian Michiduță și-a asumat acest rol, de a excava în lumea dacică a manifestărilor păgâne și a agenților care le-au impus în credința strămoșilor noștri. Recentul său volum, **Sibile și filosofi păgâni în cultura română**, (Editura Aius, Craiova, 2015) se resoarbe din diorama acestui timp istoric – nebulos și cu multe necunoscute la cheie. Întreaga investigație a autorului este pusă sub semnul

legendarei Sibile, celebra preoteasă din mitologia greco-romană având darul profeției, anticipând, printre altele, venirea celui mult așteptat.

În așa-zisa filosofie a Porticului, plăsmuită de stoicul Zenon din Citium (Cipru), Sibila trecea drept fiică legitimă a lui Heraclit, fiind menționată în multe din dispunerile filosofice greco-romane.

În tradiția românească, numele Sibilei apare în conținutul mai multor legende medievale, cercetate cu rigoare de cunoscutul etnolog Moses Gaster, dar și de alți folcloriști români, interesați să găsească o legitimare a cunoscutei preotese în cultura românească. Din multitudinea surselor românești în care apare numele Sibilei și cercetate cu acribie de autor, ne oprim doar asupra *Legendei lemnului crucii*, așa cum apare în două manuscrise existente la Academia Română. Legenda spune că Adam aflat pe patul de moarte și neputând să-și dea duhul, Eva și Sit s-au dus în Rai de unde au adus o

ramură de măslin din care au împletit o cunună, pe care a așezat-o în jurul capului lui. După ce Adam a fost îngropat cu cununa pe cap, din cunună a crescut un pom înalt și minunat, care, din tulpină, s-au despărțit în trei cruci mari. Acestea s-au împreunat, pentru a se despărți și a se împreuna iarăși din nou (sic!), și aceasta până în șapte rânduri. Din acest pom s-a făcut crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul (p. 58). Cum vedem, întreaga legendă are menirea de a legitima o profeție sibilică – aceea a venirii lui Isus Hristos și a mântuirii noastre prin pătimirile îndurate de Fiul

Omului.

Cea de a treia diviziune a lucrării este consacrată filosofilor păgâni, apăruiți în vremurile vechi pe teritoriul țării noastre. *La origine*, postulează autorul, *creștinismul nu a avut o filosofie proprie, ci o doctrină întemeiată pe mister. Fiind incapabilă să-și elaboreze o filosofie, creștinismul s-a mulțumit să absoarbă filosofia păgână. Creștinismul și-a tras seva din trei mari doctrine filosofice păgâne: 1) Stoicismul, 2) Epicureismul și 3) Scepticismul.* (p. 97). A fost rolul gânditorilor medievali să reconcilieze creștinismul cu gândirea logică și cu marile doctrine filosofice. Din acest punct de vedere, Fericitul Augustin și Thoma d'Aquino s-au implicat productiv și convingător în acest proces conciliant.

Așadar, creștinismul a adoptat ca protopărinți pe cei trei gânditori ai antichității elene – Socrate, Platon și Aristotel – pe care îi găsim zugrăviți pe frizele multor biserici și așezăminte mănăstirești. În această privință, opinia autorului este fără echivoc: *Dintre filosofi păgâni, Socrate, Platon și Aristotel sunt cel mai des zugrăviți și așezați cu mare cinste pe pereții mănăstirilor și bisericilor de la noi. De ce oare? Acești filosofi păgâni vorbesc despre Idee, ca principiu ontologic, iar aceasta va fi identificată ulterior în gândirea creștină cu Dumnezeu* (pp. 118-119).

În felul lor, cei trei gânditori elini au certificat Logosul, iar gândirea patristică ulterioară a identificat Logosul cu Iisus Hristos. *Venirea lui Hristos în lume înseamnă desăvârșirea operei Logosului prin mântuirea pe care el o aduce oamenilor și întregului univers* (p. 119).

Dacă avem în vedere că filosoful, în lumea veche era identificat cu actul sibilic, iar prevestirea se convertea în vestire, în prorocire, atunci înțelegem mai bine și cinstirea de care se bucurau vechii gânditori în lumea creștină. Identificarea lor, a filosofilor păgâni care au ventilat spiritul precreștin în principatele românești se realizează, cel mai adesea, prin cercetarea iconografiei existente în cadrul lăcașurilor de cult din Moldova și Țara Românească. Autorul face însă o remarcă: *pe când interiorul bisericii era rezervat reprezentării scenelor canonice, exteriorul s-a îmbogățit cu scene și persoane din epoca anterioară venirii Mântuitorului* (p. 126).

Iconografia din bisericile românești are,

firește, o valoare estetică evidentă, dar dincolo de această recunoaștere unanimă ea mărturisește și despre gândirea, despre așteptarea ce se pritocea în toposul românesc înainte de asumarea învățăturilor evanghelice. Chiar scenele biblice, multe din ele, dincolo de canoanele respectate cu rigoare, sunt supuse unei subtile, dar destul de pronunțate tendințe de autohtonizare. La Voroneț, bunăoară, regele David nu mai cântă din harpă, cum se spune în Vechiul Testament, ci din populara cobză valahă și la fel îngerii nu mai vestesc *judecata de apoi* din trompetă, ci din buciul inocenților noștri oieri.

Autorul remarcă pe bună dreptate că în *pictura bisericească din Moldova și Valahia sibilele sunt prezentate ca sfinte preotese care au prevestit multe lucruri cu privire la Prea Sfântă Fecioară Maria și venirea lui Isus Hristos* (p. 133). Iconografia religioasă din principatele române reproduce chipul mai multor sibile cu darul profeției vestind, printre altele, venirea lui Hristos, ca fiu al lui Dumnezeu pentru a abilita, prin jertfa sa, speranța într-o mântuire a lumii.

Nu mai reproducem în aceste rânduri marginale toate profețiile acestor sibile zugrăvite în frescele exterioare ale bisericilor din Moldova și Țara Românească, dar reținem că *Biserica cu sfinți din București, situată pe Calea Moșilor, în apropierea Pieței Rosetti, unde se găsesc zugrăvite 8 sibile, rămâne referențială pentru tema urmărită de autor. Bucureștenii nu i-au zis Biserica cu sibile, fiindcă nu pricepeau că pe o biserică ar putea fi zugrăviți altceva decât sfinți; i-au zis biserica sfinților sau biserica cu sfinți și niciodată n-au confundat zugrăveala exterioară a bisericii cu hramul* (p. 146).

Cercetate cu atenție, pot fi identificate în aceste frize exterioare următoarele sibile:

— Eritria, ținând în mâna stângă o sabie, iar în dreapta un text cu următorul conținut: ... *ajutorul duhului sfânt au prorocit despre Născătoarea de Dumnezeu.*

— Lavinia, al cărei text a devenit ilizibil.

— Tiburtina, cu un text șters complet.

— Sardica, textul său este în aceeași situație, șters complet

— Himeria – al cărei nume se citește greu și la fel textul pe care îl ține în mână.

— Heles (pontica) – al cărei text este mai ușor de descifrat: *În curata Fecioară Dumnezeu va sălășlui și în chip de rob Domnul să...*

— Delfica – o sibilă care ține în mână un text având următorul conținut: *Având în sine pe Duhul Sfânt această proorocie au scris despre Prea Curata Fecioara cunoaște pe Domnul tău.*

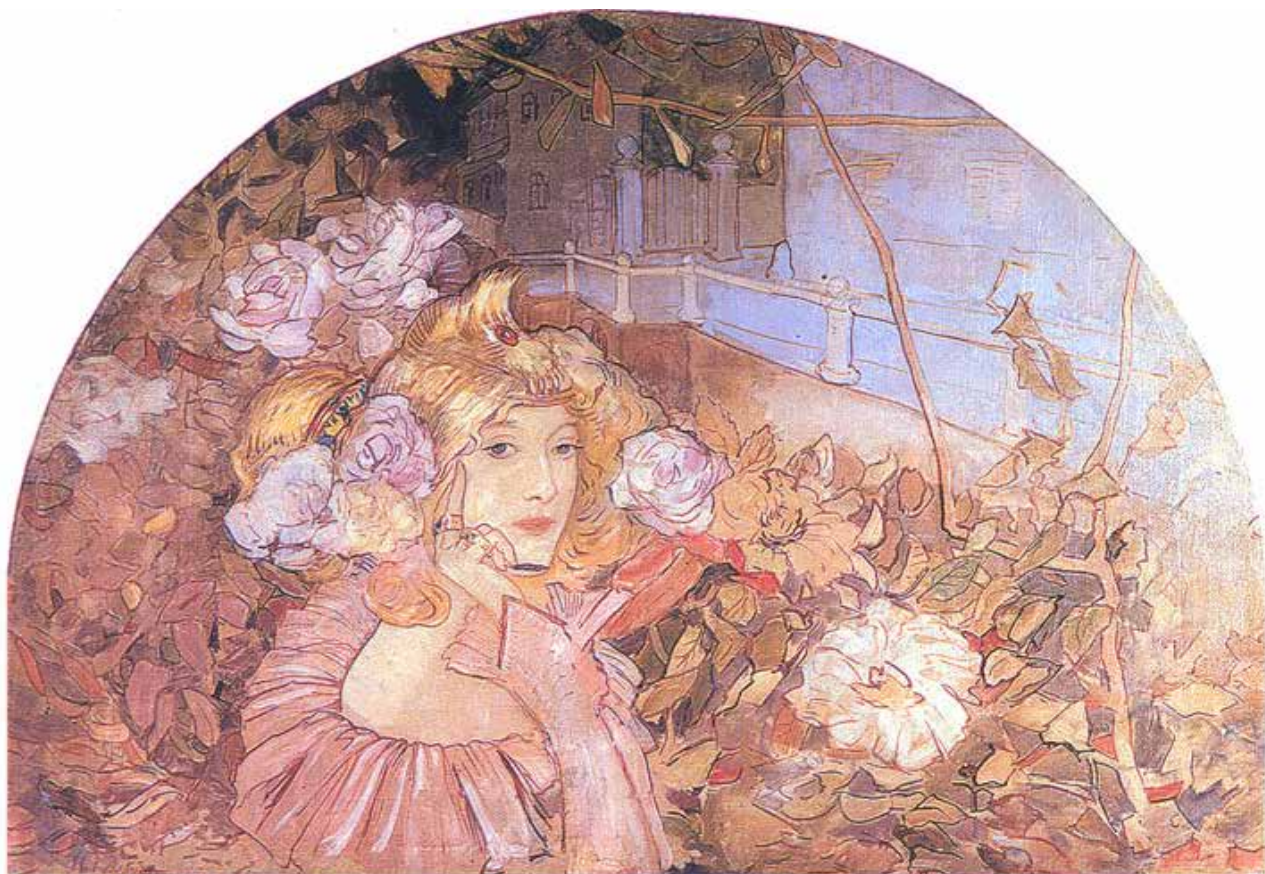
— Persica – a cărei imagine o găsim reproducă după o friză din Feleștii de Jos (Vâlcea) cu textul: *Sfârâmat va fi Satana că va umple Cuvântul cel neștiut și se va naște din Prea Curata Fecioara Maria și va fi...*

Tot de la Feleștii de Jos provine și imaginea sibilei Frigia în timp ce imaginea sibilei Himeria este reproducă după o friză a Bisericii Secături din același județ.

Erau prorociile un atribut exclusiv feminin – cum ar rezulta dintr-o privire mai turistică asupra problemei? Întrebare a fost pusă și de folcloristul Tudor Pamfile, dar în răspunsul său, eminentul

culegător apelează la cunoscutele personalități ale filosofiei eline – de la Platon, Socrate și Aristotel la Pitagora, Umid și Astacue – reproduse curent și în iconografia românească. *Filosofii*, constată și autorul, *sunt zugrăviți în întregime și în poziție dreaptă, ținând în mână filactere cu texte scrise pe ele. În timp ce la Voroneț chipurile filosofilor sunt în floarea vârstei, la Sucevița, afară de Aristotel, sunt bătrâni cu frumoase bărbii albe, cu coroane pe cap și în haine strălucitoare ca și la Voroneț.*

Nu mai insistăm: cartea lui Adrian Michiduță este interesantă și se decontează dintr-o perspectivă mai delicată a evoluției culturii românești, aceea a pregătirii spațiului valah pentru primirea învățăturilor creștinești. Între vechile credințe păgâne și noile principii evanghelice era o compatibilitate așa de evidentă, că n-a fost o problemă acceptarea aferată și pioasă a noilor învățături creștinești.

Ștefan Luchian – Primăvara

Vali ORȚAN

perpetuum mobile

când ai plecat
 ai dat de pământ
 cu inima mea
 care s-a făcut țândări
 boabe de argint viu
 alergând încolo
 și încoace
 stigând
 mi-e dor
 la un moment dat
 se vor aduna toate
 în palmele altei femei
 și mi-e teamă
 sa nu dea și ea
 cu ele
 de pământ

generații

n-am purtat niciodată loden
 și nici monoclu
 pentru mine jobenul
 nu era decât obiectul acela din care
 scot magicienii iepuri
 bastonul semn de bătrânețe
 și neputință
 nu pedanterie
 la o cafea n-am ieșit decât să
 vrăjesc vreo damă
 nu pentru afaceri sau socializare
 să nu credeți că dacă
 aș face toate cele de mai sus
 ca pe vremuri
 m-ar căuta un trimis special
 de la madame tussauds
 sau că aș uita savoarea
 orelor petrecute
 cu cheia de gât

blugii Penelopei

penelopa avea două inimi
 cu una cântărea durerea distanței
 cu cealaltă iubea
 penelopa nu avea blugi
 și nici smartphone
 doar două inimi
 ca două vase comunicante
 au trecut anii
 penelopa și-a regăsit
 ulisele rătăcit
 americanii au inventat blugii
 s-au inventat și smartphonurile
 tu ai și blugi
 și smartphone și ai devenit
 un alt fel
 de penelopă cu două inimi
 una care nu știe
 ce atârnă mai greu
 durerea amândurora
 sau fericirea de-a iubi
 pentru doi

autodenunț*lui Dumitru Andreca*

eu de felul meu
sunt un om vesel
scriu poeme de dragoste
triste
pentru că nu-i așa
lumea iubește tristețile
altora
de ce s-ar bucura atunci când
altul se bucură
eu de felul meu
sunt un om vesel
scriu poeme de dragoste
triste
pentru că nu-i așa
doar întristându-se
sufletul învață
să se bucure

uneori stai singur la o masă

și bei cu gândurile tale
până simți că se îmbată paharul
sau că dumnezeu se așază
lângă tine
vorbești cu el așa cum
vorbești cu un prieten de pahar
îi sufli în față fumul țigării
îi povestești îi reproșezi
strigi la el și strângi pumnii
simțindu-ți micimea
te-nveselești și râzi
ignorându-i pe cei ce
clatină din cap în direcția ta
„alt nefericit!”
tu plângi și râzi
fericit că stai
cu dumnezeu la masă

e ora când
viața se holbează la mine
o ating ca un orb cartea
în braille

mai am dreptul la o ultimă țigară
și n-aș vrea
s-o fumez prea devreme

îngerul meu

când alb când negru
mă-ndeamnă
sa iau piatra de jos și să
suflu peste ea să o
arunc în lume
bea cu grijă din izvor
să nu se tulbure apele
spălate de pietre
îmi spune cel negru
suflă peste pietre să
se transforme în poezie
îmi spune cel alb
orice fluviu oricât de
mare și de murdar ajunge
la vărsare
începe cu un izvor
ce poate potoli setea

am încercat să creez

un poem din cristal
a iesit o capodoperă
pe care desigur am asigurat-o
când l-am expus
m-am trezit cu notificări
de subsol
„să nu se aplaude prea mult
de la vibrații va crăpa
să nu se rătăcească prea mult
de la decibeli va crăpa
disclaimer
noi asiguratorii avem
o propunere
să-l închidem în seif
să fie protejat”

CYRANO DE BERGERAC – ÎNTRE IMAGINAR ȘI REAL

Luminița MIȘU

Când spui **Cyrano de Bergerac**, îți vine în minte figura ciudată a unui bărbat cu nasul mare. Și într-adevăr, acesta este elementul în jurul căruia Edmond Rostand, având drept model un personaj real, și-a dezvoltat monumentala piesă.

Cu câteva minute înainte de a bate gongul, care anunță începerea spectacolului din seara de 27 decembrie 1897, Edmond Rostand, se arunca, în lacrimi, la picioarele prietenului său, actorul Constant Coquelin, spunându-i: «Iartă-mă! Iartă-mă, prietene, că te-am târât în această dezastruoasă aventură!» Dramaturgul, un tânăr de 29 de ani, este paralizat de frică; oare cum va primi publicul piesa lui, comedia eroică în cinci acte **Cyrano de Bergerac**; în fapt, o dramă romantică, scrisă în versuri alexandrine și amintind de *La Belle Epoque*. Nu e deloc potrivită pentru sfârșitul secolului al XIX-lea, când romantismul în teatru pare să fi apus, iar publicul parizian este obișnuit deja cu vodevilul teatrului boulevardier sau cu realismul social, devenite curente la modă.

Primirea entuziastă de care se bucurase piesa *Les Romanesques*, jucată cu patru ani mai devreme, pe scena *Comediei Franceze* și care o avusese în rolul principal pe celebra actriță *Sarah Bernhardt*, nu este un motiv suficient pentru a risipi îndoielile autorului. Dimpotrivă, el se așteaptă la tot ce e mai rău în această seară, când are loc premiera. În martie 1896, Rostand îi vorbise marelui actor Constant Coquelin, despre intenția sa, aceea de a scrie o piesă de teatru, dedicată lui Hercule-Savinien Cyrano de Bergerac, un personaj interesant, spirit liber și războinic, care trăise în Franța secolului al XVII-lea. Extrem de entuziasmat de acest proiect, actorul rezervase imediat sala **Teatrului Porte-Saint-Martin** din Paris, își mobilizase trupa și asociații. Dar

nici măcar el, care își dorise să joace un rol mare, nu se aștepta la ceea ce avea să urmeze: o piesă grandioasă, care durează aproape patru ore, care numără 2600 de versuri, dintre care 1600 sunt recitate de către personajul principal! Niciun actor francez nu mai declamase până atunci atâtea versuri alexandrine! În plus, punerea în scenă a acestei piese implică un număr mare de personaje (peste cincizeci de actori), cinci decoruri, întrucât scenele sunt foarte diferite de la un act la altul (există inclusiv o scenă de luptă). Așa se face că, în timpul repetițiilor, nemulțumirea mocnește în culise. Până și cei mai înțeleghători actori sunt exasperați de exigențele lui Rostand, în timp ce asociații lui Coquelin sunt nemulțumiți de cheltuielile uriașe pe care le presupune montarea piesei (de pildă, pentru a găsi nasul perfect pentru Cyrano, Coquelin a încercat în jur de cinzeci de modele diferite!)

Toată lumea prevestește un dezastru. În plus, unii actori amenință că se retrag, și asta chiar înainte de premiera care fusese deja amânată de câteva ori.

Ora fatidică se apropie. Toată protipen-

dada Parisului este prezentă în sală. În culise, actorii s-au costumat, la fel și... Rostand! În ținută de muschetar, acesta se amestecă printre figuranți și pregătit să joace în piesă, pentru a fi sigur că totul este sub control.

În sfârșit, cortina se ridică! Actul întâi, tirada nasului. Publicul râde în hohote. Urmează scena duelului. La finalul primului act, nouă chemări la rampă! După actul al treilea, publicul, în picioare, îl aclamă pe Rostand minute în șir, scandându-i numele. Când spectacolul se încheie, publicul e în delir: patruzeci de rechemări, urale, aplauze neîntrerupte timp de douăzeci de minute!

«În prima seară, a fost un triumf nemaivăzut în istoria teatrului», declara extaziat Emile Faguet.

«Lumea aplauda, plângea, striga, se îmbrățișa. Până la ora două noaptea, nimeni nu a plecat din sală». Cyrano a fost imaginea Franței, care, în acea seară își recăpătase demnitatea, după ce, timp de 27 de ani, trăise umilința înfrângerii de la Sedan, în războiul franco-prusac. Ministrul de Finanțe, prezent în sală, a urcat pe scenă, și-a scos medalia Legiunea de Onoare și i-a prins-o lui Rostand la rever, spunându-i: «Îmi permit să fiu primul care îl felicită pe viitorul academician». A doua zi, în toate ziarele se vorbea elogios despre succesul piesei lui Rostand, supranumit William Shakespeare al Franței și poet național, de talia lui Victor Hugo. Drept recunoaștere a meritelor sale, câteva zile mai târziu – la 1 ianuarie 1898 – autorul primește propria sa Legiune de Onoare, iar în 1901 devine cel mai tânăr membru al Academiei Franceze (la doar 33 de ani). Dar el a găsit că este dificil să se adapteze la o schimbare dramatică în viața lui. Biograful Sue Lloyd rezumă experiența mixtă, «viitorul [lui] a fost asigurat, dar el a trebuit să trăiască la nivelul așteptărilor poporului francez ... faima la care el și-a propus să ajungă, încă de la prima sa carte de poezii, s-a transformat într-o povară covârșitoare». Retras la proprietatea sa de la Cambon, traversează intense crize de melancolie, de neliniște și de îndoială. Continuă să scrie, dar niciuna dintre lucrările sale nu se ridică la valoarea pe care o are Cyrano de Bergerac. Bolnav de pneumonie, Rostand se stinge din viață în decembrie 1918,

la vârsta de 50 de ani. Pe patul de moarte, la vederea preotului care fusese chemat la căpătâiul său, dramaturgul rostește ultima sa replică, demnă de un Cyrano: «E cam devreme, puteai să m-anunți».

Constant Coquelin a continuat să îl interpreteze pe Cyrano până la moartea sa, în 1909. În total, se pare că el ar fi jucat acest rol de 950 de ori!

Încă de la apariție, piesa se joacă, în mod constant, în întreaga lume. De altfel, în 1997, la sărbătorirea a 100 de ani de la premieră, piesa fusese montată în lume de peste 20 000 de ori, din care de 4 500 de ori la Paris.

Generalul Charles de Gaulle, fost președinte al Franței, declara că Cyrano de Bergerac a fost piesa lui favorită și că, în adolescență, a scris versuri în stilul lui Rostand.

Motivele succesului fără egal de care se bucură această piesă pot fi căutate în mai multe direcții:

1. *Povestea*, care ne duce cu gândul la romanele de capă și spadă, având ca temă principală, iubirea imposibilă. Acțiunea ne plasează în Franța secolului al XVII-lea; prima parte a piesei (primele patru acte) se derulează la Paris, în anul 1640, iar partea a doua (actul V) se desfășoară la Arras, în 1665. Cyrano de Bergerac, luptă ca muschetar în regimentul Les Cadets de Gascogne; el este nu doar un iscusit spadasin, ci și un talentat poet, filosof, muzician, altfel spus, un bărbat înzestrat cu nenumărate calități: curaj, inteligență și geniu artistic. Are, însă, un mare defect, un nas neobișnuit de lung, care îl face să se simtă neatrăgător și care îi provoacă multă suferință. Din cauza acestui complex, Cyrano nu îndrăznește să își declare dragostea pe care o nutrește față de Roxane, frumoasa și distinsa lui verișoară. În schimb, ea îi mărturisește că are sentimente pentru Christian, un tânăr nobil, curajos și atrăgător, dar lipsit de darul exprimării. La rugămintea fetei, Cyrano decide să îl ia sub protecția sa, ba mai mult, îl ajută să o cucerească pe Roxane, compunând, în locul lui, scrisori de dragoste emoționante și discursuri înflăcărâte. Christian se căsătorește cu Roxane, dar, la scurt timp după nuntă, este forțat să plece la război și este rănit mortal într-o misiune periculoasă,

în care se oferise voluntar. Roxane se retrage la o mânăstire, unde primește săptămânal, timp de 15 ani, vizita lui Cyrano, care a continuat să o iubească în taină. Având numeroși dușmani, Cyrano este atras într-o capcană și este călcat de o trasură; cu ultimele puteri, ajunge la timp pentru a-i mărturisi lui Roxane secretul păstrat atâta vreme, acela că el este autorul scrisorilor de dragoste pe care i le-a recitat, în trecut, iubitul ei, Christian de Neuville.

2. *Personajul*. Ca și Hamlet, Don Quijote sau Don Juan, Cyrano a devenit, în literatura franceză și în cea universală, un arhetip uman. Cu amestecul său de sublim și de patos, Cyrano este considerat arhetipul eroului romantic, prin excelență. Este un om al contrastelor: în el se îmbină curajul fizic, dovedit în lupte, cu timiditatea, manifestată în dragoste.

3. *Evoluția dramatică*. Iubirea lui Cyrano pentru Roxane crește, pe măsură ce el își exprimă sentimentele și îi împrumută lui Christian cuvintele sale. Drama lui Cyrano, constă în «tragedia de a nu vorbi», în incapacitatea de a-și da frâu liber sentimentelor, altfel decât prin scris. Pactul care îi unește pe cei doi eroi – Christian și Cyrano – amintește de Faust (Cyrano îi oferă lui Christian spiritul, în timp ce Christian îi dă lui Cyrano frumusețea, în schimbul cuvintelor). Amândoi sfârșesc prin a-și pierde sufletul. Pactul nu poate fi rupt; Christian încearcă să o facă, fără succes, la începutul actului III. Nici măcar dispariția lui Christian, la sfârșitul actului IV nu îl eliberează pe Cyrano; este nevoie de moartea eroului, pentru ca cele două personaje să se reunească în dragostea lor pentru Roxane.

4. *Finalul*. După primele patru acte, pline de satiră, de dinamism și de vervă, ultimul act este încărcat de tragism. De la epopee, se trece la dramă: odată ce dragostea îi e dezvăluită, eroului nu îi rămâne decât să moară.

5. *Mesajul*. Prin tot ceea ce întreprinde, Cyrano își afirmă convingerile: refuză lașitatea, refuză să își plece capul, refuză să ducă o existență rușinoasă, moare fericit că a făcut ceva pentru ceilalți, trăind curat, onorând starea de om.

5. *Stilul*. Scrisă în stilul clasic al lui Corneille, dar și în stilul romantic al lui Hugo,

piesa cucerește spectatorul, abordând diferite registre, de la cel emfatic, temperat de ironie, la cel oratoric, polemic ori satiric, menite să conducă spectatorul prin diverse stări.

În limba română, s-au realizat puține traduceri ale piesei Cyrano de Bergerac. Am reținut două versiuni, prima, realizată magistral de Mihai Codreanu, în anul 1920, iar cea de a doua, apărută cu prilejul centenarului nașterii lui Edmond Rostand, în 1969, fiind semnată de Corneliu Rădulescu.

Pentru a exemplifica geniul autorului, dar și al traducătorului, am ales două dintre cele mai cunoscute și mai îndrăgite pasaje ale piesei:

Tirada nasului este un extras din actul I, scena a patra. Viconte Valvert îl atacă pe Cyrano, spunându-i că are «un nas... foarte mare.» Prin douăzeci de exemple succesive, Cyrano îi arată tot atâtea moduri în care viconte s-ar fi putut exprima mai bine, dacă ar fi avut ceva mai mult spirit. Astfel, Cyrano îl ridiculizează, cu multă vervă, umor și autoironie pe cel ce l-a provocat, dând dovadă că este posesorul unei minți scilipitoare și a unei vaste culturi. Tirada nasului a rămas celebră în istoria teatrului, fiind pentru actorul care o interpretează, o adevărată piatră de încercare, o demonstrație de talent și de virtuozitate.

La tirade des nez

Non! C'est un peu court, jeune homme!

On pouvait dire... oh! Dieu! ... bien des choses en somme...

En variant le ton, —par exemple, tenez:

Agressif: «moi, monsieur, si j'avais un tel nez,

Il faudrait sur le champ que je me l'amputasse!»

Amical: «mais il doit tremper dans votre tasse:

Pour boire, faites-vous fabriquer un hanap! »

Descriptif: «c'est un roc!... c'est un pic...c'est un cap!

Que dis-je, c'est un cap? ... c'est une péninsule!»

Curieux: «de quoi sert cette oblongue capsule?

D'écritoire, monsieur, ou de boîte à ciseaux?»

Gracieux: «aimez-vous à ce point les oiseaux

Que paternellement vous vous préoccupez

De tendre ce perchoir à leurs petites pattes?

Truculent: «ça, monsieur, lorsque vous pétenez,

La vapeur du tabac vous sort-elle du nez

Sans qu'un voisin ne crie au feu de cheminée?»
 Prévenant: «gardez-vous, votre tête entraînée
 Par ce poids, de tomber en avant sur le sol!
 Tendre: «faites-lui faire un petit parasol
 De peur que sa couleur au soleil ne se fane!»
 Pédant: «l'animal seul, monsieur, qu'Aristophane
 Appelle hippocampelephantocamélos
 Dut avoir sous le front tant de chair sur tant d'os!»
 Cavalier: «quoi, l'ami, ce croc est à la mode?
 Pour pendre son chapeau c'est vraiment très
 commode!»
 Emphatique: «aucun vent ne peut, nez magistral,
 T'enrhumer tout entier, excepté le mistral!»
 Dramatique: «c'est la Mer Rouge quand il saigne!»
 Admiratif: «pour un parfumeur, quelle enseigne!»
 Lyrique: «est-ce une conque, êtes-vous un triton?»
 Naïf: «ce monument, quand le visite-t-on?»
 Respectueux: «souffrez, monsieur, qu'on vous salue,
 C'est là ce qui s'appelle avoir pignon sur rue!»
 Campagnard: «hé, ardé! C'est-y un nez? Nanain!
 C'est queuqu'navet géant ou ben queuq'melon nain!»
 Militaire: «pointez contre cavalerie!»
 Pratique: «voulez-vous le mettre en loterie?
 Assurément, monsieur, ce sera le gros lot!»
 Enfin parodiant Pyrame en un sanglot:
 «Le voilà donc ce nez qui des traits de son maître
 A détruit l'harmonie! Il en rougit, le traître!»
 Voilà ce qu'à peu près, mon cher, vous m'auriez dit
 Si vous aviez un peu de lettres et d'esprit: Mais
 d'esprit, ô le plus lamentable des êtres,
 Vous n'en eûtes jamais un atome, et de lettres
 Vous n'avez que les trois qui forment le mot: sot
 Eussiez-vous eu, d'ailleurs, l'invention qu'il faut
 De la moitié du commencement d'une, car
 Je me les sers moi-même, avec assez de verve,
 Mais je ne permets pas qu'un autre me les serve.

Tirada nasului

Atâta-i tot? A, tinere, îmi pare că ești cam scurt!
 Se poate, în chestia asta, pe tonuri variate, să spui
 atâtea lucruri...
 De pildă, vezi:
 Cu glas mai agresiv: «eu unul, să am un așa nas, mi
 l-aș tăia pe dată!»
 Cu vorbe amicale: «de ce să-și moaie vârful în ceașca
 dumatăle?»

Mai bine ia-ți o cană, să scapi de orice risc!»
 Și descriptiv: «e stâncă, e promontoriu, pisc!
 Dar ce spun, promontoriu?... peninsula întreagă!»
 Ori curios: «ce-nseamnă cutia asta, dragă? e doză
 pentru unghii sau toc de călimară?»
 Cu grație: «la vrăbii le faceți cuib în nări?
 Ori: «dragi îți sunt aceste micuțe zburătoare
 Că, părintește, nasul li-l faci cățărătoare?»
 Impertinent: «când fumul ți-l pufăi din lulea
 Ia spune, cu vecinii, nu ți-ai găsit belea
 Făcându-i să socoată că s-a aprins hogeacul?»
 Prevenitor: «ia seama, să nu-ți închine steagul,
 Trântind cu greutate tot capul pe pământ!»
 Duios: «Fă-i umbreluță, ca să-l ferești de vânt
 Și razele de soare culoarea să nu-i strice!»
 Pedant: «doar animalul ce-Aristofan ne zice
 Că-i hipocampelephantocamelos
 Sub frunte atâta carne avu pe-atâta os!»
 Politicos: «Cuierul acesta e la modă?
 Pe dânsul pălăria ar sta de tot comodă!»
 Emfatic: «ce vânt poate, nas lung și magistral,
 Să te gutunărească, afară de-un mistral?»
 Dramatic: «Marea Roșă, nu sângele-i mai vie!»
 Admirativ: «ce firmă, pentru o parfumerie!»
 Și liric: «e trompeta de scoici a lui Triton?»
 Naiv: «pot monumentul să-l vizitez?»
 Cu ton respectuos: «permiteți să vă salut, stimate,
 Sunteți un om de vază, cu așa proprietate!»
 Mitocănește: «neică, da' ăsta-i nas, nu fleac!»
 Ridiche-o fi, măi frate? Ba-i coșcogea dovleac!»
 Milităresc: «tun contra întregii cavalerii!»
 Ori practic: «pune-l iute la loterie! serii,
 Biletele s-ar vinde pe un lot așa de plin!»
 Parodiind, în fine, Priam într-un suspin:
 «A, iată nasul care-și prădă stăpânitorul
 De armonia feței! Roșește, trădătorul!»
 —Și iată cam ce lucruri să spui acum, puteai
 Dac-ai fi fost de spirit și literar, dar n-ai
 Niciun atom de spirit, cea mai de plăns ființă,
 Iar din literatură, ai doară cunoștință
 De literele care compun cuvântul: prost
 Și chiar de, mai la urmă, în stare ai fi fost
 Să-mi poți servi întreagă tirada mea hazlie,
 N-ai fi avut puterea s-articulezi măcar
 Căci îmi servesc destule, cu vervă-mpărătească
 Dar nu permit un altul să mi le mai servească.

Tirada cunoscută sub numele **Non,**

merci, se regăsește în actul II, scena a opta. Atunci când contele de Guiche îi propune să devină protectorul său, Cyrano refuză categoric și îi explică prietenului său, Le Bret, motivele acestui refuz. El începe prin a-și exprima părerea cu privire la mecenat, atacând o categorie de poeți lipsiți de talent, dar dispuși să facă tot felul de compromisuri pentru a fi publicați.

Non, merci!

Et que faudrait-il faire ?

Chercher un protecteur puissant, prendre un patron,

Et comme un lierre obscur qui circonvient un tronc

Et s'en fait un tuteur en lui léchant l'écorce,

Grimper par ruse au lieu de s'élever par force ?

Non, merci !

Dédier, comme tous ils le font,

Des vers aux financiers ? se changer en bouffon

Dans l'espoir vil de voir, aux lèvres d'un ministre,

Naître un sourire, enfin, qui ne soit pas sinistre ?

Non, merci !

Déjeuner, chaque jour, d'un crapaud ?

Avoir un ventre usé par la marche ? une peau

Qui plus vite, à l'endroit des genoux, devient sale ?

Exécuter des tours de souplesse dorsale ?...

Non, merci ! Travailler à se construire un nom

Sur un sonnet, au lieu d'en faire d'autres ? Non,

Merci ! Ne découvrir du talent qu'aux mazettes ?

Être terrorisé par de vagues gazettes,

Faire éditer ses vers en payant ? Non, merci !

Rédiger des placets, se faire présenter ?

Non, merci ! non, merci ! non, merci !

Mais... chanter,

Rêver, rire, passer, être seul, être libre

Avoir l'œil qui regarde bien, la voix qui vibre,

Mettre, quand il vous plaît, son feutre de travers,

Pour un oui, pour un non, se battre, – ou faire un vers !

Travailler sans souci de gloire ou de fortune,

À tel voyage, auquel on pense, dans la lune !

N'écrire jamais rien qui de soi ne sortît,

Et modeste d'ailleurs, se dire: mon petit,

Sois satisfait des fleurs, des fruits, même des feuilles,

Si c'est dans ton jardin à toi que tu les cueilles !

Puis, s'il advient d'un peu triompher, par hasard,

Ne pas être obligé d'en rien rendre à César,

Vis-à-vis de soi-même en garder le mérite,

*Bref, dédaignant d'être le lierre parasite,
Lors même qu'on n'est pas le chêne ou le tilleul,
Ne pas monter bien haut, peut-être, mais tout seul !*

Astfel, în prima parte a acestui fragment, Cyrano satirizează parazitismul, ipocrizia, reușita fără merit, prin mijloace necinstite, pentru ca, la final, să dea definiția libertății, a onestității, a valorilor morale după care se călăuzește în viață. De la discursul polemic, oratoric și satiric, Cyrano ajunge la poezia lirică, muzicală, imaginară, încărcată de sensibilitate.

Nu, mulțumesc!

Și ce-ai pofti să fac ?

Să-ncolăcesc vreun sprijin puternic, vreun tutor ?

Ca iedera obscură, pe trunchiul protector

Să cresc lingându-i scoarța, și-așa purtându-i jugul

În loc să urc prin forță, să-mi cațăr vicleșugul ?

Nu, mulțumesc !

Ca alții, bogaților, plocon

Să-nchid în versuri ? ori să mă fac bufon

Cu josnica nădejde că buze de ministru

Mi-ar arunca un zâmbet, nu prea de tot sinistru ?

Nu, mulțumesc !

Să-nghit, în fiecare zi o broască ?

Să-mi înnegresc genunchii, târându-mă pe burtă,

Ca să câștig o treaptă ? Să fac la șale scurtă ?

Nu, mulțumesc ! Vrei poate să strig că sunt poet

Fiindcă am scris, o dată, și eu, un biet sonet ?

Vrei tu s-aduc sonore elogii la lichele

De teamă că mă-njură-n obscure pamflețele ?

Să-mi scot cu bani ediții și faima s-o plătesc ?

Să cer recomandății, cu jalbe să trăiesc ?

*Să tremur, să mă gudur, să fiu ca frunza-n vânt
Nu, mulțumesc, amice!
Eu vreau... să răd, să cânt,
Să zburd în libertate, glumeț ori visător,
Cu ochiul ca un sfredel, cu glasul tunător!
Să-mi pun cum vreau tichia, pe ceafă sau invers!
Un nu, să fie luptă, un da – prilej de vers!
Și, nerâvnind la glorie cu lauri și cunună,
Să pot gândi în pace la Drumul către lună!
Să-mi fie scrisul viață, fărămă de simțire,
Ca un crâmpei de suflet, să fie o trăire!
Să știi, mi-ajunge-o frunză, o floare de sulfină,
Pe care-o pot culege la mine în grădină
Astfel, când am norocul să fiu învingător,
Cezarului puternic, nu-i sunt nimic dator,
Iar gloria-mi rămâne întreagă, neștirbită
Nu vreau ascensiune de plantă parazită
Că n-am s-ajung pe culme? Se poate foarte bine,
Dar vreau să urc atâta cât am să pot, prin mine!*

După cum aminteam la început, Hercule-Savinien Cyrano de Bergerac nu a fost un personaj imaginar, ci a existat cu adevărat. S-a născut la Paris, la 6 martie 1619, într-o veche familie de nobili parizieni. Așadar, adevăratul Cyrano de Bergerac nu era gascon. După ce și-a petrecut o mare parte din copilărie în Saint-Forget, Cyrano studiază la Colegiul de Beauvais. În 1638 se înrolează în garda regelui și participă la Războiul de Treizeci de Ani, dintre francezi și spanioli. Rănit în 1639, în timpul asediului de la Mouzon, și în 1640 la Arras, își încheie cariera militară. Intră în serviciul ducelui de Arpajon, unde, fiind un spirit independent și bătaios, își face reputația de împătimit al duelurilor. Moare la numai 36 de ani, în urma complicațiilor unei lovituri primite la cap.

Între Cyrano, personajul lui Rostand și Cyrano, eroul real, au existat unele diferențe. De pildă, gravurile epocii arată că nasul lui era proeminent, dar nu exagerat de mare; de altfel, în scrierile sale, Cyrano nu lasă să se înțeleagă că acest lucru i-ar fi produs vreo suferință.

A fost atras în special de filozofie, fiind un liber-cugetător. Prin utopiile sale filozofice, el poate fi considerat un precursor al iluminismului. Cele două lucrări fundamentale ale sale au apărut postum – în 1657 și 1662 – și alcătuiesc

opera intitulată **L'Autre Monde – États et Empires de la Lune; États et Empires du Soleil (Lumea cealaltă – Statele și imperiile Lunii; Statele și imperiile Soarelui)**. Într-un stil polemic și satiric, autorul abordează motivul călătoriei imaginare, care capătă o notă aparte, datorată atât îndrăzelii viziunii, cât și aptitudinii autorului de a concretiza și difuza o gândire profund contestatară, cum este „gândirea liberă”.

După piesa de teatru a dramaturgului Edmond Rostand despre Cyrano de Bergerac s-au realizat numeroase transpuneri cinematografice și serii televizate, benzi desenate și filme de animație.

Primul film a fost realizat în 1925 de către regizorul Augusto Genina, după care au urmat o multitudine de adaptări cinematografice.

Pentru rolul din filmul „Cyrano de Bergerac” din anul 1950 al regizorului californian Michael Gordon, José Ferrer a primit, în anul următor, premiul Oscar pentru interpretare și două Globuri de aur.

Drama romantică „Cyrano de Bergerac” din anul 1990 a regizorului francez Jean-Paul Rappeneau, care i-a avut în rolul titular masculin pe Gérard Depardieu și în rolul Roxanei pe Anne Brochet, este considerată o capodoperă a cinematografiei franceze. Nominalizat la Oscar, în anul 1991, pentru rolul Cyrano, Depardieu a declarat că, pe măsură ce citea textul piesei lui Rostand, s-a simțit tot mai mândru că este francez.

Surse bibliografice:

Cyrano de Bergerac d'Edmond Rostand (Editions Folio)

Cyrano de Bergerac d'Edmond Rostand, étude de Philippe Bisson (Balises, Editions Nathan)

Edmond Rostand, *Cyrano de Bergerac* (Editura pentru literatură, 1969)

Jean-Pierre de Beaumarchais, Daniel Couty *Dictionnaire des Grandes Oeuvres de la Littérature française*, (Editions Larousse)

Kléber Haedens, *Une Histoire de la Littérature française* (Grasset 1970)

VEȘMINTE, ÎNCĂLȚĂMINTE, PODOABE ȘI COAFURI REPREZENTATE ÎN PLASTICA NEOLITICĂ ȘI ENEOLITICĂ DIN OLTENIA

Iohana POPESCU

Veșmintele

Elementele de vestimentație ale omului din perioada neo-eneolitică pot fi conturate pe baza indiciilor oferite de ornamentele și forma reprezentărilor antropomorfe datând din epoca menționată. Faptul că o parte din ornamentele ce pot fi interpretate drept piese de îmbrăcăminte apar în serii pe idolii feminini poate însemna că acele obiecte vestimentare erau preferate și purtate frecvent.

O reprezentare antropomorfă feminină descoperită la Cârcea „Viaduct”, într-o groapă cu ceramică pictată policrom, prezintă elemente ce sugerează o pieptănătură a părului în formă de coc, iar despre ornamentele incizate ce acoperă umerii se poate afirma că redau o eșarfă. „Ea reprezintă o tânără cu sâni mici, perforați, constituind în acest sens un unicum în arta neoliticului sud-est european” (Nica – 2000). Acest idol este primul din zona Olteniei pe care întâlnim un decor ce sugerează piese de vestimentație.

Despre un alt articol vestimentar, brâul, se poate afirma că este redat pe un idol antropomorf feminin ce aparține fazei Starčevo III (Nica – 1981). Această reprezentare antropomorfă a fost descoperită în punctul „La islaz” de la Grădinile, județul Olt, și ea prezintă pe partea superioară, în dreptul mijlocului, o dungă orizontală, lată, vopsită în roșu, care seamănă cu un brâu.

Fota este sugerată de ornamente prezente pe partea inferioară a idolilor feminini. În cultura Vinča întâlnim mai mulți idoli feminini fragmentari, descoperiți la Rast, al căror decor (Dumitrescu – 1980), care coboară până la glezne în partea din față și din spate, e decorat numai în partea inferioară, de la brâu în jos, sugerând o fotă lungă.

Decorul din linii incizate, care formează spirale și meandre, întâlnit la idolii antropomorfi feminini, aparținând culturii Dudești din Oltenia, poate fi de asemenea interpretat, în funcție de dispunerea și delimitarea motivelor, ca reprezentând elemente de îmbrăcăminte. O piesă descoperită la „Fărcașu de Sus” (Nica – 1976), din care s-a păstrat doar bustul, este ornamentată pe ambele fețe, iar în zona brațelor, o linie orizontală desparte decorul în două. În partea superioară, a sânilor și umerilor, motivele spiralice alcătuite din linii incizate, urmate de un decor din benzi meandrice hașurate, sugerează țesătura vestimentației.

În cultura Vădastra, idolii antropomorfi feminini au prezente pe suprafața lor obiecte ce par a fi: „fota” și un „cojocel” (fără mâneci) (Nica – 1980) și sunt bogat ornamentate. În cultura Gumelnița, decorul pieselor antropomorfe sugerează rochii lungi până la glezne, strânse la mijloc, și foarte largi *en cloche* la poale (Rosetti – 1938). În partea inferioară a idolilor antropomorfi feminini, gumelnițeni se pot observa ornamente din benzi late verticale, vopsite cu culoare roșie, alternând cu benzi similare, vopsite cu alb, ce pot constitui modelul de pe vestimentație. Aspectele legate de posibila prezență a elementelor de vestimentație pe idolii antropomorfi feminini din perioada neo-eneolitică sunt unele de interes atât pentru istorie cât și pentru etnografie. O parte din idolii antropomorfi modelați în lut, datând din a doua parte a perioadei neo-eneolitice, par a avea încălțăminte.

Pe reprezentările antropomorfe feminine putem identifica și decoruri care indică prezența tatuajului. Prezența unor „puncte” pe fața idolilor antropomorfi feminini modelați din lut ars sau din os (Rosetti – 1938) și numărul

„punctelor” oferă indicii privind vârsta acestor piese întâlnite în culturile Gumelnița și Sălcuța. Tatuajul, executat prin înțepare și încrustare sau vopsire, este pus în legătură cu practicile magico-religioase.

Numeroase reprezentări antropomorfe feminine ce aparțin culturii Gumelnița prezintă pe spate decor în formă triunghiulară, cu baza în jos, semicirculi și benzi de linii incizate (Rosetti – 1938). „Piesa triunghiulară de pe spate avea un rol utilitar, anume servea la transportul unor poveri și desigur a copiilor mici” (Comșa – 1995). Un idol antropomorf masculin descoperit în urma săpăturilor de la Ipotești, județul Olt (Comșa – 1974), ce aparține tot culturii Gumelnița, are în zona mijlocului un decor ce este posibil să reprezinte un brâu lat redat prin linii incizate, ornamentat cu dungi orizontale paralele. La Căscioarele au fost descoperite patru piese ce par a purta „rochii en cloche” (Ștefan – 1925).

Pe piesele antropomorfe ce aparțin culturii Vădastra sunt prezente ornamente ce sugerează elemente de vestimentație (Mateescu – 1959). Astfel, la Fărcașu de Sus (Nica – 1977), faza Vădastra I, a fost descoperit un idol antropomorf ce prezintă la mijloc un posibil brâu subțire de la care pornesc spre șolduri linii verticale ce ne duc cu gândul la franjuri. La Hotărani a fost descoperit idolul numit în literatură „Fetița” ce se remarcă prin decorul deosebit. „Spațiul excizat, umplut cu pastă albă, delimitează clar două piese de îmbrăcăminte și anume: pieptarul și brâul care încinge pânțele unei tinere însărcinate. Două șiruri de romburi, paralele, excizate, în special pe spate, la baza figurinei, delimitează două catrințe” (Nica – 2000).

Un alt idol descoperit tot la Hotărani (Nica – 1980; Comșa – 1995) are în partea de sus, pe față, decor spiralic, iar pe verso decor format din romburi și linii în unghi. Fiind pusă în legătură cu etnografia, prestelcea, reprezentată cu ajutorul liniilor incizate amestecate cu motive meandrice și puncte, poate fi întâlnită pe două piese antropomorfe modelate în lut, ce au fost descoperite în urma săpăturilor arheologice de la Slatina. O altă piesă de vestimentație,

ce sugerează cămașa ce acoperă tot corpul, este frecvent întâlnită pe reprezentările antropomorfe din cultura Vădastra. Acest element de vestimentație este „bogat și frumos ornamentat cu motive meandrice în partea superioară a spiralei de la bazin în jos, într-o fantezie pe care nu o mai întâlnim la nicio figurină descoperită în vreo așezare din aria culturii Vădastra” (Nica – 2000). Un idol antropomorf modelat în lut, cultura Vădastra, prezintă la gât un fel de cute, ce pot fi asemănătoare cu încrețiturile unei cămăși (Mateescu – 1965). Decorul, alcătuit din benzi incizate umplute cu puncte care apar pe întreaga suprafață a unui idol antropomorf feminin modelat în lut, este posibil să reprezinte un capot care se închide în față. O altă piesă ce ține de lumea etnografică, fota, apare pe piesele antropomorfe ale culturii Vădastra II. „S-a păstrat numai de la brâu în jos. Personajul redat purta o fotă lungă de la brâu până la glezne. Fota era bogat ornamentată și, fapt semnificativ, decorul este unitar. Decorul este mărginit de două șiruri orizontale de poligoane alăturate” (Comșa – 1995, 1959).

La Hotărani (Nica – 1980), cultura Vădastra II, a fost descoperită o piesă în urma săpăturilor arheologice care prezintă ornamente pe întreaga suprafață a corpului, pot reprezenta elemente de vestimentație. Decorul de pe zona superioară a idolului prezintă un cojoc, iar partea inferioară este decorată cu triunghiuri, meandre grupate simetric, elemente de decor ce le întâlnim pe fotă (Nica – 1980). O altă piesă ce aparține tot culturii Vădastra, faza IV, (Nica – 1980) prezintă pe spate ornamente cu decor meandric, ce sugerează apariția unei eșarfe ce cade pe umărul stâng.

Piesa numită în literatura de specialitate „Venus de la Sălcuța” prezintă ornamente pe întreaga suprafață a corpului, sugerând o rochie lungă și largă (Berciu – 1939). Altă piesă asemănătoare, ce aparține culturii Sălcuța, faza Sălcuța II b, are reprezentată de către meșter tot o rochie, iar la gât apare o linie incizată ce sugerează un mărgean (Berciu – 1939). La „Măgura Cetate”, cultura Vădastra, este descoperit un idol antropomorf feminin modelat în lut ce este posibil să prezinte pe

întreaga suprafață a corpului o rochie largă simplă (Christescu – 1925).

Încălțăminte

Studiind cu atenție reprezentările antropomorfe feminine sau masculine, modelate în lut ars din perioada neo-eneolitică, putem descifra unele aspecte ce privesc manifestările magico-religioase, dar și cele ce sugerează elemente de vestimentație și încălțăminte. La unii idoli antropomorfi din cultura Starčevo-Criș este reprezentată laba piciorului, degetele fiind despărțite cu ajutorul creștăturilor. Piesele antropomorfe modelate în lut ars ce aparțin culturii Vinča nu au reprezentate degetele și nici alte elemente ce ar putea sugera încălțăminte (Lazarovici – 1979), zona inferioară terminându-se printr-o îngroșare.

Artefactele ce aparțin culturii Vădastra nu prezintă ornamente ce ne-ar putea duce cu gândul la încălțăminte (Nica – 1980), spre deosebire de vasul numit „Venus de la Vidra” (Rosetti – 1938), care are modelat pe picioare benzi și linii, care, probabil, sugerează niște cizme. Se cuvine a fi menționată și piesa de la Tangăru, cultura Gumelnița, care prezintă un picior cu laba stilizată, ce are reprezentate lateral linii ce sugerează curelele unor sandale (Berciu – 1935). Astfel, reprezentările antropomorfe modelate în lut ce sunt redată cu picioarele goale sunt întâlnite începând cu neoliticul timpuriu și sunt prezente până la sfârșitul epocii. Idolii ce au redată elemente ce sugerează încălțăminte întâlnim începând cu neoliticul mijlociu până în neoliticul târziu.

Podoabele

Unele artefacte antropomorfe modelate în lut din perioada neo-eneolitică prezintă ornamente ce sugerează atât elemente de vestimentație, cât și diverse podoabe (Rosetti – 1938). Astfel, referitor la podoabele pentru cap, la Cârcea IV (Nica – 1977), în urma săpăturilor arheologice, au fost identificate două ace de os cu latura oblică, folosite pentru a fixa părul. La Brăilița a fost descoperită o piesă ce are reprezentată o „pălărie” rotundă (Harțuche, Dragomir – 1957). În faza Jilava, cultura

Gumelnița, în morminte au fost identificate ace de aramă cu cap bilobat, triunghiular sau rombic, folosite pentru fixarea părului. Podoabele pentru gât au fost găsite în număr mare, majoritatea dintre ele servind drept amulete.

La Cârcea au fost descoperite pandantive precum și o amuletă din piatră plată, ce prezintă o perforație destinată suspendării (Nica – 1977). Femeile purtau diverse podoabe la gât, în cultura Vinča. Astfel, la Zorlențu Mare, au fost descoperite piese ce au indicat șiraguri duble indicate cu ajutorul liniilor incizate ori printr-un șir de puncte, în zona gâtului (Comșa, Răuț – 1969). Un idol antropomorf, faza Cernica, cultura Dudești, are reprezentate în zona sânilor „trei adâncituri rotunde, alăturate, acestea sugerând un fel de podoabă compusă din trei pandantive rotunde, atârinate de un șnur” (Cantacuzino, Morintz – 1963). Tot în necropola de la Cernica au fost găsite mărgelile din scoici ce formează șiraguri (Cantacuzino – 1969).

Un idol antropomorf modelat în lut, ce aparține culturii Boian, are reprezentate în zona gâtului trei linii orizontale ce sugerează, probabil, un șirag de mărgelile (Neagu – 1982), iar pe un alt idol sunt redată pe mână patru linii incizate, paralele ce ne pot duce cu gândul la niște brățări (Comșa – 1955). Din faza Giulești s-a păstrat un cap de idol de mici dimensiuni ce are reprezentate pe gât linii pe care stau așezate pandantive (Berciu – 1961). În culturile Gumelnița, Cucuteni au fost descoperiți idoli antropomorfi ce prezintă în zona gâtului o linie în „V” și pe piept șiraguri de mărgelile și pandantive (Rosetti – 1938, Andrieșescu – 1924). Podoabele pentru brațe purtate de femeile din perioada neo-eneolitică sunt atestate prin prezența diverselor brățări late sau înguste, confecționate din valve de scoici, marmură, sârmă (Comșa – 1969; Comșa – 1973; Cantacuzino, Morintz – 1963).

Prin urmare, în epoca neolitică și eneolitică, în urma săpăturilor arheologice au fost identificate șiraguri de mărgelile purtate la gât, uneori câte două-trei, precum și brățări ce reprezentau elemente de podoabă pentru brațe.

AUGUST

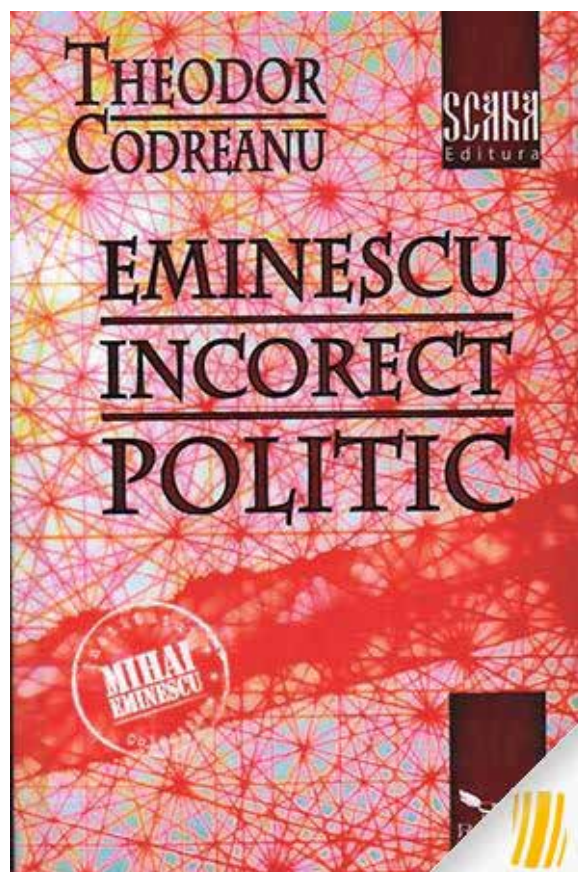
- 2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul **MARIA CONSTANTINESCU**
- 6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (m. 9.08.1977, Bughea de Jos-Argeș)
- 7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul **ANTONIUS NICOLESCU**
- 8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU** (m. 8.08.1932, Slatina)
- 8 august 1987 – s-a născut, la Slatina, actrița **MĂDĂLINA GHENEA**
- 9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos-Argeș, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (n. 6. 08. 1912, Spineni)
- 10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (n. 11.04.1942, Corabia)
- 15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **MAURA PRIGOR**, pe numele adevărat **CORALIA COSTESCU**
- 15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, prozatorul și eseistul **SILVIU GORJAN**
- 16 august 1903 – s-a născut, la Braneț, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (m. 27.01.2000, Slatina)
- 16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul **FLORICEL SCARLAT** (m. 18.02.1975)
- 16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta – Dâmbovița, călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (n. 23.08.1913, Caracal)
- 16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (n. 9.02.1949, Dobrețu)
- 18 august 1896 – s-a născut, la București, muziciana și poeta **DOINA BUCUR**, pe numele adevărat **FLORICA E. IONESCU** (m. 24. 06. 1940, București)
- 20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta **LUCIA ENCHER-DUMITRU**
- 20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (n. 2.02.1902)
- 21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PREDA**
- 23 august 1916 – s-a născut, la Corabia, actorul **THEODOR DANETTI** (m. 16.01.2016, București)
- 23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul **VALI ORȚAN**
- 24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (m. 28.10.1897, Bobicești)
- 25 august 1927 – s-a născut la Oboga, artistul ceramist, **GRIGORE CIUNGULESCU** (m. 2. 10. 2008)
- 28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul, criticul literar, eseistul și semioticianul **MARIN MINCU** (m. 4.12.2009, București)
- 28 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul-cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (m. 16.08.1977, Mănăstire Viforâta – Dâmbovița)
- 30 august 1960 – s-a născut, la Bârlad, gazetarul, poetul și prozatorul **DUMITRU SÂRGHIE**
- 30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul **ȘERBAN MILCOVEANU** (n. 23.12.1911, Slatina)
- 31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABOYESCU** (m. 4.01.1971, București)

EMINESCU – INCORECT POLITIC

Teodor PRACSIU

Titlul cărții lui Theodor Codreanu (**Eminescu – incorect politic**, Editura Scara Print, București, 2014, 385 p.) nu conține un semn de întrebare dubitativ, ceea ce ne demonstrează că autorul a dorit în chip explicit să ajungă la cititorul virtual sensul propriu al termenilor. Ne-am luat noi mica libertate de a introduce între cuvintele titlului o linie de pauză, cu speranța că semnatarul volumului nu va vedea aici o lezare a dreptului de proprietate intelectuală. După propria-i mărturisire, criticul este la a zecea carte consacrată poetului național, ceea ce îl așază indubitabil – din perspectivă cantitativă și calitativă – între eminescologii reputați și prolifici.

În viziunea lui Theodor Codreanu, corectitudinea politică (political correctness) este – schematizând demonstrația – expresia unei ideologii de dreapta, care se pronunță ritos în favoarea globalizării, a ștergerii treptate a diferențierii naționale. Altfel spus, ținta este aceea a „uciderii” naționalului, ceea ce semnifică, în epilog, a veșteji patriotismul și a face anacronică iubirea de patrie. Propozițiile comentariului sunt peremptorii și atestă faptul că autorul nu mai are îndoieli în privința obiectivului final. Justițiar intransigent și inflexibil, Theodor Codreanu se luptă cu „globalizantii” de la noi, cu adepții fervenți ai corectitudinii politice, cei care – stranie coincidență! – fac valuri și din postura de detractori ai lui Eminescu: Horia Roman Patapievici, Ion Bogdan Lefter, Nicolae Manolescu, Zigu Ornea, Ioan Petru Culianu, Ioan Stanomir, Ioana Bot, Mihai Zamfir ș.a. De reținut o propoziție netedă cu valențe generalizatoare: „... Fanaticii corectitudinii politice domină azi construcția unității europene” (p. 17), care intră în rezonanță cu o frază la fel de categorică: „... tot

ce este național le stă în gât autorilor de utopii globaliste” (p. 6). De la primele pagini lectorul atent va fi frapat de dimensiunea polemică a cărții, coordonată definitorie a personalității criticului.

De ce este Eminescu incorect politic? Theodor Codreanu știe să fie sarcastic atunci când fixează bornele acestei teme de o importanță crucială pentru cultura națională. Dacă poetul demască fărădelegile clasei superpuse este incorect politic; dacă avertizează asupra pericolelor multiple ce pasc neamul nostru și cheamă spiritul lui Ștefan să ne apere (**Doina**) este incorect politic; dacă elogiază trecutul și pe înaintași (voievozi și răzeși) este

paseist, deci retrograd, deci incorect politic; dacă semnalează în publicistica-i incendiară abuzurile unor exponenți ai minoritarilor, este antisemit și xenofob, deci incorect politic; dacă demască impostura, minciuna, fariseismul, spiritul tranzacțional al funcționarilor statului este incorect politic; dacă ne avertizează asupra pericolelor ce ne pasc din partea imperiilor vecine (austro-ungar sau ruses) este incorect politic; dacă deplânge soarta Basarabiei și a României Mari – deci visează redesenarea granițelor naționale – este incorect politic.

După părerea lui Theodor Codreanu „există două proiecte de construire a Uniunii Europene: unul al națiunilor, în care să funcționeze calea naturală a logicii dinamice a contradictoriului (vezi Ștefan Lupașcu), unde **omogenul și eterogenul** să se afle în plină **stare T**, în semiactualizare și semipotențializare, iar al doilea este fundat pe ideologia **corectitudinii politice** în care, paradoxal, eterogenul (ca multiculturalism artificial) ar «omogeniza» Europa prin suprimarea diversităților naționale” (p. 17).

O bună parte a studiilor cuprinse în acest volum radiografiază atent starea și evoluția eminescologiei și înregistrează contribuțiile cu adevărat semnificative. „Un veritabil eveniment în eminescologie – scrie cu satisfacție Theodor Codreanu – l-a constituit, în anul centenar, apariția în seria „Români în istoria universală” (datorată Universității „Al. I. Cuza” din Iași) a volumului **Eminescu: Sens, timp și devenire istorică**, îngrijit de Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu (Iași, 1988 – anul de pe copertă, dar cartea s-a difuzat în 1989). În cele 1076 de pagini, se cuprind două secțiuni masive: o antologie a textelor eminesciene privind istoria și studii eminescologice, parte dintre ele retipăriri ale unor texte clasice, parte contribuții inedite, majoritatea remarcabile și ilustrând nivelul actual la care a ajuns exegeza operei acestui „uomo universale” al culturii românești (p. 47).

Era inevitabil ca Theodor Codreanu să evidențieze contribuția eminescologică a lui Edgar Papu, socotit – în sens simbolic – un

magistru al său, susținut cu o consecvență exemplară atât în viață, cât și în posteritate. Este așezat la locul cuvenit – eminent – Petru Creția, nu fără unele rezerve legitime. Un spațiu generos este acordat lui A.C. Cuza și studiului său consacrat romantismului eminescian. Theodor Codreanu socotește extraordinare două evenimente semnificative: publicarea celor 93 de scrisori inedite ale lui Eminescu adresate Veronicăi Micle (**Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit**, Editura Polirom, Iași, 2000) și cele două volume datorate lui A.C. Cuza (**Mihai Eminescu ca reprezentant al romantismului**, Editura Saeculum I.O., București, 2010). Exegeza, excepțională, a trecut aproape neobservată și autorul nostru constată cu amărăciune că două sunt cauzele tăcerii: pe de o parte, tirajul mic și fatalemente slaba circulație a cărții, pe de alta, prestigiul incomod al lui A.C. Cuza în fața „corectitudinii politice”. Romantismul eminescian este socotit „o culme a europenității și a românității ca biruință împotriva cadrului raționalist, cartezian al modernismului” (p. 138).

Theodor Codreanu are știința conexiunilor inter- și pluridisciplinare, știe să fie asociativ și disociativ, găsește mai întotdeauna formulările fericite și se mișcă dezinvolt printre concepte: **modernism, trans-modernism, postmodernism, naționalism, internaționalism, cosmopolitism, trans-naționalism** ș.a. Sunt puse în lumină coordonatele unei personalități irepetabile: Eminescu-gânditorul politic, Eminescu-filosoful, Eminescu și gândirea indiană, Eminescu și canonul occidental; o paralelă Eminescu și Brâncuși oferă sugestii fertile privind interferența inefabilă a poeziei cu sculptura. Punând în relație poetul național cu I.L. Caragiale, observă paradoxal: „Miracolul e că I.L. Caragiale este cea dintâi creație majoră a eminescianismului” (p. 23). Trebuie urmărite cu grijă firele acestei insolite ipoteze critice pentru a înțelege mai bine sistemul de gândire al autorului, întemeiat pe o asimilare riguroasă a surselor și a ideilor-cheie, spre a ajunge firesc,

fără nicio crispăre ostentativă ori tentativă de epatare, la adevărul vizat. Fidel unei perspective diacronice judicioase asupra eminescologiei, Theodor Codreanu schițează portretele spirituale ale unor cărturari de un devotament exemplar față de opera Luceafărului: George Munteanu, Aurelia Rusu, apreciată superlativ, formată la excepționala școală editologică a lui Perpessicius, Augustin Z.N. Pop, Dimitrie Vatamaniuc, Mihai Cimpoi, Rosa del Conte, N. Georgescu, Adrian Dinu Rachieru. Fiecare a venit în câmpul eminescologic cu „partituri” personalizate, expresie a spiritului creativ și a unui devotament împins la limitele omenescului (exemplul suprem de devoțiune și rigoare fiind Perpessicius). Iată o judecată critică sintetică edificatoare: „Intuițiile critice ale lui George Munteanu privitoare la **gnoseologia poetică** eminesciană se confirmă și în planul ontologiei poetice, lucru evidențiat de cercetări semnate de Constantin Noica, Ioana Em. Petrescu, Svetlana Paleologu-Matta, Mihai Cimpoi ș.a. Sunt, cred, suficiente probe pentru trăinicia și actualitatea scrierilor lui George Munteanu” (p. 246). Ori această tușă a portretului interior al Aureliei Rusu: „Într-o perioadă de diletantism, de confuzie a valorilor, de batjocură culturală, Aurelia Rusu vine cu rigoarea, finețea și justa cumpănă a judecăților, luminând calea adevăratei integrări spirituale europene a românilor. Eminescu avea suprema considerație pentru caractere. Aurelia Rusu este un mare caracter, în sens eminescian” (p. 252).

O paralelă fericită, Eminescu-Victor Teleucă (1932-2002), scriitor din Basarabia atât de dragă poetului nostru, odiseea editării lui Eminescu începând cu **ediția Maiorescu**, din 1883-1884 (cine și-ar fi închipuit că din aceasta lipsește o coală editorială, adică mai multe pagini tipărite, așa cum a demonstrat

editologul N. Georgescu?), **Mihai** sau **Mihail** Eminescu, nebunia poetului și numeroase alte idei și ipoteze îndrăznețe întregesc armonios arhitectura cărții.

Theodor Codreanu este indiscutabil un eminescolog eminent și dacă ar fi să concentrăm aici, în enunțuri aforistice, esența cărții am spune că ies în relief dimensiunea culturală, integratoare, dimensiunea pluridisciplinară și deopotrivă aceea polemică. Subliniez modernitatea discursului critic și civilitatea tonului, bogăția conexiunilor livrești și a referințelor, structura unitară a volumului – în pofida diversității tematice – componenta istorico-literară, rigoarea și acuratețea stilistică, înclinația către ironia subțire, câteodată acidă, vocația creației critice, în sens călinescian, temeritatea unor ipoteze ce n-ar tenta niciodată spiritele prudente și retractile (Eminescu ar fi creat în ultimii ani de viață, crede Theodor Codreanu, care a reiterat această idee, semn că nu apare drept o speculație spontană; apoi, conspirația antieminesciană care ar fi dus la asasinatul civil al poetului național, devenit incomod și periculos pentru unii contemporani, rolul mai degrabă nefast al lui Maiorescu după îmbolnăvirea iremediabilă din iunie 1883, ori ipoteza morții lui Ioan Petru Culianu în Statele Unite). Theodor Codreanu refuză cu obstinație improvizația facilă și seducătoare în favoarea argumentului riguros, sobru și convingător. Spectacolul discret al unei personalități critice se coroborează cu seriozitatea constantă a intelectualului polivalent.

Dacă – păstrând proporțiile – ar fi să-l așezăm în tradiția critică românească, am spune cu seninătatea pe care o dau certitudinile că Theodor Codreanu se află într-un câmp axiologic prestigios, delimitat de trei mari spirite: G. Ibrăileanu – Mihai Ralea – G. Călinescu. Q.e.d.!

Lidia LAZU

Vârful vârfului carierei mele

a fost ziua când
am cântat
printre uriașii Sequoia

m-am simțit atât de
iubită
ascultată
înțeleasă
protejată
foarte aproape de divinitate

încât și acum
de câte ori
închid ochii
mă simt în întregime acolo
simt chiar și aerul tare
și bun
pe care aș fi vrut să-l
împrăstii peste întreg Universul
ca el să respire și să fie
mai aproape de noi
și să aibă mai multă
putere de purificare

dar cel mai mult
simt o liniște
atât de adâncă
c-aș putea să nu mai fiu
și nici să nu știu.

1. Lipită stau

cu obrazul de coaja
unui copac viu
și cu ochii strânși
văd cerul de vară
așa de amănunțit
de parcă aș fi

în grădina din
spatele casei
unde m-am născut

2. De jur împrejur numai brazi

Stânci
Văiugi pline de spaime
Și noi așteptând
Să se limpezească apa
Din gropița făcută în fața izvorului

Se auzea numai zumzetul
Unor insecte
Un sec croncănit de corb
Sau o talangă de vacă

Și sfârâitul aerului proaspăt
Care părea
O fință blândă
Și protectoare
În lumina verii încinse
Din verdea Moțime

3. Vacanțele mele de vară

Petrecute la sortat strugurii
Cardinal
Pentru export
În fiecare lădiță împărțită în trei
Să se vadă numai boabele arămii
Mari și parfumate
Ca niște ochi în adorație

Iar acel șopron lung
Plin de femei mânuind foarfecele
Mi se părea un loc aparte
Unde cândva zeițele se pregăteau
De culcare
Și lăsau cerul întredeschis
Ca să le zărească muritorii
Și să le adore și mai tare

4. Clopotele catedralei

Răsună în piept
Și te fac ușor și ferice
De parcă ai plecat
Într-o călătorie fantastică
De unde speri să nu te mai întorci
Decât pentru a te pregăti
Pentru altă plecare

Zilele tale mărunte
Ți se par nu doar frumoase
Ci și peste măsură de bogate

Străbătute de fiorul divin
Și curățate
De orice răutate

5. Împreună cu mama

înotam în zăpadă
Străbăteam lunca
Pe unde nu cutezaseră
Nici păsările-n zbor

Căci viscolul mai răbufnea
Deasupra noastră

Mama cânta îngânat
Să-și facă un pic de curaj
Și asta îmi dădea o încredere oarbă
Și mă ajuta să deslușesc
În fuioarele de zăpadă
Aripi de îngeri

Și să simt în gură
Dumicatul de azimă
Înmuiat în vin roșu
Dătător de nădejde

6. Sub bolta viței de vie

Din cel mai bun soi
Ne adunam la masă
Cu mare înfrigurare
Cu gălăgie ca de recreație

Dar când tata împreuna mâinile
Tăceam subit –
Nu se mai auzeau decât
Zgomotele din curte
Și prin preajmă
Albinele lui Nenea

Și deși vorbele tatei
Erau clar spuse
cu o convingere anume
Eu nu mi le mai amintesc
Decât pe sărite

Aud însă vocea tatei
Și-i văd capul ușor aplecat
Într-o parte –
Ca și cum i-ar fi fost teamă
Să se prezinte nesmerit
în fața lui Dumnezeu

SIMEZELE FIINȚEI

„Cu cerul înstelat deasupra și legea morală în noi“, viețuim laolaltă „Oameni și șoareci“: cei dintâi alergând după iluzoriul Mâine, preocupați fiind de „concret“ și palpabil, neavând răgazul bucuriei de a privi „Dincolo de zare“, iar dacă privim, o facem din perspectivă meteorologică sau astronomică, poate din postură de îndrăgostiți.

Pe cine nu înfioară amintirea magicei clipe în care a descoperit curcubeul? Teribilă fascinație! O avalanșă de simțăminte, pe cât de personale, pe-atât de greu de descris în cuvinte.

ROGVAIV e un cântec cu inefabile note transpuse într-o superioară armonie, prin ale cărui arpegii viem.

Curcubeul, stindard al infinitului, flutură în înalt, arborat la catargul de la arcalui Dumnezeu. El (curcubeul) este zapisul legământului sfânt între Tatăl cel Veșnic și fiii mărginitelor zări.

Curcubeul este heraldicul semn prin care Marele Ctitor își înobilează zidirea; el este garant între Cer și pământ. Astfel a pecetluit Creatorul legământul cu Noe, cel ales ca plămadă întru primenirea aluatului Său:

„Și i-a grăit Dumnezeu lui Noe și fiilor săi care erau cu el, zicând: „Iată, eu închei legământul Meu cu voi, cu urmașii voștri de după voi și cu toate ființele vii care sunt cu voi, cu păsările, cu dobitoacele și cu toate fiarele pământului care sunt cu voi, cu toate câte au ieșit din corabie! (...) curcubeul Meu îl așez în nor ca să fie el semn al legământului dintre Mine și pământ (...) fi-va curcubeul Meu în nori și Eu îl voi vedea și-Mi voi aduce aminte de legământul veșnic dintre Mine și toată ființa vie din tot trupul care este pe pământ.“ (Facerea: 9/8-16)

Va fi fost acesta un legământ, tratat de „neagresiune“ între om și Dumnezeu, între Sus și Jos, între pământ și cer. Tratat pe care infatuatul om l-a încălcat în mod repetat, determinând astfel „ripostele“ Cosemnatarului, care seamănă mai degrabă a dojană paternă; contracarările Sale sunt, în fapt, torțe de veghe în noaptea tot mai vastă a minților noastre.

Liua SCARLAT

Și, parcă, mai mult ca oricând, omul zilelor noastre „doldora de cunoștințe“, după ce a eviscerat pământul cel răbdător și darnic, a purces să cuture spațiul (zic unii, în căutarea lui Dumnezeu) și, negăsindu-L, s-a întors pe pământ să-L creeze în laborator. Dar aceasta este o altă poveste...

Toți privim același curcubeu, spectrul lui ni se deschide în aceleași culori, dar nu în aceleași nuanțe. Consistența culorilor este imprimată de lumina din noi. De aceea: albastrul meu este diferit de albastrul tău, după cum intensitatea trăirilor noastre nu numai că nu este în același quantum, dar are și sisteme distincte de calcul.

Raportarea noastră la culori este, de fapt, una convențională: fiecare dintre noi suntem tributari fanteziei și cunoștințelor noastre.

Cine ar putea să descrie o culoare-esență? Esența culorilor, în unii este estompată, în alții vibrează laconic, pe alții îi definește. Incontestabil, există o conexiune ocultă între panoplia culorilor și trăirile noastre. Ne hrănim din culori, ele reverberează în noi. Pe șevaletul lumii ne îmbinăm, ne amestecăm: culori calde și reci, tonuri moi sau stridente, închipuind contururi apăsate sau vagi, amprentate de Sublimul Penel.

Ființa noastră este o sală ROGVAIV, pe ale cărei simeze stau siderale tablouri în perlate nuanțe. Din răstimp în răstimp, tablourile se schimbă; în fapt, noile pânze sunt doar niște retușuri.

Culorile noastre se pierd, se amestecă. Trec zile și nopți (uneori), timp în care, postați în fața unui tablou, îi „sorbim“ conținutul, pulsând în nuanțele lui. Transfuzia coloristică are euristici dar al prefacerii, aducând cu sine (uneori) vindecarea, adâncirea (alteori) a cicatricilor clipei.

Iată-ne împânziți de culori; suntem un mozaic-peisaj cu arabescuri, locuiți de culori schimbătoare, existăm traversați de cameleonice stări; ele creionează văzutul din noi. Esența culorii noastre este fortăreața intimului nostru. Asediați de nuanțele din afară, căutăm adăpost

în culori. Adăpostiți de verde, căpătăm echilibru, ne bucurăm de promisiunea unei bune recolte. Suntem parcă translați pe o mistică pânză: iată-ne frunze de dafin strămutat într-un chip de argilă.

Coborâm de pe pânză și, osteniți de atâta „verticalitate”, ne întoarcem cu fața la zid ca să plângem. Șiroaie de lacrimi inundă simezele; în ființa noastră se reiterează potopul. Ne ascundem în scobitura inimii; purtați de talazul speranței, acostăm lângă un câmp cu trifoi peste care zboară fluturii galbeni ce poartă pe aripi nectarul inocenței. Dintr-o ramă din lemn de salcâm ne strigă un bloc de desen; îl frunzărim cu privirea. Zeci de sori zâmbitori în nuanțe de ocră ne amintesc aritmetica simplă a cerului nostru de ieri, străjuit de sori galbeni și nori viorii.

Dintr-un ungher al lăuntrului ne cheamă mireasma dulceagă a pomului înțesat de sori din grădinile toamnei... Chipuri dragi ne privesc tăcute. Pe una din planșe stă scris cu litere rubinii cuvântul DOR. Purtați de o nouă aversă, ajungem în colțul zugrăvit în oranj și roșu. Pe o eșarfă de voal tronează cicatricea primei iubiri, flancată de tatuaje în roz, punctate cu emoții ciclam și o pleiadă de cercuri și linii: vermion, carmin și corai. În aer plutește o neliniște frustă; în jocul acesta de cercuri și linii a rămas un „ce” ne-nțeles, jocul acesta de linii și cercuri ne imprimă o bizară senzație ca și când ne-am afla la confluența dintre două spații.

Un evantai de lumină adie spre noi briza infinitelor mări. Ne afundăm în albastrul galactic. Suntem o astrală stridie ce poartă în ea o perlă ROGVAIV. Navigăm prin albăstrimile ființei, purtați de un cosmic talaz. Viețuim între flux și reflux; existența noastră este un șir de marea.

Acuarela unei sacre sclipiri descrie o negrăită chimie, inima noastră se colorează-n albastru.

Albastră fântână din care țâșnesc șuvoaiele roșii ale sângelui nostru, uneori rece, alteori fierbinte, cel mai adesea cald.

Albastru de gând primenit în albastru de inimă, distilat în albastru de rugă.

Îmbrăcăm roba inimii și îngenunchem sub simeze. Adierea albastră ne poartă spre o fantastică scară cu margini de liniște și fușcei indigo.

Urcăm, propulsați de un tremolo. Prin vocile firii îngână magnificul cântec: ROGVAIV, ROG-VAIV, murmură fibrele, măduva, capilarele noastre. Trăim o fabuloasă secundă în care violetul-CULOARE transcede prin VIOLET.

În sala de expoziție totul e violet. Unda unei vibrații ne dă de-nțeles că nu suntem singuri. Maestrul se preumblă printre simeze: înviorază pânzele, schimbă cadrele, le pune într-o nouă lumină. Prezența Maestrului adie liniște, o liniște viorie a cărei nuanță numai El știe să o potrivească. Efluvii de liniște se revarsă în noi, taina noastră este un mugur lila.

De oareunde, se propagă un zgomot. Ne ațintim privirea înspre trapeză și, ridicându-ne, ne depărtăm tiptil. Fiecareistolă este un pas, fiecare diastolă ne apropie de finișul excursului nostru printre simezele ființei. Ajunși afară, ne izbim de brun și de gri; lumea ne pare o tablă de șah (nu-nțelegem de ce), mereu și mereu în alb și în negru.

Pe această tablă, noi, piese albe sau negre, pendulăm, locuiți fiind de culori. Regi și nebuni ori neînsemnați pioni, lăsăm să se insinueze printre culorile firii minciuna și ura. Culorile își pierd strălucirea în amestecuri terne, în diluții fără contur: verdele devine verzui, galbenul – gălbui...

Pe simeze stau schițe anoste, o lumină cețoasă învăluie lumea. Oamenii împânzesc pământul, aidoma unor crochiuri într-o incomensurabilă galerie. Portrete suspendate pe zidul imaculat al universului, privim unii spre alții cu pupile dilatate și inimi de gutapercă prin ale căror membrane pătrunde, din ce în ce mai puțină culoare.

Culorile inimii ni se preling pe buze, limbajul nostru e din ce în ce mai plastic, ne adresăm unii altora prin vorbe fosforescente, în culori țipătoare. Cântecul-laitmotiv, ROGVAIV, sună tot mai distorsionat, notele sale rezonază în noi tot mai fals, părând a veni tot mai de departe. Dar: „ploaia care va veni/ le va potopi pe toate”. Ne vom înălța fruntea spre Cer și peste creștetul nostru din nou va flutura curcubeul. Ne vom îmbăia în culorile lui și epidermele noastre vor deveni MANTII DE CURCUBEU.

RUSALIILE – UN MOMENT IMPORTANT ÎN MARELE CICLU AL OBICEIURILOR DE PESTE AN

Claudia BALAȘ

Luna iunie, a solstițiului de vară, este marcată, pe teritoriul județului Olt, de evenimente importante din viața satului. Acum încep să se coacă primele cereale, apar primele fructe și vegetația ajunge la maturitate. Potrivit tradiției, pentru a nu periclita aceste bogății, locuitorii satelor țineau seama de anumite zile rânduite a fi respectate: Joile verzi sau Joile păzite, cuprinse în săptămâna a opta și a noua după Paște, Moșii de Ispas, Moșii de Vară, Duminica Mare, Rusaliile și Călușul, Lăsatul Secului de Sânpetru. În aceste zile nu se lucra nici la câmp, nici în casă, nu se făceau vrăji, deoarece era rău de grindină, de foc, de ploi mari și de înec, de trăsnet.

Vechea și frumoasa sărbătoare a Rusaliilor reprezintă un moment important în marele ciclu al obiceiurilor de peste an. După mai multe afirmații, numele Rusaliilor păstrează amintirea uneia dintre cele mai grandioase sărbători ale naturii. Pe plaiurile Traciei și ale Phrygiei, patria rozelor și a vinului, unde contrastele între anotimpuri erau atât de izbitoare, reîntoarcerea verii a fost celebrată cu un fast deosebit de populația tracă. Mulțimea cuprinsă de o adevărată nebunie a dansului, cu capetele împodobite cu flori, inunda grădinile și dumbrăvile înflorite și în sunetele muzicii și cântecelor, se învârtteau hore și alte dansuri bahice, care se transformau în adevărate orgii. Timpul cel mai potrivit pentru această serbare au fost zilele înfloririi rozelor, în mai sau iunie, când vegetația exuberantă atinge culmea dezvoltării sale, în zilele calde ale verii, când această pompă de flori va fi schimbată în curând în belșugul dătător de fructe. De la acest cult al rozelor a primit această serbare denumirea de Rosalia.

Cea mai importantă manifestare

periodică a himnozilor (cântăreți și dansatori de ode sacre la romani) era Rosalia sau cum i se mai spunea, Rosaria, care avea loc în zilele de 24-26 mai, numită și sărbătoarea trandafirilor. Atunci, la fel ca și cu alte ocazii, himnozii (cântăreți) intonau imnuri sau alte cântări specifice zilei, dar și cântece și dansuri de preamărire în cinstea celui care îi plătea. Cele mai vechi documente pomenesc pentru prima oară de serbarea Rosaliei în regiunea Lucaniei, pe timpul împăratului roman Domițian, iar ceva mai târziu, în Asia Mică, la Pergamon, în timpul lui Hadrianus. Rosalia histriană, menționată prima dată în anul 138 p. Hr. este ulterioară cu mult celei de pe meleagurile macedoniene. Din încheierea „Sfatului bătrânilor” din Histria, reiese că era o sărbătoare de frunte a orașului, iar mulțimea pietrelor funerare și alte mărturii arheologice întăresc că ea era foarte iubită de populațiile vechii Dacii.

Sărbătoarea Rosaliei, ce coboară din lumea antică, a devenit pe plaiul nostru românesc sărbătoarea Rusaliilor. Această sărbătoare în care partea cea mai importantă o constituie dansul și muzica poate fi urmărită documentar până în veacul al XI-lea.

Prin asimilarea sărbătorii în creștinism, practicile orgiace au fost abandonate, iar simbolica ceremonială s-a transformat în sărbătoarea Pogorării Duhului Sfânt. Urmele acestui cult de origine tracică au fost păstrate chiar și de către biserica catolică, sub denumirea de *pascha rosata*, *domenica de rosae* etc.

După calendarul creștin, Rusaliile se serbează în a 50-a zi de la Paște. Perioada Rusaliilor, care durează aproximativ o săptămână, este o perioadă a timpului ritual, în care morții și spiritele malefice devin periculoase și active. Era timpul în care se făcea curățenie în gospodării și

în case după o iarnă lungă, se schimba vremea, se înceta lucrul la câmp, apăreau primele fructe și legume de primăvară. În sfârșit, intrau temporar în funcțiune o serie de tabuuri: nimeni nu lucra la câmp sau cu animalele, nimeni nu spăla. Cel ce încălca aceste interdicții se putea îmbolnăvi, era „luat în Căluș”. Preventiv, pentru îmbunarea morților, se făceau pomeni cu vase de lut, în care se puneau mâncare gătită, pâine, fructe, castraveți, vin, rachiu, flori și lumânări aprinse, se stropeau și se aranjau mormintele, se boceau morții. Din „trufandalele” care se împărțeau, membrii familiei nu aveau voie să mămânce înainte de a se da de pomană.

Pe întreg teritoriul județului Olt se obișnuiește ca, în această zi, bisericile să se împodobească cu crengi verzi de tei, nuc, pelin și buchete multicolore de flori, pentru a fi slujite. După slujbă plantele care astfel au căpătat puteri tămăduitoare, erau duse acasă, pentru a fi puse la grajdul animalelor, la cuibul păsărilor, pe la magazii, pentru a le păzi de duhurile rele. O parte din plante se păstra pentru a fi folosită în timpul anului în caz de boală, sub formă de pulbere pentru ceai sau pentru afumat. Cu această ocazie, în unele sate și comune ale județului - Milcov, Proroci, Ipotești și în satele din Câmpia Boianului - la mormintele împodobite cu flori și frunze de nuc și de tei, preotul oficiază o mică slujbă după care li se dă de pomană celor morți. În Duminica Rusaliilor sau Duminica Mare, la morminte se împart fructe (fragi, cireșe, vișine), colarez (făcut din lapte, făină și zahăr), colaci, dulciuri. Acest cult al morților ne dovedește că cei vii nu uitau la celebrarea Rusaliilor pe cei morți, ale căror suflete, după credința celor mai multe popoare antice și moderne, reînviu cu renașterea naturii și ele. Morții ieșiți din morminte la Joimari trebuiau să se întoarcă în această zi de unde au venit.

În satele din Câmpia Boianului se obișnuia ca străchini cu colarez să fie așezate pe masă, în curte, și erau chemați să mănânce vecinii sau cei ce treceau pe stradă. Într-o găleată se fierbea apă în care se puneau frunze de nuc și pelin și cu această apă erau spălați pe picioare toți copiii invitați să mănânce. Aceștia erau așezați cu picioarele pe o bucată de lână nespălată,

cu credința că cine stă cu tălpile pe usuc, nu va avea călcâiele crăpate. După ce mâncau cu toții colarez, la plecare, unul dintre ei primea un „codru” de săpun și lâna pe care a stat cu picioarele. Cei mai înstăriți aveau obiceiul să dea de pomană și o „mieluță”, pentru a avea noroc de oi. Tot atunci, se făcea și prima pomană din laptele oilor. Pentru morții tineri se dădeau de pomană și trandafiri.

Din vechile ritualuri păgâne, s-au menținut doar cele cu valoare apotropaică, privind îndepărtarea duhurilor rele ale Rusaliilor de casă și de familie.

Despre Rusalii, românii credeau că sunt spirite feminine ale morților care apar noaptea înainte de cântatul cocoșilor, în perioada cuprinsă între Paște și Rusalii. După ce au părăsit mormintele la Joimari și au petrecut Paștele cu cei vii, Rusaliile refuză să se mai întoarcă la lăcașele lor subpământene. Acestor spirite femeiești, pentru a fi îmbunate, li se dau nume eufemistice (Frumoasele, Ielele, Dânsule etc.), și li se împart pomeni abundente la Moșii de Vară (sâmbăta Rusaliilor) sau la Duminica Rusaliilor (Duminica Mare). Se crede că sunt bătrâne și urâte, duhuri rele care umblă în cete fără soț. Locuiesc prin păduri, pe lângă fântâni, pe lângă case. D. Cantemir le înfățișează ca pe niște „neveste de văzduh” care, îndrăgindu-se de feciori, îi „damblagesc”.

Însoțite de lăutari, joacă pe verdeață și se prind în horă neîncheiată, întind mese pe iarbă,

beau, petrec și chiuie. Rotocoalele de iarbă mai închisă, ce se găsesc pe câmpuri, se credea că sunt urma dansului lor. Locul pe care au jucat este primejdios. Cine le-a văzut jucând și trădează acest lucru, amuțește. Pedepsesc oamenii făcători de rele, pe cei care nu le respectă zilele, prin ologire, surzire sau orbire. Ele iau puterea oamenilor care dorm pe lângă izvoare, păduri sau prin locuri umede și reci.

În săptămâna Rusaliilor, de frica lor, nu lucrează nimeni. Deosebit de puternice sunt în zilele care le sunt dedicate, în Calendarul popular: săptămâna Rusaliilor, Tudorusaliile sau Stratul de Rusalii. Sunt înarmate cu tot felul de unelte tăioase, spre a pedepsi pe cei care lucrează în aceste zile.

Mărturii mai vechi ale unor cărturari de țară indică nume de oameni, „luați de rusalii” și care n-au scăpat prin jocurile cu caracter de vindecare ale călușarilor, prin intrarea suferindului în hora călușului sau sărirea bolnavului întins pe pământ de călușari, prin descântece de Rusalii sau cetanii la mănăstiri.

Pentru a se feri de aceste spirite rele, în săptămâna Rusaliilor oamenii purtau asupra lor

usturoi sau pelin. Contra Rusaliilor sau Ielelor, sătenii se mai apărau purtând și alte plante: leuștean, odolean, avrămeasă, cu credința că mirosul puternic le îndepărtează. Interdicțiile practicate de a nu se lucra în săptămâna Rusaliilor și de a nu dormi peste zi urmăresc același lucru.

Tot în legătură cu Rusaliile se credea că ele cunosc plante vindecătoare, iar aceste ierburi lecuitoare le-au răpit împărăția din lume. Se mai spune că mușetelul cules în săptămâna Rusaliilor are puteri curative maxime.

În legătură cu aceste credințe despre Rusalii s-au dezvoltat o seamă de obiceiuri, pe de o parte în strânsă legătură cu cultul acestor ființe, iar pe de altă parte cu serbările de primăvară și de vară. Dublul caracter al acestor obiceiuri ne face să presupunem un strâns raport între serbările de primăvară și cultul acestor ființe. În seria acestor obiceiuri intră în primul rând jocul călușarilor noștri.

În cadrul datinilor și credințelor cuprinse în Calendarul Popular, Rusaliile și Drăgaica sunt sărbători ale solstițiului de vară, marcând momentul pârguirii recoltelor și încheierea perioadei de dezvoltare a vegetației.

În sotto voce

DE LA SINE

George Nina ELIAN

Nicio tristețe. Nicio remușcare. Niciun regret.

Toate se sting de la sine. Mute. Fără o lacrimă. Ca-n cea mai firească dintre morți. Ca-n cea mai simplă dintre fericiri.

Cu toate astea, aveți dreptate: e-atât de inestetic să mori... Și-atât de plictisitor... Pentru ceilalți – mai ales.

... Dar atât de natural...

SĂ NU LE SPUI LOR (urmare din numărul trecut)

Dumitru BĂLUȚĂ

Tabloul 3

Un cabinet vast. Pe fundal se conturează stema Imperiului Rus de la mijlocul secolului XIX. Mai în față, o masă de birou cu fotoliu masiv, iar în spate – o etajeră cu cărți voluminoase. De o parte și de alta a mesei, scaune pentru vizitatori. Dinaintea mesei, față în față, stau și discută Skutarov, care poartă uniformă de funcționar de stat, și Azarov, în pelerină și joben și cu nedespărțita sa trusă.

Skutarov: Vai de mine, să mă fi anunțat din timp, că te primeam cum se cuvine.

Azarov: Nu-ți fă griji, amice. Am intrat doar pentru câteva clipe, numai ca să-ți spun că mâine plec într-o incursiune la Cetatea Albă, cum o mai conspirați voi, Akkerman.

Skutarov: Chiar așa, cercetaș? (Râd cu poftă ambii). Permite-mi să te întreb serios: cu ce scop acum, la sfârșit de toamnă, când iată-iată vor porni ploile?

Azarov: Nu am vrut să-mi divulg planurile, încă niște vise, dar ție o să-ți spun. Merg să dau de urmele lui Ovidiu și să scriu ceva...

Skutarov: Lev, tu ai rămas același student neastâmpărat. Să-l cauți pe Ovidiu la Akkerman!

Azarov: Da, având ocazia să-și spele gleznele pe țărmul Mării Negre, o fi ajuns până la gura Nistrului.

Skutarov: Nicio îndoială. O să dai de o localitate care și până astăzi îi poartă numele – Ovidiopol.

Azarov: Chiar așa? Reține: anticul poet a fost exilat ca și mine...

Skutarov și Azarov iarăși râd. Intră fără zgomot, ca o pisică, Andronachi. Poartă paric și vestimentație elegantă, fără semne de rang administrativ. Arată bătrân, dar încă abil în mișcări. Se apropie de Skutarov și îi șoptește ceva îndelung la ureche.

Skutarov: (devenind deodată foarte serios) Andronachi, asta trebuie să execut neapărat eu?

Andronachi: E ordinul Excelenței Sale Guvernatorului.

Skutarov: (puțin necăjit) Da, da... Am înțeles.

Azarov: (văzând că Andronachi e gata să se retragă)

Nu mă mai recunoști, domnule Andronachi? Mie nu-mi spui nimic?

Andronachi: (prefăcut) O, Lev Rostislavovici, vestitul nostru poet! Te salut și te îmbrățișez cu deosebită amicitie. Nu te supăra pe bătrânul Andronachi, îi joacă feste vederea.

Skutarov: Andronachi, să-i aduci pe petiționari, dar nu înainte de a verifica dacă au petiția scrisă. (După ce Andronachi iese, către Azarov.) Lev, te rog să mai zăbovești puțin. Ia vezi la etajeră, am făcut rost de o enciclopedie extraordinară. O găsești pe raft.

Azarov: (merge la etajeră) Dacă zici tu că n-o să deranjez...

Skutarov: Niciun deranj. Ba chiar te invit ca astă-seară să iei cina cu noi, în familie. Sofia Sergheevna, soția mea, adoră poeziile tale. Îi amintesc de Sankt Petersburgul ei natal.

Azarov: Mulțumesc, amice. Ești foarte generos. Sper că și domnișoara Katerina mă place.

Skutarov: (mișcat) Lev, Katya e încă o copilă!

Azarov: (râde) Stai liniștit, doar am glumit.

Skutarov trece la masa de birou. Andronachi îi introduce în cabinet pe Nichifor Scutaru și Mihai Șoimaru, le arată două scaune mai îndepărtate de masă ca să ia loc, apoi se retrage. Nichifor este îmbrăcat în straie țărănești de sărbători, iar Șoimaru în haine de intelectual provincial și poartă un fel de raniță plină cu hârtii. Ambii se salută cu plecăciuni respectuoase. Șoimaru se așază, iar Nichifor rămâne să stea în spatele scaunului.

Skutarov: În linii generale sunt informat despre revoltele ce au loc la Tigheci, dar ia să vedem ce formulări concrete aveți și care vă sunt argumentările.

Șoimaru: (scoate din raniță o foaie mare de hârtie și o prezintă politico) Pofțiți de luați cunoștință, gaspadin consilier.

Skutarov: (după ce a trecut cu ochii petiția) Mda, deci, vi se impune limba rusă în biserică și școală.

Nichifor: (încurajat) Chiar așa! (Către Șoimaru.) Iaca vezi? Ți-am spus că ține la obârșie.

Skutarov: (sec) Mizerabil, mizerabil... Cine a scris petiția?

Nichifor: Cine putea s-o scrie, dacă nu domnul învățător Mihai Șoimaru?

Șoimaru: (tulburat) Adevărat, gaspadin... Adică, bătrânii satului au chibzuit, iar eu am scris. Iată, nea' Nichifor, starosta obștii, este de față.

Nichifor: (zâmbind cu blândețe) Mai îndrăzneț, dom'le învățător. Să-i zici Tudor ca și tot Tigheciul, cum l-au botezat părinții. Nu-i așa, Tudore?

Skutarov: (face o mină gravă, se ridică și vorbește răspicat) Feodor Ivanovici Skutarov, consilier-secund al Guvernatorului Basarabiei.

Nichifor: (uimit) Tudore, nepoate, cum vine asta: Feodor Ivanovici?! Adică al lui Ion... Cum așa, Skutarov... Tot neamul nostru s-a numit și se numește Scutaru, iar tu... Văleleu, dacă ar auzi frate-meu din mormânt!...

Skutarov: (plimbându-se agitat prin cabinet) Eu sunt în exercițiu de serviciu... E bine că ați scris petiția în limba rusă, pe înțelesul tuturor, dar greșelile!... Tu, învățătorule...

Șoimaru: Mă numesc Șoimaru, gaspadin consilier.

Skutarov: Da, Șoimar Mihail... După cum se vede, ai fost școlit peste Prut, la Iași, că nu stăpânești bine limba rusă... Acum mă gândesc: cum să-i prezint Guvernatorului o scriitură cu atâtea greșeli!

Nichifor: (povățuitor) Da' tu, Tudore... Of, că nu mi se dă limba... Feodor Ivanovici, fă-te că ai uitat să dai jalba noastră Guvernatorului și fă tu singur ce trebuie făcut că, după cum văd eu, ai destulă putere. Suntem de-ai noștri...

Skutarov: Ei bine, am luat cunoștință de cerințele voastre, dar nu înțeleg de ce vă împotriviți cu atâtea înverșunare ca în școală și biserică limba locală să fie înlocuită cu limba rusă... La urma urmelor, este limba statului și trebuie să aibă circulație liberă în toată obștea. Ba este vorbită pe tot întinsul Imperiului, chiar și peste hotare, iar voi nici măcar n-o cunoașteți. Până unde o să ajungeți? (Văzând că Nichifor și Șoimaru dau semne de nedumerire.) Apropo, voi credeți că mie mi-a fost ușor să fac universitatea la Sankt Petersburg cu rusa mea de atunci doar aproximativă? (Arată spre Azarov care este preocupat cu cărțile de pe raft.) Domnul

este fostul meu coleg de facultate Lev Azarov, etnic rus. Să spună dânsul câtă muncă a depus pentru a mă învăța limba rusă, ca să pot însuși și eu științele...

Azarov: Da, pot să confirm. Adevărat, s-a produs un asemenea fapt, dar în afara istoriei. (Se apropie fără grabă și se așază în fața vizitatorilor.) Amicul meu puțin exagerează. Nu a fost numai munca mea, ci și sânguința domniei sale. La drept vorbind, noi unul pe altul ne-am instruit încât am învățat și eu de la el limba română. (Cu un gest teatral.) Dumnezeuule, cine ar fi crezut atunci că necruțătorul meu destin mă va aduce și pe meleagul moldav! Iată că acum îmi prinde bine. (Drept dovadă, recită cu patos.) „Pe-un picior de plai,/ Pe-o gură de rai/ Iată vin în cale,/ Se cobor la vale/ Trei turme de miei/ Cu trei ciobănei...” Ei cum, mă descurc cu limba voastră? Dar balada ați recunoscut-o? E Miorița! Am auzit-o chiar deunăzi la o stână din Dealul Schinoasei. Mi-a spus-o cu multă dragoste un baci bătrân. Zicea că dânsul se trage din oierii cândva coborâți din munții Vrancei, dar de unde vine balada – că tot din Vrancea, că a compus-o cineva pe meleagurile basarabene, nici strămoșii lui n-au știut. E tare veche.

Skutarov: (sec) Ei bine, prietene...

Azarov: (pasionat) Aoleu, mamă, ce dramatism zace în această... Cum să-i spun? Comoară inestimabilă a voastră. Nu sunt niște simple versuri, ci ca și preziceri... (De astă dată recită, meditativ.) „Iar tu de omor/ Să nu le spui lor./ Să le spui curat/ Că m-am însurat/ Cu-o mândră crăiasă.../ Că la nunta mea/ A căzut o stea...”

Skutarov: (nerăbdător) Da, da, foarte frumoasă baladă, dar să o lăsăm pe mai târziu... (Arată spre vizitatori.) Lev, oamenii ăștia au venit cu o petiție și...

Nichifor: Asta voiam să zic și eu, că nu de flori de cuc am mânat caii până la Chișinău.

Azarov: arătându-se neglijat, pleacă înapoi la raftul cu cărți.

Skutarov: Despre limba rusă vorbeam... Cum vreți voi să vă integrați în viața socială a țării? Copiii cresc, trebuie să-și satisfacă serviciul militar sau să urmeze universități... În toată Basarabia școlile, biserica au trecut demult la limba rusă, potrivit reformelor obligatorii, numai voi trageți pisica de

coadă. Treziți-vă, afară e deja anul o mie opt sute cincizeci și...

Nichifor: (aprinș) Păi, nimeni nu este contra limbii ruse. Noi, la o adică, și țarului îi vom scrie în limba rusă, așa cum ai văzut că izbutim, dar să fim lăsați în obiceiurile noastre, să nu ne smulgă ce este al nostru din moși-strămoși, că fără limba mamei...

Șoimaru: (înviorat) Noi deținem acte doveditoare prin care ni s-a permis încă de către primul Guvernator al Basarabiei, contele Scarlat Sturdza, să deschidem școală cu predare în limba română. (Scoate din raniță câteva suluri de hârtii pe care, desfăcându-le, le așterne pe masă.) Vă rog, priviți aici: dispoziția Guvernatorului referitor la școală, mai multe gramote din partea Departamentului Învățământului...

Nichifor: Tocma voiam să spun că acolo scrie și despre tine, Tudore... Of, că limba asta a mea parcă ar avea oase! Feodor Ivanovici... Iaca, ți-am luat vorba din gură, dom'le învățător.

Șoimaru: (continuă) Acte duhovnicești, prin care însuși Înaltpreasfințitul Mitropolit al Basarabiei, Gavriil Bănulescu-Bodoni, a binecuvântat ținerea tuturor serviciilor bisericești în limba română...

Skutarov: (iritat) Ce tot limba română, limba română!... Cu revoluțiile astea evropene unora li s-au înferbântat mințile încât nu se mai poate... Știți voi că toate popoarele creștine scriu cu grafie slavonă, chiar și cei din principatele din vecinătate, care se vor a fi români? Scrisul latin aparține catolicilor. Să ne convertim și noi la catolicism?!

Nichifor: Lasă că pe cei ce merg la biserică mai puțin îi interesează cu ce fel de buchii scrie preotul. Ei vor să asculte slujba bisericească în limba lor de acasă și nu...

Șoimaru: De ce nu doriți să cercetați documentele noastre? (Mai scoate din raniță câteva file.) Aș fi vrut să vă mai arăt ceva, tot probe în cauza noastră dreaptă. De ce nu binevoiți...

Skutarov: (se așază la birou, trece fugitiv cu privirea actele) Hârtiile voastre sunt învechite. Cei de le-au semnat demult sunt și ei oale și ulcioare.

Șoimaru: (sare în picioare agitat) Învechite?! Toate sunt bazate pe Regulamentul privind instituirea administrației Basarabiei, din 1812...

Skutarov: Acel Regulament a fost provizoriu. A mai urmat Așezământul... Ehe, câte alte

regulamente privind reformele de integrare deplină a Basarabiei în sistemul statului rus. Slavă Domnului, s-au scurs mai mult de patru decenii. (Se ridică și el, dând de înțeles că audiența s-a încheiat, cu ton sec.) Îmi pare rău, eu nu mai am ce să vă spun.

Nichifor: Dom'le învățător, hai să plecăm de aici. Strânge hrisoavele și să mergem acasă. Dumnezeu e mare și ne va îndruma ce să facem mai departe.

Șoimaru: (strânge de pe masă documentele, verifică dacă sunt toate și le pune în raniță) Gaspadin Skutarov, mulțumim că ne-ați primit și...

Skutarov: (amenințător) Șoimaru, mergi prea departe. Fii atent că legile statului nu iartă.

Nichifor: Da' eu, măi Tudore, unchiul tău Nichifor Scutaru, iaca ce voiam să-ți mai spun. Să nu mai dai cumva pe la morții noștri cu Sku-ta-rov aista al tău, că, nu de alta, dar o să rădă de ei tot cimitirul. Intră fără zgomot Andronachi.

Andronachi: (servil) Sunt prezent.

Skutarov: Să însoțești vizitatorii spre ieșire. Ai grijă să nu încurce ușile.

Andronachi: Am înțeles. (Către Nichifor și Șoimaru.) Stimați vizitatori, rog să mă urmați.

Șoimaru și Nichifor pleacă conduși de Andronachi. Skutarov iese de după masă și din nou pornește agitat prin birou.

Azarov: Ei, Fedea, ești mulțumit?

Skutarov: (după pauză tensionată) Pentru ce să fiu mulțumit?

Azarov: Cum ți-ai primit copământeni.

Skutarov: (iritat) Lev, lasă-mă și tu!...

Azarov: Eu te las, dar nu te vor lăsa ei. Nu-ți vor ierta aceasta niciodată.

Skutarov: Sfatul meu ar fi să nu te amesteci...

Azarov: Stai liniștit că nu e treaba mea, dar libertatea conștiinței îmi permite să spun ceea ce gândesc.

Skutarov: Și ce trebuia să fac?!

Azarov: Nu știu, nu mă pricep la rânduielile voastre cancelaristice, dar i-ai dat afară.

Skutarov: (sever) Fii liniștit, vor reveni. În altă parte n-au unde să meargă. Eu doresc să-i ajut, să-i luminez, dar rânza lor răzeșească...

Azarov: (insistă) Dacă problema lor nu ține de competențele tale, ai putea să pui un cuvânt pe lângă Guvernator...

Skutarov: (alarmat) Lev, îți dai seama ce vorbești?! Cum, adică, să meargă Guvernatorul contra legislației în vigoare privind reformele...

Azarov: Dar nu cumva legile voastre fac o politică crasă, prin care se urmărește ca un grup etnic, cum sunt moldovenii ăștia ruși cu sila de Patria lor, să-și piardă caracterele naționale? În curând voi face anul de când mă aflu la voi și am reținut că ceea ce se uneltește în Basarabia este curat deznaționalizare...

Skutarov: (sever) Domnule Lev Azarov, ajunge!... Gata, ai dat peste limită! (După o pauză tensionată.) Lev, toată lumea te cunoaște de poet neîntrecut, liber cugetător, dar și rebel...

Azarov: Nu rebel, ci cu idei democratice, motiv pentru care însuși Țarul a cuvântat să fiu recrutat și trimis în Caucaz la război cu cecenii. Adevărat, am făcut război, dar am împușcat cu pana. Încă multă vreme cecenii vor purta din gură în gură poeziile mele, pentru că despre duhul lor liber și semeț am scris.

Skutarov: Tu te joci cu focul.

Azarov: Mă joc, Fedea, pentru că așa îmi place. De aia și sunt acum în al doilea exil.

Skutarov: Îmi este teamă că, după cum și pe aici dai frâu liber gurii tale sparte, ai putea să ajungi chiar în Siberia.

Azarov: (amuzat) Vai, m-ai speriat! În Siberia sunt fabricile lui taică-meu. Poate mă voi face și eu explorator de aur sau....

Intră vertiginoasă Ecaterina.

Ecaterina: (către Azarov) Iată unde-mi ești, pezevenchiule! Eu trimit gonași pe la toate cârciumile Chișinăului, iar tu... Papa, papa¹, de ce oploșești aici pe acest trădător?! (Se aruncă mânioasă la Azarov și încearcă să-i dea palme peste față, însă acesta o prinde strâns de mijloc și o sărută distrat.) Lasă-mă, nu te mai atinge de mine!

Skutarov: (surprins) Katya, ce faci?! Ce s-a întâmplat, fetița mea?

Ecaterina: (către Azarov) Tu, tu... Ce ai căutat aseară la văduva Mârzoaia? I-ai mirosit fusta, da?

Azarov: Katerina, calmează-te. Să ne lămurim... Nu se poate...

Ecaterina: Să mă calmez! Uită-te în ochii mei și spune că nu mă minți!

1 Tată, tată (rus.)

Azarov: (amuzat) Eu să te mint?! De ce să te mint, îți spun adevărul, pe crucea mea! (Se prefăce serios.) Da, am fost aseară la Mârzoaia, dar am mers să-mi iau bastonul.

Ecaterina: (neîncrezută) Să-ți iei bastonul?

Azarov: Da, îl uitasem la ea.

Ecaterina: Când îl uitaseși?

Azarov: Ei, când... Cu o seară mai înainte.

Ecaterina: Cu o seară mai... Și l-ai luat? (Caută cu privirea în jur.) Unde ți-i acum bastonul?

Azarov: Unde, unde... Ți-am spus că l-am uitat la Mârzoaia.

Ecaterina: Cum, adică, din nou l-ai uitat?! Papa, papa, alungă-l pe tipul ăsta înapoi de unde a venit, la Sankt Petersburgul lui.

Azarov: O, ce mai tânjește măicuța mea după fiul răătăcitor, curvar bătrân ce este. Dar să știi că nu voi pleca decât cu hulubița Katerina.

Ecaterina: (măgulită) Cu mine? La Sankt Petersburg? Și ne vom plimba cu barca pe Neva în nopțile albe? (Se aruncă în brațele lui Azarov care îi spune ceva la ureche.) Ah, Levi!... Mon amour²!

Azarov: (jucând cuvintele) Liubliu tolyko tebea³, Katerina.

Ecaterina: Da, da, da... Levi, să mergem chiar acum! (Pornesc ambii spre ieșire. Azarov își culege din mers trusa de pe scaun. Ea se întoarce brusc și îl sărută pe Skutarov pe obraz.) Papa, papa, bucură-te, în curând o să devii bunic!

Skutarov: (surprins, dar și amărât) O, Dumnezeuule! Katya, ce fel de vorbe sunt astea?!

Azarov: Amice, să nu mă aștepți la cină. În astă seară voi fi ocupat.

Azarov și Ecaterina pleacă. Skutarov, marcat profund de cele întâmplare, se lasă greoi pe scaun, cutremurat de un plâns lăuntric. Scena se întuneacă.

Cortina

2 Dragostea mea (fr.).

3 Te iubesc numai pe tine (rus.)

Nicolae Petre VRÂNCEANU

Cocoșul întâmpinând soarele

Motto:

„Pământule, dă-mi aripi:
Săgeată vreau să fiu să spintec
Nemărginirea”
(Lucian Blaga: „Vreau să joc!”)

Cântecul lui urcă spre cer
treptele suferinței și ale mântuirii.
De pe cumpăna dintre noapte și zi,
cocoșul întâmpină lumina soarelui
după ce a fost vestitor
al ceasului trădării
lui Petru, apostolul,
cel rătăcit în
întunericul groazei.
Cântecul înalt va fi apoi semnul
trezirii făpturilor
într-o nouă zi,
într-o altă încolțire
a speranței.
Abia în ceasul al doisprezecelea,
va deveni suspendare în spațiu
a sunetului pur,
lansat din Montparnasse
spre alinarea sufletelor noastre.
Lemnul și piatra au început să cânte
vestind o altă istorie!...

Coapsa

Motto:

Luai pildă pentru trunchi de la urcioare.
Și dacă-n sânii și șold a-ntârziat
Mâna-mi aprinsă, eu sunt vinovat
Că n-am oprit statuia-n cingătoare.
(Tudor Arghezi - „Jignire”)

Pudic dezvăluie blocul de marmură
mireasma torsului matern, pântecul
cu lumină de strugure,
blânda izvorâre a zidirii
dumnezeiești a Evei,

naștere a ideii
din haosul primordial,
a formei din inform,
a purității
din întunecimea păcatului.
Recele emană adiere carnală,
noblețea gândului stinge
pâlpăirea ascunsă a dorinței.
Din pântecul de piatră
al lumii pieritoare,
Demiurgul ne-a revelat
perfectiunea ascunsă în sine.

Cap de copil

Motto:

Când nu mai suntem copii,
Suntem deja morți.
(C. Brâncuși)

Acel copil
cu capul mare și gâtul subțire
a alergat desculț
prin iarba mătăsoasă,
ori în praful cald
al drumului de țară.
Cred că a cutreierat
câmpurile, via și pădurile

ars de soarele și de vântul de vară.
 Poate s-a cățarat în pomi
 să culeagă prune și mere și nuci
 aducându-le-n sân,
 ori a gustat lumina dulce
 a strugurilor cu carnea catifelată.
 Deocamdată el tace
 uimit de existența luminii,
 de propria existență.
 Tăcerea lui este tăcerea cioplitorului,
 a demiurgului care poruncește ca un rege
 metalului, lemnului, pietrei
 să-și desferece tainele,
 care pune truda lui de Sisif
 în slujba revelării inocenței pierdute.

Sărutul

Motto:

*Femeie răspândită-n mine
 Ca o mireasmă-ntr-o pădure.
 (T. Argezi – „Psalmul de taină”)*

Unire sacră pentru clipa înfăpturii,
 fragilă și curată-mbrățișare,
 Adam și Eva,
 iertați întru Hristos,
 căci El și Ea sunt una,
 cum turnarea pietrei
 în arderea iubirilor-tipar.
 Uitând de sine,
 piatra androgină
 a revelat prin daltă omenirii
 deplina bucurie a trăirii,
 când cifra doi se contopește-n unu,
 când Yin și Yang
 își caută nuntirea în
 marele, stăpânitorul Eros.
 Îmbrățișarea-i tainică uitare
 a Eului vieții călătoare
 în vămile înaltelor Nirvane.
 „Ce minune că ești,
 Ce-ntâmplare că sunt”,
 din stâncă aud murmurând
 izvoarele nașterii,
 Cântarea Cântărilor înflorită în piatră
 prin *aredere de tot*.

Masa

Motto:

*Îmi pare
 că stropi de liniște îmi curg în vine,
 nu de sânge.
 (L. Blaga: „Gorunul”)*

Masivă piatra iese din pământ,
 împinsă de neștiute forțe telurice -
 străvechi altar de jertfă,
 roată a veșniciei mișcată de ape curgătoare
 la moara măcinării timpului.
 Masa ni se oferă
 pentru reculegere, pentru pomenire
 și rugă de sprijin, pentru mulțumire
 adusă Domnului.
 Este masa rotundă de lemn,
 la care se aduna familia
 pentru a gusta pâinea proaspătă
 ori aurul aburind al mălaiului,
 laptele înpumat din
 înflorata strachină de pământ...
 În jurul mesei am învățat
 împăcarea cu lumea și
 cu noi înșine,
 cum se zidește temelia de liniște
 a casei sufletului nostru,
 cumpătarea așezării întru ființă.
 Scaunele – clepsidre cu nisip din apa Jiului –
 suntem noi, așezați pe pământ, 101
 lăsând râul vremii să curgă
 prin întreaga-ne făptură,
 ele amintesc de cei doisprezece apostoli
 ascultând glasul Mântuitorului
 la Cina Cea de Taină
 oferindu-le trupul și sângele său
 iar masa, de mărturia lor despre lespedea
 Sfântului Mormânt al Învierii,
 de așezarea liniștii în cercul perfect
 al săvârșirii
 Înălțării.

PROFESORUL NELU BARBU ȘI MOȘTENIREA VRÂNCENILOR

Ioan Șt. LAZĂR

Originar din Câmpia Burnasului a lui Marin Preda, devenit, de peste 45 de ani, fiu adoptiv al comunei vâlcene (acum, oraș) Băbeni, filologul Nelu Barbu, profesor emerit, s-a integrat sufletește tradițiilor și actualității acestei localități, fiind unul dintre intelectualii ei reprezentativi din ultimii ani. Îndeosebi istoria și obiceiurile locuitorilor de sorginte transilvană (ciobani „ungureni”) i-au atras interesul de cunoaștere și valorizare, pe care l-a concretizat în două poeme scenice – *Jurământul* și *Sânzienele*, ambele publicate în 2010 –, când au fost nevoiți, să-și păstreze confesiunea și limba, să treacă prin „vama cucului” în Țara Românească, iar al doilea ilustrând un obicei tradițional din viața pastorală la munte.

Un obiectiv care profilează personalitatea profesorului Nelu Barbu în planul cultural, este cultivarea, din resortul local, a memoriei poetului și eseistului Dragoș Vrânceanu, italianist de anvergură, născut în Băbeni dintr-un tată vrâncean – învățătorul haretian Atanasie Nicula și o mamă ungureancă – Marioara Irimescu (ea însăși poetă, în genul Mariei Cunțan); alături de aceștia, recuperarea pentru memoria culturală a fraților poetului – Mircea și Eugen, astfel încât obiectivul, în întregul lui, se referă la „Moștenirea Vrâncenilor”, în cadrul căreia au apărut, în 2015, două volume. Primul dintre acestea îl are ca autor pe Mircea Vrânceanu, este intitulat *Însemnările unui răsvrătit* și reproduce ediția apărută în anul 1947 la Editura Socialistă – Tipografia „Idea” S.A. București; o ediție greu de reconstituit, dar, finalmente, reușită. Autorul, fost asistent al lui Dimitrie Gusti, căpitan în război, în campanile din Est și Vest, apoi – profesor universitar, ulterior întemnițat și, după eliberare, nevoit să lucreze doar în satul copilăriei, ca profesor

de franceză (memorabil), decedat în 1972, a închinat acest volum soldatului Grigore Ion – ordonanța sa, căzut la datorie în orașul Kromeriz din Cehoslovacia (azi, Cehia).

Eroul cărții, căpitanul Ion Nerej, originar din părțile Vrancei, pe care le evocă îndeosebi prin tradițiile de luptă ale răzeșimii pentru drepturile ei istorice, este un răzvărat împotriva ordinii nedrepte a lumii, care polarizează societatea în bogați lacomi, abuzivi și infatuați, și în săraci, abuzați și umiliți. Evocând eroi istorici în lupta pentru o viață demnă și civilizată a țărănimii – preotul vrâncean Șerban Bălan, apoi olteanul Popa Șapcă – învățătorul, ulterior licențiatul și deputatul Constantin Dobrescu-Argeș –,

căpitanul Ion Nerej, iritat și de diferența frapantă între profitorii din război și eroii anonimi de pe front, care mai zac, ca și el, răniți, acasă ori prin spitale, nutrește aspirații de stânga, radicale și idealiste. În trama volumului, el este, de fapt, un *alter ego* al autorului, care își disimulează, în discursul ofițerului răzvrătit, ideile – nu o dată, analize limpezi și tăioase, dar pe care, pentru a evita caracterul monocord, le comentează sau contraargumentează, conferind textului, adesea, factura unei dezbateri social-politice. Mircea Vrânceanu, situat de Nelu Barbu – în prefață – „între apriorism (bergsonian) și trăirism (naeionescian)” (ceea ce mi se pare fastidios pentru volumul de față), se vădește a fi fost mai degrabă un intelectual de stânga, ca și alții din anturajul lui Dimitrie Gusti, și care, asemenea eroului său, căpitanul Ion Nerej, a ajuns victimă a noii orânduiri postbelice.

În volumul *Dragoș Vrânceanu – poetul Vlahostratei*, apărut sub semnătură proprie, Nelu Barbu adună studiile și articolele publicate de-a lungul anilor și își consacră atributele modului propriu de a exercita o critică literară empatică. Volumul – care se deschide cu o prezentare de Eliza Roha, a profesorului Nelu Barbu ca „promotor cultural” și a lucrărilor sale de până la prezenta carte –, cuprinde o scurtă prezentare a scriitorului Dragoș Vrânceanu, prin datele lui biografice, apoi aproape două sute de pagini cu comentariile literare ale lui Nelu Barbu, ca, în încheiere, să se prezinte o bibliografie selectivă consistentă a operei poetului, inclusiv aceea referitoare la relația lui Dragoș Vrânceanu cu

Vâlcea și la prezența lui în presa vâlceană.

Comentariile asupra acestei opere – dintre care multe au fost integrate în antologia *Casa de sub pădure – II. In memoriam Dragoș Vrânceanu (1907-1977)*, publicată la centenarul scriitorului, în Râmnicu-Vâlcea, avându-l pe Nelu Barbu între redactorii inițiatori (alături de Ioan St. Lazăr, Costea Marinoiu și Felix Sima) – sunt fie cronici la volumele de versuri ale lui Dragoș Vrânceanu (*Cloșca cu puii de aur, Columna, Poemele transhumanței, Cântecul Casei de sub Pădure, Migdalul înflorit a doua oară, Cântecul vremilor, Privește spre oraș*), fie perspective proprii asupra unor dimensiuni ale poeziei și personalității lui Dragoș Vrânceanu (*Poetul transhumanței... spirituale, Un Odiseu al liricii românești, Poezia – un amestec continuu de intelectualitate și prospețime, Orfeu al Logosului..., Ludicul poetic și tentația absolutului, Poezia locului natal* ș.a.). Ținându-se alături de textul poetic, receptiv la detaliile lui, nu o dată pitorești ori frapante prin conjuncția teluricului cu celestul, a aproapelui cu departele, a inimii cu intelectul, Nelu Barbu, în buna lecție a criticii tradiționale interbelice, scrie metodic și cuprinzător, într-o tonalitate calmă și un ritm lent, „ardelenesc”, cu o frază limpede, bine cizelată, în care poți surprinde conexiuni la unele repere culturale clasice, ca malurile stabile între care curge liniștit râul gândului și al cuvintelor. Prin textele lui Nelu Barbu, versurile lui Dragoș Vrânceanu, poet modern de aleasă ținută estetică, dar pe nedrept uitat, cunosc o învioreare reconfortantă.

IULIU MOISIL (1859-1947)

Iulian NEGRILĂ

A fost un om al școlii care a desfășurat o vastă activitate culturală și socială. În 1895 a întemeiat și condus până în 1899 revista „Amicul tinerimii”, continuată și după mutarea sa în București, având colaboratori importanți, printre care și George Coșbuc.

A înființat Banca populară „Cerbul”, pe care a condus-o. A fost fondatorul Muzeului Gorjului, apoi al Muzeului Năsăudean. La 9 octombrie 1900, când în Tîrgu-Jiu s-a înființat prima școală românească de ceramică, el s-a implicat plenar.

În 1906 s-a mutat la București, până în 1931. A lucrat pentru expoziția generală română de la București din 1906, apoi a devenit secretar al Muzeului de etnografie și artă populară (1906 – 1910). A condus și Muzeul Pedagogic al Casei Școalelor din București.

A fost profesor la gimnaziul de băieți „Radu Greceanu” din Slatina, până în 1894, când a fost transferat la gimnaziul „Tudor Vladimirescu” din Tîrgu-Jiu. A făcut parte din Societatea studențească „România Jună” din Viena.

A colaborat la „Buletinul Societății Române de Geografie”, „Convorbiri literare”, „Arhivele Olteniei”, „Vatra”.

S-a reîntors la Năsăud și a redactat **Figuri grănițerești năsăudene** în două volume (1937 – 1939).

În 1943 a fost ales membru al Academiei Române.

Desfășurând o vastă activitate cultural – literară a avut ocazia să intre în contact cu alți colegi, prieteni, oameni de cultură. Așa este și cazul profesorului Al. Husar, care îi expediază o lungă scrisoare care începe cu o stare dezamăgitoare:

București, 24 februarie 1940

Domnule Profesor,

Regăsesc un prilej de-a vă mai scrie. A trecut mult de când a trebuit să mă cufund în unele preocupări mărunte ale vieții, care mi-au răpit timpul destinat unor preocupări de mai înaltă calitate.

Am puțin timp liber și nevoia sufletească de-a scrie cuiva. M-am gândit dacă pentru Dvs. lucrurile pe care le-aș putea eu scrie nu pot fi banale sau bagatele, adică fără un oarecare interes. Însă, am crezut că voi găsi loc să scriu despre unele lucruri, care, dacă nu vin direct din mine, vin din lumea, care mă înconjoară, în care sunt, - cu mai multă probabilitate – unele lucruri, care, dacă nu pot fi de un interes deosebit, sunt în orice caz, de o oarecare importanță.

În ce mă privește pe mine, mă găsesc din nou, parcă înfrânt de îndoieli, de neliniști, care mă rod înăuntru.

În mediul acesta am cucerit oarecari poziții, am câștigat unele victorii. Și totuși mă întrebă ceva, dacă mă vor fericii. Am impresia că tot ce lucrez, e inutil, că tot ce fac, nu trebuie să fac și, că ar trebui, să fac altceva, ce n-am mai făcut și ce ar fi

mai greu de făcut.

Nu mă plâng de o existență nesigură. Căci pentru o anumită vreme am un mijloc de trai asigurat. Dar mă tulbură mereu destinul, care mă pregătește și în care aş vrea să dezleg mai grabnic un viitor realizat. Mă văd înglodat în vreme, steril. N-am făcut pentru mine nimic.

Și nu aş vrea să motivez această atitudine, cum fac totdeauna, convins de zădărnicia celor omenеști, prin această zădărnicie, pe care nu o putem nega.

Dar, pentru ca să nu mă mai tulbure gânduri de felul acesta, simt tot mai mult nevoia de-a munci, chiar dacă aş munci zadarnic. Căci numai așa pot exista.

Și voi munci, orice se va întâmpla. Căci până la urmă se va alege ceva poate numai din această muncă sterilă, care se poate fructifica, prin cine știe ce întâmplare a sorții... Dar, nu despre aceste lucruri am intenționat a vă scrie, Domnule Profesor.

Voiam să vă prezint câteva frânturi din mișcarea culturală a Capitalei, pe care împrejurările mă favorizează s-o urmăresc. Mișcarea culturală a Capitalei, care poate fi accesibilă unui student, cuprinde conferințele, șezătorile literare, anumite reprezentații teatrale sau ședințe publice ale instituțiilor culturale.

Aș vrea să insist asupra conferințelor, care s-au ținut în ultimul timp, fie la Fundația Regelui Carol I, fie la Sala Dalles, fie la Căminul studențesc Sf. Augustin, fie pe aiurea.

La Fundația Regelui Carol I, Societatea femeilor ortodoxe a deschis un ciclu de conferințe cu caracter religios, în cadrul căruia au vorbit: prof. N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, I. Petrovici și ministrul P. Andrei. Dl Iorga a vorbit despre „Concepția românească a ortodoxiei”, afirmând unele lucruri de-o noutate și de-o îndrăzneală izbitoare. Dl Iorga a precizat că ortodoxismul românesc are o formă specifică, ce ne depărtează de ortodoxismul pravoslavnic rusesc, pentru misticismul căruia noi prezentăm nule afinități. Și, ceea ce e mai interesant și ce a fost relevat de presa catolică e afirmația marelui istoric că ortodoxismul nostru se leagă mai ales de forma latină a catolicismului apusean.

Prof. Rădulescu Motru, decanul Facultății

de Litere a vorbit despre „Vocație și religiozitate”. Ridicarea omului deasupra umanității, a spus d-sa este o minune a creștinismului. O educație deplină nu se poate face decât în spirit creștinesc, iar între omul de vocație și religiozitate este o legătură de bază. Pentru că numai religia a dat omului de vocație liniștea sufletească trebuitoare creării.

La conferința d-lui Petrovici, n-am putut asista. A fost o înghesuială insuportabilă. Sala era arhiplină. Oamenii nu mai încăpeau, era o căldură înăbușitoare. Am stat numai la început, să văd pe conferențiar, să-i aud primele cuvinte și am plecat.

La ministrul P. Andrei a fost o extraordinară afluență. Nici acolo n-am putut auzi decât vocea înăbușită în înghesuiri a conferențiarului. Ceea ce m-a mirat a fost interesul, pe care lumea de-aici îl prezintă pentru asemenea manifestări culturale.

La sala Dalles am auzit vorbind pe Ion Marin Sadoveanu, directorul Teatrelor, despre poetul francez André Chenier. Ceea ce mi-a atras mai mult atenția au fost reprezentațiile artistei pariziene Madam Dussane, care a stat în București câteva zile, stărnind numai admirație. A vorbit la Dalles despre „Molière et ses masques” (Molier și măștile sale), cu un patetism teatral și cu o adâncire pasionată a anumitor pasagii din comediiile marelui scriitor din care a recitat și despre care a vorbit. A prezentat pe Molière, ca mare comedian, artist, director de teatru și autor dramatic, îndemnat să scrie comedii de soția sa, căreia nu-i era pe plac tragicul, pentru care voia să se desăvârșească marele comic de mai târziu. La Teatrul Național, aceeași artistă a recitat și comentat poezii din școala romantică franceză (Hugo, Lamartine, Musset).

La Căminul Sf. Augustin se țin regulat, în fiecare duminică serii de conferințe cu caracter general, despre care se face însă pomenire în revista „Decalogul”.

Zilele trecute, a vorbit la Academia Comercială Liviu Rebreanu despre Coșbuc, în mijlocul unui public format din studenții de la toate facultățile din Capitală.

Ar trebui să insist și aş vrea să insist mai mult asupra acestei conferințe. Deși Liviu Rebreanu n-a vorbit despre Coșbuc, cum a spus însuși, în calitate de critic literar sau în calitate de poet. A vorbit în

calitate de născădean. Și asta, deși n-a spus-o așa, însă a lăsat să se înțeleagă celor ce cunoșteau aceste părți de țară, m-a impresionat. Rebreanu a spus de la început și ar trebui să placă curajul acesta, că pentru sine Coșbuc rămâne cel mai mare poet al neamului. Și cel mai simpatic dintre toți (Sunt cuvintele lui!). Ceea ce a fost impresionant intră în cele ce a spus despre viața lui Coșbuc și despre legăturile lui cu familia Rebreanu și cu oamenii graniței născădene.

A dat momente înduioșătoare și adânci, întâi din viața poetului din anii, când la liceul grăniceresc din Năsăud, împreună cu tatăl romancierului, preotul de mai târziu, se îndeletniceau cu preocupări literare, la societatea de lectură, unde și azi li se mai păstrează cu sfințenie lucrările elevilor. (Romancierul nu știa desigur că liceul nu mai păstra demult cu aceeași sfințenie aceste manuscrise, pe care cu adevărată sfințenie le păstrează un muzeu, despre a cărui importanță vremurile de mâine se vor convinge).

Apoi, a mers cu poetul la Sibiu, la „Tribuna” lui Slavici, l-a urmărit la București, unde a intrat glorios în viața literară, l-a urmărit în amănuntele sufletești în corespondența cu tatăl romancierului, în care poetul își destuina toate necazurile acestei vieți și până în pragul morții, cu o căldură, pe care nu credeam că o voi găsi la romancierul rece și distrat în **Ion** sau din **Răscoala**.

Dar, rămân cu convingerea că în inima romancierului am găsit căldură, legături sufletești, pentru anumiți oameni și pentru anumite locuri, care mi-au dat bucuria, pe care n-o pot astăzi împărtăși decât tot celui mai indicat să mi-o înțeleagă.

Nu voi stărui asupra acestor amănunte, care vă sunt absolut sigur cunoscute. Și mie îmi erau multe. Și tuturor celor din acele locuri trebuie să le fie cunoscute. Numai asupra acestei trainice împrejurări sufletești am a-i rămânea îmbucurat.

Din seara conferinței aceleia, romancierul Rebreanu a împlut mai mult loc în conștiința mea și a întărit cu ale lui puteri sufletești și ale mele legături pentru oameni și locuri din Țara Năsăudului, căreia îmi place să mă adresez cu această intitulare. Și pentru Rebreanu port de atunci mai multă admirație decât pentru toți scriitorii, pe care am avut prilejul a-i cunoaște, ca oameni până acum.

Domnule Profesor, aș vrea să mai opresc puțin această întrerupere mică pe care o pricinuiesc altor ocupații, cărora vă dedați, cu chestiuni de altă natură.

Aș vrea să vă cer astfel indicații mai precise despre revista „Tribuna școalei”, pe care am căutat-o la mai multe biblioteci, inutil. Pentru că nu există. De aceea, aș putea să cred, că numele revistei a fost dat greșit sau incomplet etc. Aș vrea să știu de mai apare sau nu. Pentru ca să pot face investigațiile ce s-au cerut. De altfel, mă voi mai interesa și aici.

Îmi pare bine, că vin și la muzeu, cum mi-a spus Filipoi, revista „Convorbiri literare”, care în ultimul număr publică o recenzie a unei lucrări a Dvs. De altfel, această revistă îmi va mai da de lucru și la Năsăud.

Aș vrea, să aflu când va apărea „Arhiva Someșană”, pe care o aștept ca o bucurie nouă. De asemenea, poate știți, dacă elevii liceului mai scot vreo revistă sau mai activează în mod deosebit la Societatea de lectură, lucruri care încă nu le-am aflat din parte-le, deși le-am cerut de-atâtea ori. Voiam să știu ce s-a mai adus la muzeu, dacă dintre lucrurile pe care le lăsasem, nu cumva domnul director ar fi bănuț unele lucruri, pe care conștiința mea nu le suportă niciodată în legătură cu muzeul. În asemenea împrejurări mă gândesc totdeauna la Napoleon, care lua de pretutindeni obiecte de preț ca să le ducă la Louvre. Și nu pot uita asemenea fapte niciodată. Pentru că aceasta însemnează conștiință științifică, pe care aș vrea să o am mai consecventă decât o am, pentru același scop.

Pe aici ninge, e frig, uneori plouă, e soare. Vreme foarte schimbătoare. Cu Filipoi mă întâlnesc destul de rar, deși dormim în același dormitor. El are acum ocupații mai importante, pe care le împlinește chibzuit. Va pleca în curând, cum știți.

Cu acestea închei, Domnule Profesor, dorindu-vă, atât Dvs., cât și Doamnei, cele cuvenite.

Cu respectul meu obișnuit, Al Husar

(Scrisoarea a fost cercetată la Arhivele Statului din Bistrița Năsăud, Fondul Iuliu Moisil, Dosar corespondență. Pachetul XXIII, Dosarul 100).

UN MESAJ DE LA „CAPU’ LU’ 41”: „TE-AM RESPECTAT, MIHAI!”

Ciprian CHIRVASIU

Cum o fi ca, într-o dimineață, să te trezești nume de premiu? Asta m-am întrebat acum câteva luni, când răsfoiam într-o doară site-urile de știri și ochii mi-au căzut pe una care purta următorul titlu: „Centrul Român pentru Jurnalism de Investigații (CRJI) a anunțat, luni, lansarea primei ediții a Premiilor de Fotografie <Mihai Vasile>”. Zic: iată ce coincidență de nume cu cel al lui Mihai! Sau care dintre colegii ziariști să fi făcut o asemenea prostie? Mihai știe? Deși n-am vorbit de multă vreme, trebuie să-l sun! Apoi ecranul laptopului a prins să se înceteșeze: „...CRJI organizează Premiile de Fotografie în memoria lui Mihai Vasile, unul dintre cei mai buni fotoreporteri și editori din România, care a decedat, în 2014, în timp ce-și făcea meseria”. Deci chiar Mihai a pus la cale prostia asta!!! Ultima prostie, pe care o facem toți! Nu știusem, nimeni nu-mi spusese nimic, mi-a venit să ies pe balcon și să-mi înjur toată breasla în gura mare...

Apoi am aflat... Știam că, deși gravita câte o vreme deasupra punctului fix al unei redacții, Mihai era structural un om liber. Ca *freelancer* lucra, de când îl cunoscusem, cu organizația „Vier Pfoten”. La sfârșitul lui septembrie 2014, plecase, cu echipa fundației, într-o misiune de salvare a unor animale de la grădina zoologică din Fâșia Gaza și de mutarea lor într-un adăpost din Iordania. S-au cazat la Amman. În noaptea de dinaintea misiunii, după ce au pus la punct amănuntele desantului din Gaza, Mihai se simțea în formă, a mâncat cu prietenii săi într-o cameră de hotel, a stat la taclale și, ca de obicei, a fumat enorm. S-a ridicat să meargă la culcare și, dintr-o dată, s-a prăbușit ca secerat: făcuse o hemoragie cerebrală! A fost internat de urgență în spitalul din Amman unde i s-a introdus de urgență o sondă de drenare. La intervenția Prințesei Alia a Iordaniei, a fost transferat la alt spital, unde i-a fost stabilizată tensiunea care o luase razna. Intrase în comă, respira cu ajutorul aparatelor. După două săptămâni, este adus în țară cu un

avion-ambulanță. Pe 12 octombrie, împlinește 53 de ani. În 14 noiembrie, „Parfum de libertate”, una dintre fotografiile sale, care îi immortalizează pe unul dintre urșii eliberați de „Vier Pfoten”, este premiată la Festivalul PR Image Award International. În 3 decembrie, Mihai decide să plece din lumea asta!

Prin 1999, în timpul celui de-al doilea „stagiu” al meu la „Evenimentul zilei”, cel sub conducerea lui Cornel Nistorescu, ne ciocneam și ne salutăm pe culoar sau pe la ședințe, și atât. Îmi atrăsese atenția două lucruri. În primul rând, statura lui vânoasă, de haiduc întunecat, cu mustață abundentă, cu părul creț vâlvoi, cu ochi negri, în stare să zâmbească singuri cu o neverosimilă blândețe. Apoi, una din rarele sale crize de nervi, care s-a consumat în „hala” unde se lucra la prima pagină a ziarului de a doua zi. Mihai a trecut pe lângă monitorul la care butona tehnoredactorul, sub îndrumările redactorului-șef și ale art-directorului, și ceva i s-a părut în neregulă cu fotografia. A întrebat cu voce bubuitoare cine și de ce i-a schimbat încadrarea. De față cu toți, cei doi au încercat să-i explice doct că dă mai bine așa, că e mai comercial, că rămâne cum s-a hotărât, Mihai îi întrerupea mereu și le-o reteza cu un brici argumentativ strălucitor, ei o țineau pe-a lor, el umbla de colo-colo, ca un tigru în cușcă, bombănind continuu, în crescendo, până când, țin minte, a pus mâna pe ceva pe care l-a făcut țandări de pereți, apoi a ieșit în trombă, strigând că se cară definitiv! Evident, a fost convins să se întoarcă, a doua zi fierbea la muncă, dar din ziua aceea, nimeni nu s-a mai atins de felul în care el făcea încadrările.

Pe-atunci, exista un loc din apropierea Casei Presei, lângă fostul closet de la intrarea în Herăstrău, capătul de linie al tramvaiului 41, de unde utilajul întorcea și o lua înapoi pe traseul său circular. Acolo, pe limba de asfalt dintre dus și întors, răsăriseră vreo trei-patru bodegi ieftine, unde, alături de tipografi, aproape întregul proletariat din

redacțiile bucureștene își trăgea sufletul, înainte de a se „îmbarca” spre casă. Dar despre fenomenul numit pe scurt „Capu’ lu’ 41” e mult, foarte mult de povestit. Cert este că spațiul cu pricina devenise curând adevărata Casă a Presei Libere. La o cafea, la o bere, care se multiplica obligatoriu, la o „cinzeacă” spornică de „Motorola”, acolo se bârfea, se decriptau manevrele din întreaga presă românească, se ofereau și se cereau locuri de muncă, se împrumutau bani, se punea mâna pe telefoane și se rezolvau, pe loc, problemele tovarășilor de la masă, se făceau documentări complexe, se schimbau contacte, informații, ponturi, dar, mai ales, se discuta cu o pasiune devastatoare despre problemele fine ale meseriei de jurnalist. Ei bine, nopți în șir, (fără nicio glumă, după crăpatul de zori, ne întorceam înapoi, proaspeți, la muncă!), acolo, „descântând” niște berici, coniac, cafele și „sudând” kilometri de țigări, Mihai (deseori în compania departamentului său de „magnifici”: Petruț Călinescu, Andrei Ciocârlan, Nicu Dârdăiac, Daniel Mihăilescu, Gig Motoianu, Marius Nemeș, Radu Vioreanu, Lucian Nicolae și Eugen Salabașev) mi-a ținut cele mai scilipitoare conferințe despre fotografie, despre meseria de fotoreporter și despre filosofia imaginii, despre prostiile care se făceau atunci cu fotografia în tipăriturile de la noi și despre tendințele reportajului foto din lume. Fotografia de presă era în pragul unor mutații majore. „Când <Evenimentul zilei> se tipărea pe plumb, fotografiile erau doar alb-negru. Și numai busturi. Din doi oameni sau dintr-o mulțime nu se mai vedea nimic. Nici fotoreporterii nu depășeau condiția de pozar. Atenție! Priviți la mine! Clic! Cultura imaginii era la genunchiul broaștei. Aparatele erau vechi, de război sau din magazinele de vechituri, recunoaște și Cornel Nistorescu. Într-un interviu pe care i l-a luat Patricia Mihail pentru „Dilema” (la câteva fragmente voi mai face referire), Mihai își amintește râzând: „(...) făcuserăm la un moment dat toți o listă cu cereri absurde: <Vreau și io o fotografie care să nu spună nimic> sau <o fotografie cu un tip care iese dezamăgit dintr-o farmacie> sau <o fotografie color cu Iisus>”. Începând cu și prin Mihai Vasile, acea epocă a expirat și fotografia de ziar a intrat în „perioada cultă”.

Deși nu visa decât să fie mereu „pe teren”, patronii de presă îl voiau coordonator de echipe, editor. A și făcut cel puțin două secții foto senzaționale: una – la „Jurnalul Național”, condus de Marius Tucă, alta – la „Evenimentul zilei”, în „perioada Nistorescu”. După o selecție anuală cruntă, Mihai strângea fotografiile-școală ale oamenilor lui în câte un album memorabil, pe care-l lansa în ambianța expoziției unde expunea fotografiile dintre coperte. Reprezentau cadența triumfului său când, cu modestie, le arăta cu degetul, spunând astfel nerostit: „Uitați-vă cu atenție! Așa se face fotografia de presă!”. Și la „Cotidianul”, și la „Mediafax”, tot șef a fost. Devenise workaholic, ședea nopți întregi în fața monitorului, făcea selecții, încadrări, ordona arhive, promova imagini. Singurele sale „evadări” din rutină erau deplasările cu „Vier Pfoten”. Când apuca să apese pe declanșator, fotografiile lui erau cumpărate de „Reuters”, „Associated Press” sau „EPA” și făceau înconjurul lumii. Între timp, a devenit și unul dintre membrii fondatori ai CRJI.

La „Capu’ lu’ 41”, Mihai mi-a predat primele cursuri de „citire a fotografiei”, pe care o învățase la rându-i, în redacția „Curierului Național”, de la Liviu Mănean, care l-a și promovat în „lumea bună” a presei. „La schimb”, asculta cu privirea în zațul din ceașcă, aserțiunile mele despre textul reportericesc sau despre poezie, exclamând la răstimpuri: „Aici trebuie pus în acord scrisul cu imaginea!” sau „Și la noi e la fel!”. Apoi, se stârneau discuțiile, calme, dar

aprige (fiindcă fiecare avea înaltul protocol al tăcerii și interesul să-l asculte pe celălalt!) care țineau, invariabil, chiar pe drumul înapoi către o nouă zi de slujbă, după o noapte colosală și impecabil de albă!

Era furios că nu suntem în stare să agregăm o școală coerentă de fotojurnalism: „În străinătate, da. În SUA au niște școli de fotojurnalism. La noi sînt niște încercări particulare lamentabile, unde absolvenții consideră că au învățat tot ce trebuie – ceea ce nu e deloc adevărat. Nu avem o școală de fotografie, nu există criterii sau autorități în domeniu, ceea ce înseamnă că toată lumea se pricepe. În plus, marea problemă în România e asta – fotografia nu e o marfă. Afară ea e un lucru important, un produs jurnalistic bine valorificat. La noi, de cele mai multe ori, e spațiul excedentar care să umple ziarul sau se practică o ilustrație naivă – nu vorbesc de ce fac fotografii, ci de ce fac editorii cu fotografiile primite de la fotografi. (...) Cei mai mulți fotografi români sunt autodidacți, iar din bun-simț și vocație, plus experiență – fără școală –, pot egala sau întrece fotografi străini care au fost școliți”.

Asupra unui singur aspect nu am căzut niciodată de acord. Eu susțineam, sus și tare, că așa cum o vede el, fotografia de presă sau cea documentară se confundă lesne cu fotografia de artă. „Da, arta de a te afla într-un loc anume, îmi răspundea cu maliție. Ciprian, te rog pricepe o dată că fotografia de artă se face numai într-un studio sau se fotoșopează la greu!”.

Pentru ultima dată, ne-am întâlnit în urmă cu câțiva ani. „Ursul brun” se brumase și în mustață, și-n chica lui creată, și-n barbă. La subsolul librăriei „Cărturești”, adusesse pe simeze cea de-a cincea ediție a expoziției anuale „Fotografie de jurnal”. De pe urma celorlalte patru, fuseseră tipărite, cum spuneam, tot atâtea albume cutremurătoare. În acel an, fotografiile au fost postate doar pe internet. Nu mai erau bani.

După vernisaj, ne-am retras cu toții într-un bistro discret, unde, de cu aproape un deceniu în urmă, în fiecare seară de marți, fotoreporterii din toate redacțiile bucureștene aveau obiceiul să se întâlnească. Acolo hotărâseră ei să mute, într-un mod mult mai creativ, mai elegant și mai aplicat,

„Capu’ lu’ 41”. Indiferent la ce publicație sau agenție erau angajați, au hotărât să strângă rândurile și să creeze un fel de club profesional, prin intermediul căruia să definească și să certifice valorile propriei meserii. Nu știu dacă se mai întâmplă și azi. Veneau acolo cu pozele lor sau cu cele ale colegilor pe care ei le socoteau a fi triumfurile săptămânii trecute. Luau cina, discutau, se sfătuiau reciproc de unde să cumpere cutare obiectiv sau cutare scanner foto. Între timp, fotografiile aduse intrau în competiție. Erau expuse succesiv pe o plasmă, vreme de aproape două ceasuri, iar variantele tipărite ale acestora circulau din mână în mână. Se vota cu pixul, pe verso. Apoi, primele trei clasate erau luate în discuție. Se vorbea pe rând, părerile se susțineau cu expozeuri extrem de serioase și de tăioase. Pozele câștigătoare erau apoi postate pe site-ul „Romanian picture of the week”, la www.1000words.ro. Aceasta era singura școală de fotografie de presă din România!

Sigur că marele lui of, problema unei școli autohtone de fotoreportaj, a revenit: „Nu există foarte mulți fotografi buni în țara asta. Fără o școală de unde să învețe, își fac meseria cu talent. Paradoxul e că avem multe facultăți de jurnalism, dar și mulți redactori foarte slabi. Care n-au flerul să vadă subiectul. De pildă, la un eveniment sportiv, echipa editorială trebuie să se strângă și să se discute. Deci, dacă fotografiile generale le luăm de pe agenții, noi cum abordăm problema? La noi, se gândește ruginit. În plus, zonele de decizie sunt vagi și variate. Te pomenești cu câte un redactor care îți cere o poză anume. Ce treabă are el cu asta? Anul trecut, eu și Alex (*Alexandru Molovata, succesorul său excepțional la conducerea departamentului foto de la „Jurnalul Național”, n.n.*) ne-am gândit să organizăm o întâlnire cu editorii și să punem o singură întrebare: <Fotografii de valoare sunt! De ce nu se văd?>. Pentru un fotograf este extrem de greu să se exprime. Doar între noi ne recunoaștem. Și atunci apare un fel de resemnare. Doar aceste expoziții sau aceste albume ne mai încarcă bateriile o dată pe an”. „Situația noastră este totuși privilegiată, a completat Molovata. Facem anual câte o expoziție, avem un site unde postăm. Dar ne confruntăm des cu situația asta: ni se spune <dați-ne nouă o fotografie frumoasă, clară, cu bliț,

unde toată lumea zâmbeste, iar restul puneți-le voi acolo, pe site-ul vostru!>. Unii nici nu se mai agită să caute o poză deosebită, ci se limitează să facă ce li se cere. Iar dacă trag două, trei cadre mai deosebite, le găsești doar pe laptopurile lor. E trist”.

După cum a revenit și fixația mea cu granița firavă dintre fotografia de presă și fotografia de artă. Mihai crede că ea poate fi frumoasă, dar nu e artă. Arta înseamnă să recompi o realitate, să o construiești, să o inventezi. Fotografia de presă trebuie să reprezinte realitatea cât mai aproape de adevăr. Este mai apropiată de noțiunea de meșteșug, ține mai mult de meserie: „Fotografia este un domeniu utilitar, tehnic. De la fotografia criminalistică, la cea de tip științific. Brâncuși a făcut Coloana Infinitului în bronz. Dar el n-a consacrat turnătorii în bronz ca fiind o artă. Fotografia trebuie iubită așa cum e ea. Nu trebuie s-o împopoțonezi cumva. Iată cum stă treaba cu fotografia de presă: poți să-ți pui în cameră un tablou cu un apus de soare, dar nu-ți poți pune fotografia aia cu un cambodgian împușcat în cap. Acolo nu e artă, ci imaginea unei realități crude, pe care nu foarte mulți o înțeleg. Fotografia de presă e un tip de manifest. Mesajul subiectiv este: <Nu vreau să se mai întâmple asta!>. Cel al fotografiei de artă este: <Uitați ce lucru interesant!>. Îți conferă niște stări, niște emoții, e adevărat. Însă, când privești o fotografie de presă bună, înlemnești. Imaginea aceea nu o mai poți uita”. Avea să o țină mort și în fața Patriciei Mihai: „Eu consider că fotografia în sine nu e artă. Dacă o iei în sensul clasic, vechi, artizanal, e un meșteșug, dar nu o artă. Cinematografia – da, e o artă de sinteză. Fotografia însă nu e o artă – repet, după părerea mea –, iar eu spun asta iubind-o și știind ce e și cât poate ea. Aparatul de fotografiat e un instrument tehnic. Cel care se folosește de cameră poate fi un artist, dar fotografia în sine e un domeniu tehnic, utilitar. Artistul recrează o lume, arta face mai mult sau mai puțin abstracție de realitatea din jur. În schimb, fotografia documentar trebuie să redea cât mai exact realitatea. Cu cât te duci către artă, cu atât te depărtezi de documentare. Fotojurnalistul nu trebuie să compună sau să interpreteze, ci să redea. Acesta nu e un act creativ, ci unul *subiectiv responsabil*”.

Mihai mi-a explicat unde se află, în opinia lui, nuanța diferențiată fundamentală: e vorba de stilul (clar subiectiv!) în care fiecare fotoreporter alege să transmită același mesaj. A intenționa să acoperi tematic un eveniment de presă este o chestiune extrem de complexă, care depinde, de foarte multe ori de o decizie managerială inspirată. Iată un exemplu. La Olimpiada de la Beijing, o mare publicație americană a trimis „în teren” trei fotografi, toți cu o cotă extraordinară. Li s-a cerut să facă ce vor, dar să se concentreze pe un anumit unghi de vedere. Unul a fost acreditat. Și a fotografiat sport: ceea ce s-a întâmplat în arene, în tribune. Celui de-al doilea i s-a cerut să combine evenimentul cu tot ceea ce se petrece în zona olimpică. Al treilea, fără acreditări oficiale, trebuia să vorbească în imagini despre Olimpiadă în orașul Beijing, despre impactul acestora asupra oamenilor obișnuiți. În plus, toți trei și-au deschis bloguri, unde, în fiecare seară, scriau reportaje despre experiențele pe care ei înșiși le-au trăit peste zi.

Acesta a fost Mihai.

Căutați-i fotografiile pe net și veți constata că n-am exagerat cu nimic.

Și acestea au fost doar câteva dintre motivele pentru care cei care se vor înscrie la concursul de fotografie al CRJI trebuie să o facă din iubire pentru meseria lor și, deci, cu o maximă responsabilitate. Cu atât mai mult cu cât Premiile „Mihai Vasile” vor fi acordate în urma votului unui juriu format doar din prestigioși fotografi și editori din străinătate.

Iar laureații trebuie să fie cu adevărat mândri! Nu că ar conta prea mult, dar le dau cuvântul meu de onoare că Premiul „Mihai Vasile” este o mare onoare, care le va deschide oricând ușile oricărei publicații sau agenții de presă din lume!

Pe la începutul anilor 2000 ai secolului trecut, „Vier Pfoten” demara în România proiectul „Animale fără stăpân” și se interesa unde ar putea găsi un fotograf foarte bun care să le documenteze demersul și să nareze, prin imagini, situația câinilor maidanezi.

Au avut marele noroc să-l găsească.

Știu că, în garsoniera lui, Mihai avea un motan la care ținea foarte mult.

Ce s-o fi ales de el?

Lucian SANDU

cuvinte încrucișate

efectul nul al defectului
este vina defectă a efectului
absorbția necazului în suflet
tăcerea liniștită din urlet

lasă-mi durerea să sângereze
încet să plângă cu lacrimi
de scâncet
părerea de rău ursuză
gândire pătată, confuză

lumină uscată, pătată de umbre
cuvinte din gânduri sumbre
potaia tot schelălăie mâhnită
visuri spulberate, în viața trăită

iad, rai, sadism fără îndurare
fericirea nu mai are căutare
suspîn de umbră ciudată
viață anostă și total uzată

și plângeți, și plângeți, nebuni
osteniți
efectul nul al defectului, e viața
mizeră
lăsați durerea să vă intre în oase
nebuni patetici,
nebuni nesătui, ofiliți
cu minți odihnite și gândire
efemeră
trândavi truditori, în vremuri
jengoase

cuvântul

blasfemie se cheamă
cuvântul scris în neant de extaz
tăcerea mă-ndeamnă
întotdeauna să stau treaz

tu mă inspiri, cuvântul să-l scriu
adică să stric liniștea nimicului
cuvântul ce ne scapă de pustiu
și de lăncezeala sumbră a dricului

dacă nu ar fi cuvântul
nu am avea vise și nici speranțe
tu îmi alungi tristețea și îmi aduci
cântul
și separi timpul de distanțe

deci cuvântul blasfemiază liniștea
plăcerea de a mă abandona
în brațele tale
îmi alungă restriștea
și separă timpul din nou în clipe
epocale

blasfemie se cheamă
cuvântul scris în neant de extaz
tăcerea mă-ndeamnă
întotdeauna să stau treaz

esența vieții

am prins o stea
 în palma-nchisă strâng lumina ei
 și-mi iese printre degete
 ca să se poată alătura lunii
 iar luna ar vrea să bea
 lumina care ajunge la zei
 razele proaspete
 de la începuturile lumii

vântul aleargă
 prin colbul păcatului
 pasărea strigă
 pe meandrele sufletului
 iar noi oamenii, pășim sfioși
 ca și pasărea pe creangă
 colbul are consistența aluatului
 pașii ne poartă în pripă
 pe undele urletului
 plămădite din plămânii setoși

setea de aer a plămânilor
 ne bântuie pe toți, noi cei muritori
 ca și setea de apă
 nu stricați esența vieții,
 voi căpcăunilor
 că în curând vom auzi doar ciori
 cum ne strigă moartea, când vom
 fi în groapă

balada prostului

privind cu ochii-nchiși spre zare
 plutești în ignoranța ta de om
 și conștient de-a ta purtare
 te tot afunzi în caracterul tău de
 gnom

mocirla zâmbetelor false
 infatuarea mizerelor ființe
 te-mbrobodesc subtil, de șase
 și șase
 și încă șase ori,
 mințindu-te pervers
 că îți vor fi îndeplinite

nenumăratele dorințe
 și că vei fi tu șef în univers

păcatul economic e o boală
 n-ai bani să cumperi suflet
 și nu trăiești tu nouă vieți
 oricum te-apasă moartea triumfală
 te seceră încet cu coasa, ca pe'o
 plăcere estivală
 dar tu nu vrei nimic din viață să
 înveți

trăiești cu ochii-nchiși
 în permanență
 visând la lucruri scumpe și femei
 obscene
 ducându-ți viața ca și buruienile
 perene
 încorsetat în propria-ți demență

de-atâtea ori mi-e dor

am adormit de-atâtea ori
 și m-am trezit de tot atâtea ori
 și câte toamne am văzut
 atâtea lacrimi am avut

și plânset cu tristețe
 când văd a norilor suplețe
 sau plâns de bucurie
 când văd primăvara pe câmpie

și câteodată râd, dar foarte rar
 atunci când picăturile de rouă-apar
 și plâng din nou, când plânge
 toamna
 tot plâng și tot suspin când îmi e
 dor de mama

NICOLAE DRĂGHICI ȘI SINDROMUL SINGURĂȚĂȚII BACONSKIAN

Victor IACOBESCU

Apariția la Editura Hoffman a cărții domnului Nicolae Drăghici „A.E. Baconsky – povestitor” reprezintă un moment literar important pentru pasionații de critică literară și pentru cititorii prozei scriitorului trecut în neființă în fatidicul an 1977, în timpul cutremurului.

Scriitor controversat atât în timpul vieții, cât și ulterior, din cauza pseudopoeziei propagandistice, aderând la literatura de partid, pe care a teoretizat-o și a practicat-o el însuși, A. E. Baconsky redă în povestirile sale un continuu dialog subtextual între om și spațiu, în care singurătatea are o dimensiune copleșitoare.

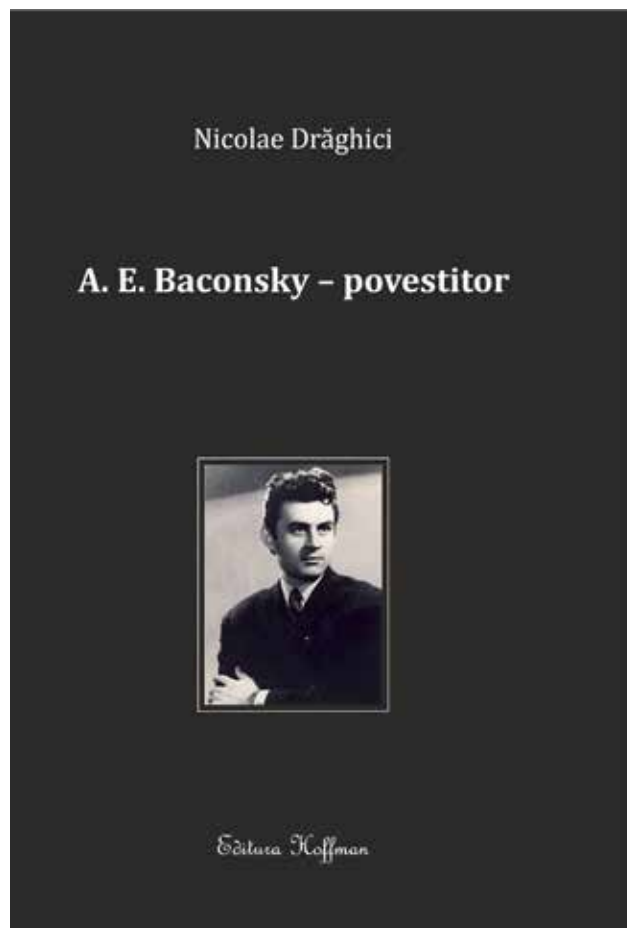
Domnul profesor Nicolae Drăghici observă dominanta poetică a scriiturii, Baconsky având o proză incantatorie, ce urmărește vraja unei atmosfere tulburătoare și fantastice. Ceea ce se accentuează este absența autonomiei epicului, care chiar este evitat în multe ipostaze.

Alcătuită din patru capitole: 1. Straniul și voința de mister, 2. Avatarurile alienării, 3. Călătoria – o aventură interioară și 4. Complexul calofiliei, lucrarea domnului Drăghici analizează povestirile lui A.E. Baconsky din volumele *Echinoul nebunilor și alte povestiri*, *Corabia lui Sebastian* și *Remember*.

Stăpânirea sistemului conceptual obligatoriu unei receptări moderne a textului literar este o trăsătură definitorie a demersului critic al lui Nicolae Drăghici, care oferă observații originale, subtile, amintind de viziunea lui Eugen Simion din „Scriitori români de azi”, subliniind tehnica echivocului, dar și problematica înstrăinării, cu raportare la Camus sau Kafka.

Mitul solitudinii absolute este considerat în abordarea critică prezentă o modalitate de percepție universală a existenței, fără ca singurătatea să aibă o explicație logică.

Chiar dacă există o tentație a lecturii cu cheie istorică într-o încercare de descifrare

a elementelor concrete ale lumii din timpul comunismului și a mesajului subversiv, Nicolae Drăghici oferă perspectiva înțelegerii în cheie fenomenologică, insistând pe depersonalizarea eroilor dominați de angoasa unei solitudini ancestrale.

Studiu critic de referință pentru generația actuală de literați, „A.E. Baconsky – povestitor” evidențiază abilitatea scriitoricească a lui Nicolae Drăghici și invită la o lectură analitică, agreabilă și kafkiană.

„ACADEMIA DE LA BORDEA” – UN FESTIN SPIRITUAL

Teodor PRACSIU

La Bordea, cătun discret al satului Pădureni, comuna Grajduri, nu departe de Iași, la somptuoasa reședință de vară a logicianului *Petru Ioan*, prof. univ. dr. la Universitatea „Al.I. Cuza”, s-a reunit, la jumătatea lunii mai, o falangă de intelectuali din două județe (Vaslui-Iași) pentru a omagia în posteritate trei mari personalități ale spațiului moldav: acad. *Constantin Ciopraga* (1916-2009), la centenarul nașterii, prof. univ. dr. *Alexandru Husar* (1920-2009) și acad. *Valeriu D. Cotea* (1926-2016), specialist reputat în domeniul viei și vinului, monografist infatigabil al podgoriilor Moldovei, trecut la cele veșnice – vai! – cu doar câteva zile înainte de sărbătorirea sa de către Academia Română în calitate de vajnic nonagenar. Toți cei prezenți la „praznicul cultural” – cum i s-a spus, cu o formulă spirituală, reuniunii de la Bordea – se simt legați prin fire nevăzute de cei trei corifei ai culturii ieșene contemporane, fie ca foști studenți și discipoli, fie ca parteneri universitari și prieteni. A fost de față doamna Magda Ciopraga, fiica ilustrului cărturar polivalent, poate cel mai devotat exeget din literatura română al genialului Mihail Sadoveanu.

Pe un hectar și jumătate, cât măsoară proprietatea profesorului Petru Ioan, vizitatorul ocazional este încântat de priveliștea ce se desfășoară înaintea ochilor: o casă elegantă, funcțională, cu toate utilitățile civilizației urbane, o alee cu dale, flancată de meri tineri, viguroși, pe rod, cireși cu fructe aproape pârguite, pruni, viță de vie, o ciupercărie exotică (discuri de plop, tăiate meșteșugit, în interstițiile cărora se dezvoltă ciupercile carnoase *pleurotus*), un solar acum dezafectat, în care prosperă straturi de ceapă, o livadă cu pomi fructiferi și o alta cu nuci tineri, iar la capăt un pâlâc de arțari de un verde copleșitor, cu iarbă fragedă crescând în voie pe solul mănăs. Gospodăria cuprinde anexe cu porci și purcei vietnamezi, de un

negru strălucitor, făpturi semi-sălbatică și semi-domestice, cu priviri reci, circumspecte, fără nimic din toleranța molatică a raselor românești. Patru câini mari, placizi și prietenoși, se mișcă agil în spații închise și așteaptă mângâierile oamenilor.

Amfitrioana noastră, doamna Laura, probabil o altă întruchipare metempsihotică a Laurei lui Petrarca, ne-a mărturisit că patruzeii canini ar trebui să fie mai intransigenți și că blândețea lor nu apără reședința de hoți. Un foișor și o masă largă pentru „preludiile” dezbaterii intelectuale au completat cât se poate de fericit scenografia. Ospățul propriu-zis, din salonul de la etajul I al casei a fost prefigurat de simboluri creștine: ouă roșii de prepeliță și de găină, cozonaci, pască și desigur colacii cu lumânări aprinse. Fețe preotești solemne au oficiat slujba de pomenire în memoria celor duși. Fie evocator-nostalgic, fie cu o rigoare elină, cei prezenți au schițat portretele intelectuale ale triumviratului ieșean.

Constantin Ciopraga a fost un universitar pur-sânge, critic și istoric literar, monografist, poet și prozator, animator neobosit al vieții culturale a orașului de pe Bahlui. Fațetele multiple ale personalității sale se recompun asemenea unui „puzzle” afectiv: aulic, ceremonios, distins, de o civilitate desăvârșită la cursuri, pe culoarele și în cabinetele universității, de o prestanță monolitică în conclavuri și reuniuni publice, atent, prevenitor în intimitate. Semnatarul acestor rânduri l-a avut îndrumător al lucrării de licență, cu peste 40 de ani în urmă. O, tempora!... Am ales atunci – teribilisme tinereții! – o temă pretențioasă cu o cotă sporită de risc: *Critica lui Șerban Cioculescu*. Îl audiasem pe „Șerban cel Rău” (un mit onomastic; în realitate criticul era la examene de o gentilețe impecabilă, venită parcă din alt veac), în primul an de facultate, urmărindu-i fascinat vobletele ironice, malițioase,

mușcătoare într-un excurs luxuriant în literatura română veche. Riscul potențial: vivacele Șerban Cioculescu era în anii '70 la apogeul carierei literare, nu-și încheiase opera și oricând putea oferi o surpriză editorială de proporții. A fi cu bibliografia critică la zi – aceasta era problema sensibilă a unui prezumtiv licențiat. Dar Constantin Ciopraga, spirit catifelat, prob și serios, nu a provocat nicio surpriză. El este cel care, peste ani, într-o clipă fastă, a botezat întâlnirile periodice ale oamenilor în acest spațiu *Academia de la Bordea*.

Alexandru Husar a rămas în memoria posterității drept estetician, critic literar, poet și memorialist, orator impetuos, profesor de vocație, un autor lucid și exigent, care decelează sagace dimensiunea națională a tradiției și caută fundamentele filosofice ale destinului nostru în lume. Traducătorul a zăbovit atent asupra textelor lirice ale unor autori universali de referință: Jorge Luis Borges, Rabindranath Tagore, Arthur Rimbaud, Eugenio Montale, Antonio Machado, Federico Garcia Lorca, Juan Ramon Jimenez ș.a. Cărțile sale (*Ars longa, Ideea europeană sau Noi și Europa, Lectiile istoriei, Periplu prin memorie, Miorița – de la motiv la mit* ș.a.) rămân mărturii ale unui destin asumat și ale unei credințe.

Valeriu D. Cotea s-a bucurat de o notoritate ce a depășit fruntariile naționale: un împătimit al domeniului său predilect, oenolog reputat, cercetător cu o mare putere de analiză și de sinteză, sufletul reuniunilor confraterne. Era atât de popular în aria Moldovei încât nu exista sărbătoare a viei și vinului, ori sesiune științifică, ori congres de specialitate de la care să lipsească. Dispariția lui atât de bruscă lasă un gol irecuperabil în sufletul contemporanilor.

Prof. univ. dr. Mircea Ciubotaru ne-a propus un periplu în istoria onomasticii și toponimiei locului, cu argumente științifice solide, întemeiate pe cercetarea atentă a arhivelor. În letopisețul lui Neculce se vorbește la un moment dat de fântâna Bordei. Mai târziu, un bandit aciuat pe dealul Bordea ataca harabalele cu mărfuri și evident a rămas în scripte și în

memoria colectivă. Conexiunile surprinzătoare referitoare la extensia toponimică, la evoluția semantică a unor termeni, legendele și poveștile despre haiduci și bandiți au pigmentat expozeul doct al universitarului ieșean. Mucalit din fire, vorbitorul a făcut la un moment dat observația că în limba română nu există forma de masculin a substantivului *muză* și a propus două variante spre hazul asistenței: *muzalău* și *muzalâc*. Ambele soluții sunt neatestate, deci discutabile. Propunem ca soluție de compromis masculinul *muzoi*, prin analogie cu *bâzoi* (insectă mare care bâzâie). Dealtfel, sobrietatea manifestării a fost deseori intersectată de replici, aluzii și sugestii vesele.

Adrian Grăjdeanu, redactor-șef al revistei *Scârț*, mensual al Societății literar-umoristice „Academia Liberă Veche Păstorel-Iași”, a delectat asistența cu savuroase producții versificate (epigrame, madrigaluri și satire), reconfirmând vocația comică indestructibilă a românului. Între invitații *Academiei de la Bordea* s-au aflat: acad. Constantin Toma, prof. Liviu Călcâi (ale cărui șarje umoristice au rezonat fericit cu acelea ale confratelui Grăjdeanu), Nicolae Gavriliuță, decanul Facultății de Sociologie a universității ieșene, („Un sociolog cu suflet de filosof”, cum se exprima amfitrionul), prof. Antonie Dospinescu de la Facultatea de Teologie Pastorală, geograful și hidrologul Ion Stănescu, ing. Ștefan Petcovici, specialist în vie și vin, unii cu iubitele lor consoarte, precum și scriitorii Theodor Codreanu, Lina Codreanu, Ion Gh. Pricop, Elena Pricop, Petruș Andrei, Livia Andrei, poeta Daniela Oatu ș.a., aceștia din urmă în calitate de mesageri ai județului Vaslui.

Considerațiile docte ale distinsei noastre gazde, prof. *Petru Ioan*, un enciclopedist blând și bonom, rafinat și îndatoritor, frumusețea peisajului de factură rustică, aerul proaspăt, vegetația explozivă, ziua senină, festinul ales și dialogul antrenant al convivilor au conferit zilei întregi aura unei sărbători spirituale. Dacă destinul ne va fi favorabil, ne vom întoarce cu toții la *Academia de la Bordea*.

Nicu PETRIA

Drumul de la Slatina la Vâlcele măsoară vreo 25-30 de kilometri. Cu mașina îi parcurgi în circa trei sferturi de oră. Primăvara este cel mai frumos să călătorești pe el. Câmpurile de dincolo de drum, însemănțate cu grâu, floarea-soarelui sau porumb, sunt verzi, iar pomii de pe margine înfloriți, de-ți este mai mare dragul să-i privești. După ce ieșim din oraș, pe partea dreaptă se află o fabrică de țevi din aluminiu; în depărtare, aproape de linia de orizont, pe partea stângă a șoselei, se văd – tuburi maiestuos înălțate spre cer –, buncărele silozului de cereale. De când mă știu, am mers pe acest drum cu căruța cu boi, cu brișca trasă de cai, apoi cu autobuzul și, la urmă de tot, cu mașina mică. Când veneam cu căruța, tocmai din Oltenii Vâlcelelor, eram puști. Aveam vreo zece ani. Țin minte, ca acum, când îmi luam „la revedere” de la mamaie și de la tataie, cum mă „îmbarcam” în căruță și veneam la Slatina, cu câteva zile înainte de începerea școlii. Regretam că plec de acolo, din satul copilăriei mele. Tataie chiar observase că eram trist deoarece nu rămâneam la culesul viei și, privind la pantalonii mei scurți, mi-a zis-o: Băi, năpârstocule, eu văd că îți pare rău că pleci, dar trebuie să te împaci cu soarta. După câteva clipe, căzut pe gânduri, continua: Mă-ta a trimis ordin scris să te prezinți neapărat. Și mamaie îl certa: Vorbește-i și tu mai frumos, că băiatul e necopt și nu e învățat cu vorbe de oameni mari, de-astea militărești... Ce vrei, muieră, venea replica bunicului, n-oi dori să-i zic acum, îngerașule? Înțelege el, că nu-i de ieri pe aici! Din când în când, mamaie și tataie se mai luau la trântă cu vorbele, în rest duceau o viață liniștită. Mie nu-mi părea rău decât de faptul că nu mai beam must de la copaia linului, un ritual drag, în prag de toamnă ruginie. Luam mustul într-o cană de lut și-l sorbeam cu ochii închiși, vrăjit de dulceața lui. Era bun, mai cu seamă dimineața, când întreaga ființă devenea

nemuritoare. Avea tataie un lin mare, vrednic să primească și o tonă de struguri, dar nu punea atât de mulți deoarece era mai anevoios să-i calce. Îl vedeam pe unchiul Ion, fratele mamei, cum își spăla picioarele cu săpun, le clătea spre limpezire cu apă rece, apoi intra țăntoș în lin și începea să joace ciuleandra pe struguri. De la unchiul meu știu de jocul acesta. Adeseori mă integra și pe mine în treaba asta. Când zicea: Hai, Nae, hai la o ciuleandră!, eu luam o cană de un litru și puneam mustul din copaie într-o căldare de aramă cam de cinci vedre. După ce umpleam vasul chemam „p-ai bătrâni”, așa le zicea unchiul meu părinților săi, care veneau cu un ciomag gros și cărau mustul în beci. Beciul se afla sub magazia de cereale, iar butoaiile, erau așezate frumos, pe niște butuci de lemn, cum am văzut eu la cramă cândva. Acolo era locul nostru, al copiilor, de hârjoană, pentru că vara era răcoare, iar iarna era cald. Când făceam câte-o treabă din plăcere, o terminam temeinic, ca un om mare. Iată de ce îmi părea rău când trebuia să plec la oraș. Îmi aduceau must în sticle și bidoane, dar una e să bei din sticlă și cu totul altceva simți când îți potolești setea direct din copaie, cu cana de lut. Așadar, m-am urcat în căruță după ce i-am luat „p-ai bătrâni” de grumaz și i-am sărutat cu lacrimi în ochi. Tataie a pus cojocul pe mine, ocrotitor, uitându-se în

înalțul cerului să ghicească timpul. N-aveau în casă decât un ceas de masă, rămas de la nemți, care însă nu mai funcționa de-o bună bucată de vreme. După ce unchiul Ion își lua „la revedere” de la părinți, pășeam pe poarta larg deschisă, pe uliță la deal. Lângă uluca gardului era un salcâm înalt și, de fiecare dată când păraseam locul acesta binecuvântat, mă uitam după el până nu-l mai vedeam. Din uliță o luam la stânga și intram pe-o stradă mult mai largă, pietruită pe mijloc. Mamaie îi zicea „linie”. Sub roțile carului pietrele trosneau de parcă ar fi fost o pușcă mitralieră, clănțănind în tranșeele de la Mărăști, Mărășești și Oituz, izgonind duhurile rele, isprăvi despre care auzisem de la bătrânii așezării. – Știi ceva, Nae, îmi zise unchiul Ion, sărind din căruță, am uitat să luăm o sticlă cu apă. Tu n-o să poți să

reziști 7-8 ore, cât facem pe drum până la Slatina. – Lasă, unchiule, nu-ți face griji, l-am liniștit. Eu, acum, mă gândesc și mă-ntreb cum pot luna și miliardele de stele să stea în înalt fără să cadă. Cine le ține acolo? Oare Dumnezeu cam pe acolo locuiește? Dacă ar fi așa, El știe că mergem pe drumul acesta și aude tot ce vorbim noi! Nu-i așa unchiule? La întrebările mele, unchiul Ion cugeta în sine cu luare-aminte. După vreo cinci minute îi auzeam vorba sfătoasă: Nu știu, bă Nae. Dar, dacă Dumnezeu stăpânește întregul Univers, așa cum se zice, cred că are palatul mult mai sus, într-o altă Galaxie. Și iar se așeza tăcerea între noi, și iar se auzeau doar pocniturile pietrelor călcate nemilos de roțile carului. Gândul meu rămăsese însă, la casa bunicilor, la mustul din copaie, la Ciuleandă...

SEPTEMBRIE

- 2 septembrie 1916 – s-a născut, la Potopinu - Dobrosloveni, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA**, (m. 10.05.1998, București)
- 3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, poetul **IOAN SMEDESCU**
- 5 septembrie 1951 – s-a născut la Sighetu Marmăției, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (m. 10. 09.2015, Slatina)
- 6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (m. 18.04.1974, București)
- 6 septembrie 1962 – s-a născut, la Opți-Măgura, prozatorul **DUMITRU BALABAN**
- 8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul **SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU** (n. 24.03.1901, Bârza)
- 9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul **ANDI TUINEA**
- 10 septembrie 2015 – a murit, la Slatina, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU**
- 11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila-Vaslui, prozatoarea și folclorista **ANGELA DUMITRESCU-BEGU** (m. 1997, București)
- 13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul **SPIRU VERGULESCU** (m. 8.05.2007, București)
- 15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (n. 30.11.1929, Slatina)
- 18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz-Teleorman, poetul și publicistul **STELIAN FILIP**
- 22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (m. 27.10.1985, București)
- 23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul **ȘERBAN IONESCU** (m. 21.11.2012, București)
- 23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul **NICOLAE COANDE**, pe numele adevărat **NICOLAE BOANGIU**
- 27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oporelu, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (m. 26.06.2000, Craiova)
- 28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, prozatorul **ION S. FLORU** (m. - ?)

Adrian GAVRILĂ

Panoplia cu trofee...

Deasupra patului,
 în care uneori dorm...
 Am o carpetă cu motive naționale
 Ca o panoplie cu „trofee”:
 ...o coasă (STAS – 1907)
 O ghioagă (tip – Bobâlna)
 Un buzduhan (model Făt-Frumos)
 O seceră (de la alegerile din '47...)
 O sabie (câștigată prin luptă
 la o licitație în Toledo,
 unde mersese cu niște butoaie, bunicul)
 O măciucă cu ghinturi
 (de pe vremea Decebaliadelor...)
 Și două pumnale maure
 (de la bunica din partea mamei,
 cu care-și „bucătărea” pretenției nedoriți
 prin Agrigento)...
 De-a lungul și de-a latul
 Unor împletiri-despletiri
 Le-am tot dăruit ofilitelor iubiri...
 A mai rămas „temelia” zaverei de la 1907
 pe care n-a vrut-o nimeni...
 Așa că am rămas cu ea pe cap
 sau la cap...
 Agațată într-un cui
 A cărei stabilitate este deja
 precară...
 De ceva timp...

...partaj...

...basca de pe pianul din
 bucătărie
 ți-am lăsat-o ție,
 cu tot cu bucătărie.
 Clipocitul apei din cadă
 ți l-am lăsat tot ție,
 cu baie cu tot.
 Umbrele peștișorilor de pe

pereții dormitorului
 ți le-am lăsat ție
 cu pat cu tot...
 Ce eu nu puteam
 Partaja
 ți-am lăsat-o ție
 Cu tot cu tot cu copilărie...

...mi-am luat numai cărțile
 – cu capul meu cu tot –
 Pe care oricum le urai,
 Cu capul meu cu tot...

Două pe față toate pe dos

Toate lucrurile care trec
 prin mine
 se trec...
 Ce sită afurisită!
 Cu niște ochi deși și înguști
 ca o fereastră din Shanghai,
 dar prin care treceau
 ușor tot felul de chestii...
 Numai tu, draga mea,
 ai reușit s-o înfunzi
 cu minciuni și lașe dezmierdări
 sub care torceam ca un motan
 cu serviciul la domiciliu...
 Dar noroc că ai avut grijă să iei
 la plecare
 una din andrele...

Altfel mă plictiseam tot împletind
 la fularul de speranțe
 Pe care nu mai pot să-l termin...
 Eu și Penelopa
 ce mai împletim la vise...
 Numai că ei,
 până la urmă,
 i-a venit andreaia acasă...

...decembrie...

Decembrie-i vremea
de-mpodobit
un brad, o femeie, un iubit
cu ceva ce să fie frumos
la privit
c-o beteală, c-un glob
c-un poem
cu păpușa de sigă
cu căluțul de lemn
c-o aducere-aminte
candidă și rece
c-o aniversare ce nu se
petrece...
Să fie împodobirea
un ritual
ca pregătirea de ultimul
bal
Ca o chemare din Univers
în Astral
Ca sacrificiul de sânge
batal...
Decembrie-i vremea
ridicării de voal
de pe ochi și tristețe
de pe timpul banal
ca o naștere-n iesle
de minune-n fatal
e decembrie
este...

Din iarnă

Din iarnă se iese-ntr-o iarnă mai dulce
Și picură cerul călare pe noi
Iar noaptea se-ascunde și somnul se duce
Și parcul se umple din nou de strigoi

Imi murmură iarba în flori de cireși
Și trupu-mi ascultă cu talpa ciulită
Iubito acuma la poartă să ieși
S-auzi cum frământă o cracă ciuntită

Invie în mine oculte minuni
Dospite o vreme tăcută și lungă
Hai vino pe toate la sân să le-aduni
Și corbii din mine alungă

Când starea aceasta cuprinde natura
Tu singur copac conștient umblător
Dă-ți sacul cu vise și lacrimi de-adura
Și urcă cu mine pe-aripi de cocor

Pleca-vom la limita dintre procese
Acolo cu toții sunt zei sau damnați
Ne-om umple cu bube mustind de excese
Intrând în noroaie ieși-vom curați

Viața mea

Eu sunt bine.
Stau într-un apartament
cu trei camere.
Camera de baie, camera de bucătărie
și camera de dormit...
A, era să uit biroul care,
Când mă așez la el,
Este separat de toate...
In balcon ies numai cu mâinile
Când întind rufe,le,
Altfel, deocamdată, nu calc în el...
Dar eu sunt bine. . .
Uneori, este cald iarna
Cand vin acasă cu un tramvai
încălzit...
In rest este bine.
Deoarece apa caldă la robinet
Nu s-a inventat la mine în
apartament
O folosesc pe cea de la aragaz,
neapărat
In rest eu sunt bine...
Mai scot o carte din frigider,
Ăsta fiind singurul spațiu care
stătea nefolosit,
Mai citesc...
Doi crini, din șapte, se
încăpățânează
să supraviețuiască
Și ca atare, sunt obligat să-i ud...
In rest eu sunt bine, bine...
Mai ales când am cui să-i citesc
O poezie
La căldura sufletelor...